T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
FELSEFE BİLİM DALI

NİTELİĞİ YİTİRİLMİŞ OLAN BİR YAŞAMDA ÖTENAZİ BİR HAK MIDIR?

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi ÇENGELOĞLU

KOCAELİ 2020

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
FELSEFE BİLİM DALI

NİTELİĞİ YİTİRİLMİŞ OLAN BİR YAŞAMDA ÖTENAZİ BİR HAK MIDIR?

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi ÇENGELOĞLU

Prof. Dr. H. Sinan ÖZBEK

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 29.07.2020 / 18

KOCAELİ 2020

ÖNSÖZ

"Niteliği Yitirilmiş Olan Bir Yaşamda Ötenazi Bir Hak Mıdır?" başlıklı bu tez üzerinde çalışmak, uzun zamandır konu üzerine düşündüğüm ve yaşamın niteliğinin yitirildiği noktada ötenazinin bir hak olarak kabul edilmesi üzerine olan görüşlerimi netleştirdi. Çalışmanın tamamlanma sürecinde öncelikle hem lisans hem de yüksek lisans eğitimimde hiçbir zaman destek ve yardımını esirgememiş olan, engin bilgi birikiminden yararlandığım ve çalışmamın tamamlanma süreci boyunca göstermiş olduğu hoşgörü ve ilgisi için değerli ve saygıdeğer hocam sayın Prof. Dr. H. Sinan ÖZBEK' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ve devamında hiçbir zaman maddi ve manevi desteğini ve yardımını üzerimden eksik etmeyen, bu günlere gelmemde çok büyük emekleri olan annem Dilek ÇENGELOĞLU, babam Vedat ÇENGELOĞLU ve ablam Gözde DAL'a; çevirileri ile tezime sunmuş olduğu katkıları ve çalışmam boyunca verdiği desteği için Murat KANAR'a; 2018-2019 eğitim öğretim yılında Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Kampüsü'nde öğrenim gören öğrencilere konu ile ilgili uygulamış olduğum anketleri SPSS istatistik programına giriş yapmamda büyük yardımı olan Hale TURNA'ya; verileri analiz ederken yardım sağlayan Duygu IRMAK'a; anketlerin uygulanma aşamasında yardımcı olan arkadaşlarım Mihriban ÇINAR, Sinem GÜLER, Gamze BAŞKARAHAN, Seçil POLAT, Merve ÖNEL, Çağla KÜÇÜKDENİZ, Aylin SUBAŞI, İrem Nurşah DAĞ, Ece KARAMANOĞLU ve Eda SEKMEN'e; tezimde ele almış olduğum etik, hukuki, tıbbi ve dini açıdan ötenazi bölümlerinde değindiğim bilgiler doğrultusunda yapmış olduğum röportajlar için düşüncelerini değerli bulduğum Kocaeli Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde görev yapan değerli hocam Doç. Dr. Sevinç TÜRKMEN AKSU'ya, İzmit Şehit Özcan Kan Fen Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak görev yapan Yüksel GÜNGÖR'e ve bu röportajın yapılmasına yardımcı olan İzmit Atılım Anadolu Lisesi'nde görev yapan değerli hocam Evren ŞEKERLER'e, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Bölümü'nde görev yapan Ass. Dr. Mahsun ÇINAR'a ve Çağdaş Muş Hukuk Bürosu'nda görev yapan Av. Ahsen Eda TEK'e; anketleri üniversite içerisinde uygulamama yardımcı olan Kocaeli Üniversitesi'nde görev yapan tüm hocalara ve son olarak ankete katılım sağlayan tüm Kocaeli Üniversitesi öğrencilerine teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **i**
ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **v**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **v**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
1. ÖTENAZİ VE ÖTENAZİNİN TARİHSEL ARKA PLANI **7**
1.1. ÖTENAZİ NEDİR? **7**
1.2. ÖTENAZİNİN TARİHSEL ARKA PLANI **9**

İKİNCİ BÖLÜM
2. ÖTENAZİ TÜRLERİ **17**
2.1. AKTİF VE PASİF ÖTENAZİ **17**
2.1.1. Aktif Ötenazi 18
2.1.2. Pasif Ötenazi 18
2.2. İRADEYE BAĞLI VE İRADE DIŞI ÖTENAZİ **20**
2.2.1. İradeye Bağlı Ötenazi 20
2.2.2. İrade Dışı Ötenazi 22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. HUKUKİ VE TIBBİ AÇIDAN ÖTENAZİ **26**
3.1. YAŞAMA HAKKININ ÖTENAZİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ **26**
3.2. ÖTENAZİNİN YASAL OLDUĞU ve YASAL OLMADIĞI ÜLKELERE ÖRNEKLER **29**
3.2.1. Hollanda'da Ötenazi 29
3.2.2. Belçika'da Ötenazi 30
3.2.3. Lüksemburg'ta Ötenazi 31
3.2.4. İsviçre'de Ötenazi 31
3.2.5. Avustralya'da Ötenazi 32
3.2.6. ABD'de Ötenazi 32
3.2.7. Türkiye'de Ötenazi 33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
4. DİNİ AÇIDAN ÖTENAZİ **36**
4.1. İSLAMİYET, HRİSTİYANLIK VE YAHUDİLİK'TE ÖTENAZİ **37**
4.1.1. Hristiyanlık'ta Ötenazi 39
4.1.2. Yahudilik'te Ötenazi 40
4.1.3. İslamiyet'te Ötenazi 41

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ETİK AÇISINDAN ÖTENAZİ 44
5.1. UYGULAMALI ETİK 44
5.2. TIP ETİĞİ VE BİYOETİK 45
5.3. TIP ETİĞİNİN TEMEL İLKELERİ 47
5.3.1. Yarar Sağlama ve Zarar Vermeme İlkesi 47
5.3.2. Adalet İlkesi 48
5.3.3. Aydınlatılmış Onam 49
5.3.4. Özerkliğe Saygı İlkesi 50
5.3.5. Gizlilik İlkesi 51
5.3.6. Dürüstlük İlkesi 52
5.4. NİTELİĞİ YİTİRİLMİŞ OLAN BİR YAŞAMDA ÖTENAZİ BİR HAK MIDIR? 53

ALTINCI BÖLÜM

6. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ UMUTTEPE YERLEŞKESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖTENAZİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİN ARAŞTIRILMASI 65
SONUÇ 87
KAYNAKÇA 94
EKLER 100
ÖZGEÇMİŞ 110

ÖZET

Bu çalışma, niteliği yitirilen bir yaşamda ötenazinin bir hak olması gerektiğini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Ötenazinin ölme hakkı bağlamında ele alınması tarihte Antik Yunan'a kadar dayanmaktadır. Bu sebeple ilk olarak ötenazinin tanımı ve tarihsel arka planı üzerinde durulacak ve ötenazinin türlerinden bahsedilecektir. Ötenazi felsefe, tıp, hukuk ve din gibi pek çok alan tarafından ele alınan bir kavram olduğu için, sözü edilen alanlar doğrultusunda ötenazinin uygulanıp uygulanmaması gerektiğine yönelik olan görüşler aktarılacaktır. Çalışmanın temel amacı olan niteliği yitirilen yaşamda ötenazinin hak olarak değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi, etik açısından ötenazi bölümünde uygulanmasına karşı çıkanların ortaya koyduğu görüşler bağlamında detaylı olarak açıklanmaya çalışılacaktır. Ötenazinin bir hak olarak görülmesi gerektiği belirtildikten sonra, konuya yönelik uygulanan anketler analiz edilecek ve yapılan röportajlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ölme Hakkı, Hak, Ötenazi, Antik Yunan, Niteliği Yitirilmiş Yaşam.

ABSTRACT

This study intends to present that euthanasia should be a right in a life which has lost its quality. Dealing euthanasia in the concept of a right to die dates back to Ancient Greek. For this reason, firstly the definition of euthanasia and its historical background will be focused and then types of euthanasia will be mentioned. Since euthanasia is a notion which has been discussed in many fields such as philosophy, medicine, law and religion, the views from these mentioned fields on whether euthanasia should be applied or not will be reported in this study. The view that euthanasia should be considered as a right for a life which has lost its quality, which is also the main goal of this study, will be explained in a detailed way in the context of views of those who oppose euthanasia applications in terms of ethic. After remarking euthanasia must be seen as a right, survey on the topic will be analyzed and interviews will be evaluated.

Keywords: Right to Die, Right, Euthanasia, Ancient Greek, Life Without Quality.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Cinsiyet Dağılımı 65
Şekil 2: Yaş Grupları 66
Şekil 3: Katılımcıların Ötenazi Hakkındaki Bilgilerinin Varlığı 68

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Fakülte Dağılımı 67
Tablo 2: Ötenazi Bilgisinin Çevreden Duyum Yolu ile Edinilmesi ve İntihar ve Ötenazi Kavramlarının Aynı Anlama Gelme Durumlarının İlişkisi 69
Tablo 3 :Ötenazi ve İntihar Kavramlarının Aynı Anlama Gelip Gelmediği Durumu 70
Tablo 4: Ötenazi Uygulaması ve İntihar ve Ötenazi Kavramları Arasındaki İlişki .. 71
Tablo 5: Örneklem Grubunun Ötenaziye Hangi Açıdan Baktıkları 72
Tablo 6: Ötenazi ve İntihar Kavramları ile Ötenazinin Hangi Açıdan Ele Alındığı İlişkisi 73
Tablo 7: Ötenazinin Yasal Olması Durumu 74
Tablo 8: Ötenazinin Yasal Olma Durumu ile Hangi Açıdan Ele Alınması Gerektiği İlişkisi 75
Tablo 9: Bireylerin Ölme Hakkı Olma Durumu 77
Tablo 10: Bireylerin Ölme Hakkı Olma Durumu ile Ötenazinin Hangi Açıdan Alınması Gerektiğinin İlişkisi 78
Tablo 11: Ötenazinin Yasal Olma Durumu ile Ölmenin Hak Olması Durumunun İlişkisi 79
Tablo 12: Yaşam Fonksiyonlarının Çoğunu Yitirmiş Olan Bir Bireyin Ötenazi Uygulamasını Talep Etmesini Doğru Bulma Durumu 80
Tablo 13: Katılımcıların İyileşmesi Mümkün Olmayan Bir Hastalığa Yakalandıklarında Kendisi İçin Ötenazi Talebinde Bulunma Durumları 81
Tablo 14: Katılımcıların Arkadaşlarının Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumları 82
Tablo 15: Katılımcıların Ebeveynlerinin Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumları 83
Tablo 16: Katılımcıların Kendileri İçin Ötenazi Talebinde Bulunma Durumları ile Arkadaşlarının Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumlarının İlişkisi 84
Tablo 17: Katılımcıların Kendileri İçin Ötenazi Talebinde Bulunma Durumları ile Ebeveynlerinden Birinin Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumlarının İlişkisi 85

GİRİŞ

Ötenazi, Yunanca *"iyi"* anlamına gelen *"eu"* ile *"ölüm"* anlamına gelen *"thanasia"* sözcüklerinin birleşiminden oluşmakta ve *"iyi ölüm"*, *"acısız ölüm"*, *"rahatlık ve kolaylık içerisinde ölüm"* anlamlarını taşımaktadır. (Cevizci, 2016: 107; Ömeroğlu, 1993: 188).

Genel anlamda tanımlayacak olursak ötenazi, tıptaki imkanlar doğrultusunda iyileşme olasılığı bulunmayan hastanın, bu hastalığından dolayı acılara maruz kalması sonucu tıbbi açıdan yaşamına son verilmesi ya da hastayı yaşamda tutan tedavilerin sonlandırılarak hastanın ölüme terk edilmesi anlamına gelmektedir. (Artuk vd. 2002: 3).

Ötenazi üzerine olan tartışmalar tarihsel süreç içerisinde yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Ötenazi kavramının ilk izlerine Antik Yunan'da rastlanılsa da bu dönemde ötenazi daha geniş bir kapsamda ele alınmıştır. İntihar ile özdeşleşmiş bir şekilde karşımıza çıkan ötenazi, eski dönemlerde ölümün bir tercih olabilme ve bir hak olarak görülüp görülmeyeceği bağlamında birçok kişiler tarafından tartışılmıştır. (Altay, 2005: 3).

Ötenazi felsefe, tıp, hukuk ve din gibi pek çok alan tarafından ele alınan bir kavramdır. (Gök, 2015: 22). Sözü edilen alanlarda ötenazinin uygulanıp uygulanmaması gerektiği açısından birbirine karşıt görüşler yer almaktadır.

Ötenazi üzerine olan tartışmalar, niteliği yitirilen yaşam bağlamında sadece insanlar açısından değil, birçok açıdan yapılmaktadır. Günümüze dek olan süreci kapsayan zamanda hayvanlar için de ötenazinin uygulanmasına yönelik tartışmalardan söz etmek mümkündür. Fakat bu çalışmanın kapsamı, insanlar açısından olan yaşamın niteliğini içermektedir.

Yukarıda açıklanan konu ve kapsamı doğrultusunda bu çalışmanın amacı, niteliği yitirilen yaşamda ötenazinin bir hak olarak kabul edilmesi gerektiğini ortaya koymaktır. Ötenaziye yönelik ölme hakkı üzerine olan tartışmalar yüzyıllar öncesinde

ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreç içerisinde bu tartışmaların ekseninde uygulanmasının meşru olması gerektiğini düşünen ve uygulanmasının meşru olmaması gerektiğini dile getiren görüşler yer almıştır. Birçok alanın yer vermiş olduğu ötenazi konusu, "Niteliği Yitirilmiş Olan Bir Yaşamda Ötenazi Bir Hak Mıdır?" başlığı altında, yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini düşünen bireylerin savunmuş oldukları argümanlar çerçevesinde ele alınmış ve yaşamın niteliğinin yitirildiği noktada ötenazinin uygulanmasının meşru sayılması gerektiği açıklanmıştır.

Bu bağlamda çalışma altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ötenazinin ne anlama geldiği ve taşıdığı anlamlar doğrultusunda nasıl tanımlanmış olduğu üzerinde durulmuştur. Ötenazi kavramının ilk izlerine Antik Yunan'da rastlanıldığı; fakat bu dönemde ötenazinin daha geniş kapsamda ele alındığı ve Antik Yunan'da en büyük örneğinin Sokrates'in ölümü olarak kabul edildiği ifade edilmiş ve ölümün bir hak olarak görülebilmesinden bahsedilmiş ve ötenazinin intihar ile özdeşleşmiş bir kavram olduğu belirtilmiştir. Sonrasında ötenaziden söz edilebilmesi için, yaşamında katlanılmaz acılara maruz kalan ve iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa sahip olan bir hastanın ölümü istemesi ve bu isteğinin de tıbbi koşullar dahilinde gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sözü edilen tarihsel dönemlerde ötenazinin ölme hakkı bağlamında nasıl ele alındığı ve uygulanmasının meşru kılınıp kılınmamasına yönelik görüşlerin aydınlık kazanabilmesi için, ötenazinin tarihsel arka planı ele alınmıştır. Antik Yunan'dan günümüze dek olan süreçte tartışılan ötenazinin dönemler arasında ne gibi farklılıklara uğradığı, filozofların ölme hakkına nasıl yaklaştıkları üzerinde durulmuş ve belirli koşul ve prosedürlere uymak şartıyla ötenazinin uygulanmasını yasal kabul eden ülkelere değinilmiştir.

Ötenazi, kendisine ötenazi uygulanacak olan hastanın ya da ötenaziyi uygulayacak olan doktorun temele alınmasına bağlı olarak birtakım türlere ayrıldığı için, konunun daha iyi kavranabilmesi amacıyla ikinci bölümde ötenazinin türlerinden söz edilmiştir. Hekimin eylemi açısından aktif ve pasif ötenazi; hastanın iradesinin olup olmaması açısından ise iradeye bağlı ve irade dışı ötenazi olarak toplamda dört türe ayrıldığı belirtilmiştir. Hekimin eylemi açısından yapılmış olunan ayrımda, ötenazi ile karıştırılan hekim yardımlı intiharın ne olduğu aktarılmıştır. Günümüzde çoğu bireyler tarafından aralarında içkin bir fark olmadığı düşüncesini ortadan

kaldırmak amacıyla, hekim yardımlı intiharın ötenazinin bir biçimi olmadığı vurgulanmıştır. Aktif ve pasif ötenazi ayrımında uygulanma ve hekim eylemine yönelik farklılıklar olsa da sonuç açısından ikisinin de aynı neticeyi verdiği ve ahlaki açıdan aktif ve pasif ötenazi arasında içkin bir fark olmadığı dile getirilmiştir. Hastanın iradesi açısından türlere ayrılmış olan ötenazide karar vermede aktif konumda olan hastanın, kendi hür iradesiyle istemiş olduğu ve tıbbi müdahalelerle gerçekleştirilen bu isteği iradeye bağlı ötenazi; hastanın iradesiyle belirtmiş olduğu herhangi bir kararının olmadığı ve yine tıbbi müdahaleler uygulanarak hastanın yaşamının sonlandırılmasının ise irade dışı ötenazi olduğu belirtilmiştir. Sonrasında iradeye bağlı ötenazinin uygulanabilmesi için birtakım şartlar olduğu vurgulanarak, bu şartların ne olduğu ifade edilmiştir. Hastanın iradesi bakımından iradeye bağlı ötenazinin geçerliliği üzerinde durulmuş ve hastanın iradesini hiçe sayan, bireysel özerklik ilkesi ile bağdaşmayan irade dışı ötenazinin uygulanabilmesinin geçerliliğinden söz etmenin mümkün olamayacağı belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde ise ötenaziye hukuki ve tıbbi açıdan olan yaklaşımlara yer verilmiştir. Ötenazinin hukuki açıdan yasal olup olmaması gerektiğine yönelik olan tartışmaların temelinde konunun yaşama hakkı ile bağdaştırıldığı vurgulanmıştır. Ötenazinin yasal olması durumunda yaşama hakkının hiçe sayılması ve kötüye kullanımların olabileceği düşüncelerine değinilerek, bu bölümde ötenazi yaşama hakkı kapsamında değerlendirilmiştir. Tüm bireylerin hukuki açıdan birtakım hak ve özgürlüklere sahip olduğu ve bu hakların başında da yaşama hakkının geldiği ifade edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan maddeler doğrultusunda yaşamanın herkes için hak olduğundan ve yaşama hakkının dokunulmazlığından söz edilmiştir. Ötenazinin yasal olması durumunda uygulanmasında tıbbi açıdan gerekli olacak olan şartların ne olacağı ve kimlere uygulanabileceği belirtilmiştir. Günümüzde de ötenaziye yönelik olan tartışmaların varlığını sürdürdüğü ve hukuki açıdan birçok ülkede uygulanmasının önünün kapatılmış olduğu ifade edilmiştir. Ötenazinin yasal olarak kabul edildiği ülkeler olan Hollanda, Belçika ve Lüksemburg gibi ülkelerde uygulanma şartlarından söz edilmiş ve ötenaziyi yasal olarak kabul etmeyen ülkelere değinilmiştir. Ülkemizde ötenazinin uygulanmasının yasaklandığının açıkça görüldüğü yönetmelik, yasa ve tüzüklerden bahsedilerek, uygulanması durumunda bireylerin ne gibi cezalara tabi tutulacağı belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde ise ötenazinin dini açıdan nasıl yorumlandığı İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik kapsamında ele alınmıştır. Yaşamdan vazgeçilemeyeceğini ifade ederek ötenazinin uygulanmasına karşı çıkan bireylerin dini anlamda insan hayatının kutsallığı üzerinde durarak, yaşamı tehlikeye atacak olan her türlü eylemden uzak durulması gerektiğini düşündükleri belirtilmiştir. Teolojik temelli olan bu yaklaşıma göre insanların yaşamlarını idame ettirme hakkına sahip olmaları bakımından diğer canlılar ile denk bir konumda olsalar da akıl varlığı olması ve eylemlerinin ahlaki açıdan değerlendiriliyor olması, insanı diğer canlılardan üstün kılmaktadır. Teolojik açıdan insana kendini öldürme gibi bir hakkın tanınmadığı ve insanların sahip olduğu canlarının kendilerine emaneten verildiği düşüncesinde dikkat edilmesi gereken noktanın, yaşamı sonlandırma gibi eylemlerin Tanrı'ya şirk koşmak olduğu vurgulanmıştır. Tek tanrılı dinlerde günümüzde ötenazi kavramına atfedilen anlamına yönelik herhangi bir açıklama bulunamadığı için, konu öldürme ve intihar eylemleri kapsamında değerlendirilmiştir. İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik' e göre yaşam insanlara Tanrı tarafından verildiği ve insanın ölümünün doğal saatinden önce gerçekleşmemesi gerektiği düşüncesine bağlı olarak ölüme de pozitif bir değerin yüklendiği ve ölüm karşısında insanların sergilemiş oldukları tavır ya da eylemlerinin Tanrı'ya olan inançlarını ortaya koyacağı ifade edilmiştir. Dini açıdan, iyileşmesi olanaksız olan ve çekmiş olduğu acılardan dolayı yaşamını daha fazla sürdürmek istemeyen, yaşamaya devam etse de bu hayatın kendilerine hiçbir anlam katmayacağını düşünen insanlar için öldürme ve ölmesine yardımcı olma edimlerinin meşru görülmemiş olması kategorik imperatif bağlamında ele alınmış gibi gözükse de İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik' te birtakım durumlarda bu buyrukların göz ardı edilebileceği bilgisiyle, dinin bazı koşullarda öldürmeye izin verdiği ve böylece de dini buyrukların hipotetik imperatif bağlamında ele alınabileceği aktarılmıştır. İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik' te öldürme ya da intihar eylemlerinin açıkça yasaklandığını göstermek amacıyla kutsal kitaplardan alıntılar yapılmış ve anlatılmak istenenler aktarılmıştır.

Beşinci bölüm ise tezin asıl amacına yönelik olan kısımdır. Ötenazi genel anlamda uygulamalı etik, özel olarak ise biyoetik alanında karşımıza çıkan bir problem olduğu için, bu bölümde ilk olarak uygulamalı etik, tıp etiği ve biyoetik üzerinde

durulmuştur. Tıp etiği ve biyoetik kavramları birbirlerine çokça karıştırıldığı için, bu kavramlar arasındaki fark belirtilmiş, tıp etiğinin biyoetiğin bir bölümü olduğu aktarılmıştır. Ötenazi tıbbi açıdan uygulandığı için, hekimlerin hasta ile kuracak oldukları iletişim ve ilişkilerde, uygulanacak olan tıbbi müdahaleler ve tekniklerde uyulması gereken tıp etiğinin temel ilkeleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Sonrasında ise bu temel ilkeler doğrultusunda "Niteliği Yitirilmiş Olan Bir Yaşamda Ötenazi Bir Hak Mıdır?" başlığı altında ilk olarak niteliği yitirilen yaşamdan kastın ne olduğu belirtilmiş, ötenazinin uygulanmasına karşı olan bireylerin savunmuş oldukları argümanlar eleştirilerek, niteliği yitirilmiş yaşamda ötenazinin hak olarak görülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Altıncı bölümde ise çalışma kapsamında yapılan anketlerin verileri yorumlanmaya çalışılmış ve ankette yer alan sorulara yönelik verilen cevaplar birbirleriyle ilişkilendirilerek değerlendirme yapılmıştır. Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi öğrencilerinin ötenazi konusundaki görüşlerinin araştırılmasına yönelik yapılan anket için toplam 16 soru hazırlanmıştır. Ankete katılan örneklem grubuna ilk olarak cinsiyetleri, okudukları fakülte ve bölümleri, yaşları ve kaçıncı sınıfta olduklarına dair sorular yöneltilmiştir (Bkz. EK I). Ankete toplamda 640 öğrenci katılım sağlamıştır. 2018-2019 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde etik kurul kararının alınması ile birlikte Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi'nde öğrenim gören öğrencilerin katılmış oldukları anket uygulamasında, etik kararların hiçe sayılmasına yönelik herhangi bir olumsuz durum yaşanmamıştır. Anket verilerinin analiz edebilmesi için SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Öncelikle ankette yer alan sorulara verilen cevapların tek tek programa girişi yapılmış ve tüm veriler girildikten sonra sorulara verilen cevaplar birbirleriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda oluşturulan tablo ve grafiklerden ortaya çıkan bulgular, araştırma çerçevesinde yorumlanmıştır.

Çalışmada ele alınan etik, dini, hukuki ve tıbbi açıdan ötenazi bölümlerinde anlatılanların bu alanda görev yapan bireyler tarafından konuya nasıl yaklaşım sergiledikleri ve bu yaklaşımların anlatılanlar dahilinde fayda sağlayabilmesi amacıyla Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde görev yapan Doç. Dr. Sevinç TÜRKMEN AKSU, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Plastik,

Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Bölümü'nde görev yapan Ass. Dr. Mahsun ÇINAR, İzmit'te bulunan Şehit Özcan Kan Fen Lisesi'nde görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Yüksel GÜNGÖR ve Çağdaş Muş Hukuk Bürosu'nda görev yapan Av. Ahsen Eda TEK ile röportaj yapılmıştır. Röportajlarda yer alan sorulara ve verilen cevapların değerlendirilmesine "Ekler" bölümünde yer verilmiştir (Bkz. EK II, EK III, EK IV, EK V).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÖTENAZİ VE ÖTENAZİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

Bu bölümde ötenazinin ne anlama geldiği ve taşıdığı anlamlar doğrultusunda nasıl tanımlanmış olduğu üzerinde durulacak ve daha sonra ötenazinin tarihsel süreç içerisinde nasıl yorumlandığı, ölme hakkı kapsamında bireyler açısından meşru sayılıp sayılmadığı ele alınacaktır.

1.1. ÖTENAZİ NEDİR?

Uygulamalı etik alanında ahlaki bir problem olarak karşımıza çıkan ötenazi kavramı, Yunanca *"iyi"* anlamına gelen *"eu"* ile *"ölüm"* anlamına gelen *"thanasia"* sözcüklerinin birleşiminden oluşmakta ve *"iyi ölüm", "acısız ölüm"* anlamını taşımaktadır. (Cevizci, 2016: 107). Ötenazinin *"rahat ve kolaylık içerisinde ölüm"* anlamını taşıdığı da bilinmektedir. (Ömeroğlu, 1993: 188).

Ötenazinin taşıdığı anlamlar doğrultusunda birçok tanımı bulunmaktadır. Ötenazi, bireylerin çekmiş olduğu acıları yok etmek amacıyla yaşamının sonlandırılmasıdır. (Çobanoğlu, 2009: 204). Ya da ötenazi, hastaların maruz kaldığı acılarının son bulması amacıyla hastayı öldürmektir gibi tanımlar buna örnek olarak gösterilebilir. (Savcı, 1980: 21). Genel anlamda tanımlayacak olursak ötenazi, tıptaki imkanlar doğrultusunda iyileşme ihtimali bulunmayan hastanın, bu hastalığından ötürü acılara maruz kalması sonucu tıbbi açıdan yaşamına son verilmesi ya da hastayı yaşamda tutan tedavilerin sonlandırılarak hastanın ölüme terk edilmesi anlamına gelmektedir. (Artuk vd 2002: 3).

Ötenazi kavramının ilk izlerine Antik Yunan'da rastlanılsa da bu dönemde ötenazi daha geniş bir kapsamda ele alınmıştır. İntihar ile özdeşleşmiş bir şekilde karşımıza çıkan ötenazinin uygulanmasının Antik Yunan'daki en büyük örneği Sokrates'in ölümü olarak kabul edilmektedir. Zira Sokrates, yaşadığı dönemde maruz

kaldığı suçlamalardan dolayı yasalara boyun eğmek yerine, baldıran zehrini içerek yaşamına son vermiştir. Böylece Sokrates, başkalarının hükmü altında yaşamayı reddetmiş ve ölümün kötü bir şey olduğunu düşünenlere cevabını ölümü kabullenerek vermiştir. Antik Yunan'da intihar eyleminin *"gönüllü olarak ölmek"* gibi kelimelerle adlandırılması, ölümün bir tür tercih olabildiğini göstermektedir. (Altay, 2005: 3). Buradan da ölümün bir tür tercih meselesi olması, onun bir hak olarak görülebildiği ve ötenazinin intihar ile özdeşleşmiş bir kavram olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Ötenazi felsefe, hukuk, tıp ve din gibi pek çok alan tarafından ele alınan bir kavramdır. (Gök, 2015: 22). Tıptaki gelişmeler doğrultusunda konuya yönelik olan tartışmalarda ana sorun, ötenazinin uygulanıp uygulanmayacağı üzerinde şekillenmiştir. Sözü edilen her alan içerisinde ötenazinin uygulanmasına yönelik birbirlerine karşıt olan görüşler bulmak mümkündür.

Ötenazinin etik alanında meşru olup olmadığı sorunu, tedavisi olmayan bir hastalık içerisinde bitmek bilmeyen acılar çeken bireyler bağlamında gündeme gelmektedir. (Cevizci, 2016: 107). Burada dikkat edilmesi gereken husus, tıpta tedavisi olmadığı için, çaresiz olarak nitelendirilebilecek bir hastalığa maruz kalan bireydir. Hangi durumların ötenazi adı altında incelenmesi gerektiğini Ahmet Cevizci şu şekilde dile getirmiştir:

> *"Demek ki ötenazi söz konusu olduğunda, en aşırı ucunda bitkisel hayatın bulunduğu bir hastalık durumunun olması gerekir. İkinci olarak bu hastalığın, en azından tıbbın bugün ulaşmış olduğu nokta itibariyle tedavi edilemez olması ve kişiye çok acı ya da ızdırap vermesi gerekir. En azından bu koşulları sağlayan ötenazide etik açıdan tartışılan şey, şöyle bir ahlaki soru olmak durumundadır: Çok büyük acılar çeken bir kişinin nitelikli veya yaşanmaya değer bir hayat sürdürme ihtimalinin olmaması durumunda, onun soluk alıp vermesini mümkün kılan makine desteğini kesmek, hatta belki de ona öldürücü bir ilaç vermek etik olarak kabul edilebilir mi bir şey midir, yoksa değil midir?"* (Cevizci, 2016: 108).

Görüldüğü gibi etik alanında ele alınan ötenazide temel mesele, yaşamında çok büyük acılara maruz kalan ve yaşamının niteliğini yitirmiş olan bir bireyin herhangi tıbbi bir müdahale ile yaşamına son verilmesinin geçerli olup olmayacağıdır. Etik alanında ötenazinin uygulanabilirliğine yönelik karşıt görüşler yer almaktadır. Ötenazinin uygulanmasına karşı çıkanlar genel olarak insan hayatının değerli ve kutsal olduğu düşüncesi etrafında toplanmışlardır. Bu düşüncelerinin temelinde, toplum tarafından kabul görülen ve benimsenmiş olunan normların bulunduğu söylenilebilir. Her şeyden önce kişinin yaşamının değeri, yine o kişinin kendisine aittir. Öncelikle yapılması gereken şey, ahlaki alanda değer olarak gördüğümüz şeylerin neler olduğuna bir kez daha bakmak ve bu değerleri toplumsal ve dini motiflerden arındırmaktır. Daha sonra bireyler, belirlemiş oldukları bu değerlerle kendi yaşamlarını şekillendirebilecek ve ötenaziye yönelik düşüncelerini bir kez daha eleme süzgecinden geçirmiş olacaklardır.

Hukuki anlamda ise ötenazinin ele alınış şekli, ölmenin insanlar için bir hak olup olamayacağı doğrultusunda değerlendirilmektedir. (İlhan, 2011: 106). Günümüzde çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de ölme hakkı bağlamında ötenazinin uygulanması yasaklanmış ve uygulandığı durumlarda da uygulayan kişinin ağır cezai yaptırımlara tabi tutulacağı belirtilmiştir. (Gülmez, 2015: 28).

Tek tanrılı dinlerde de ötenazinin uygulanmasına karşı çıkılmıştır. İnsan hayatının kutsallığı üzerinde durulmuş ve yaşamı tehlikeye atacak olan her türlü eylem, dinen günah ve suç sayılmıştır. (M. Güven, 2017: 35).

Görüldüğü gibi ötenazi kavramı hukuk, etik, din ve tıp gibi alanlarda pek çok farklı şekilde ele alınmaktadır. Bu alanlarda ötenazinin uygulanmasını destekleyenlerin ya da ötenazinin uygulanmasına karşı çıkanların savunmuş oldukları düşünceler, sonraki bölümlerde daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1.2. ÖTENAZİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

Canlılığın bulunduğu her yerde ölüm kaçınılmaz bir son olarak karşımızda durmaktadır. İnsanlar dünyada var olduğu süreç boyunca kendi hayatlarına istek ve

arzuları doğrultusunda yön vermektedir. Hayatlarında geçirmiş oldukları bir kaza ya da maruz kaldığı hastalığından dolayı ölümün doğal saatinde gerçekleşmesinin reddedilmesi, bu gibi bireylerin yaşamayı olumsuzladıklarını göstermektedir. Buradaki yaşamayı olumsuzlamaktan kasıt, hayatlarına devam etmeme isteğidir. Bu isteğin uygulanabilir olup olmayacağı uzun yıllar boyunca tartışılmış ve bu tartışmalar doğrultusunda birbirlerine karşıt görüşler ortaya atılmıştır.

Konuya yönelik tarihte yer alan tartışmalar, ötenazinin günümüzde taşıdığı anlam ile birebir uyuşma sağlamadığı için, ötenazinin tarihsel arka planı ölme hakkı neticesinde ele alınacaktır. Ölmenin bir hak olup olmadığı tartışmaları, tarihte Antik Yunan dönemine kadar dayanmaktadır. (Ömeroğlu, 2009: 87). Antik Yunan'da ötenazi kavramı, intihar ve yardımlı intihar kavramlarına benzer anlamlarda kullanılmıştır. (Türkmen, 2015: 499).

Sparta'da ötenazinin uygulanmasına dair izler görmek mümkündür. Sparta'da yeni doğan erkek çocuklarının sağlığı ön planda tutularak, eğer bu çocukların sağlığına yönelik herhangi bir hastalıklı durumların varlığı söz konusuysa, ölümlerine sebebiyet verilmekteydi. (Çelik, 2016: 23).

Antik Yunan'da ötenazi kavramını ele alan düşünürlerden biri Platon'dur. Platon Devlet adlı eserinde bu kavrama ilişkin ilk olarak Asklepios'tan söz etmiştir. Asklepios *"Yunan mitolojisinde sağlık ve hekimlik Tanrısı"* olarak kabul edilir. (Ağartan, 2009: 49).

> *"...Asklepios'un oğullarına hekimliğin bu biçimini göstermemiş olması, bilgisizliğinden, görgüsüzlüğünden değil, tersine iyi yönetilen devletlerin hepsinde her adama bir iş verildiği, onun bu işi görmek zorunda olduğu, hiç kimsenin işsiz kalarak yaşamını, hastalığını tedavi ettirmekle geçiremediğini anlamış olmasındandır"*. (Platon, 2015: 135).

Yukarıda sözü edilen Asklepios'un oğullarına göstermemiş olduğu biçim, kitapta adı geçen önceleri beden eğitimi öğretmeni olan; fakat sonrasında hastalandığında sporla hekimliği birbirine kattığı ifade edilen Herodikos'tur. Herodikos, insanların sağlıksız da olsa ilaç kullanmadan yaşayabilmelerini sağlayan

bir tedavi yöntemi bulmuştur. Herodikos'un bulmuş olduğu bu yöntemin ölümün seyrini uzattığı için kişilere çektirilen bir eziyet olduğu düşünülmüştür. (Platon, 2015: 135).

Platon'un Asklepios'tan söz etmesinin nedenini, konuya yönelik düşüncelerinin Asklepios ile benzerlik göstermesinden dolayı olduğunu söylemek mümkündür.

> *"Diyebiliriz ki Asklepios da bunları bildiği için hekimliği, vücutları yaradılıştan ve yaşayışlarından sağlam olan, ancak geçici bir hastalığa tutulmuş olan insanlar ve onların bünyeleri için öğretmiştir; onların hastalıklarını ilaçlarla, ameliyatlarla iyi etti, ama devlet işlerinin zarar görmemesi için, insanların alışık oldukları yaşayışı değiştirmedi; içi her bakımdan hasta olan vücutlara uzun süreli tedaviler uygulayıp yaşamlarını uzatıp kötüleştirmeye girişmedi. Doğallıkla kendileri gibi hastalıklı olacak çocuklar meydana getirmelerini doğru bulmadı. Doğanın saptadığı süre kadar yaşamaya gücü yetmeyen kişileri tedavi etmenin gerekmediğini düşündü. Çünkü bu tedaviden ne adamın kendisi ne devlet yarar görebilirdi"*. (Platon, 2015: 137).

> *"...yaralanmadan önce sağlıklı ve yaşayışı düzenli olan adamlara ilaçlar şifa etmeye yeter, o anda karmakarışık bir içki bile içseler yine yeter, diye düşünüyorlardı. Ama yaradılıştan hasta ve kötü şeylere bağımlı olmaya yatkın bir adamın yaşamasının kendisine de öbür insanlara da yarar sağlamadığını, hekimlik sanatının onlar için yaratılmadığını ve Midas'tan daha zengin olsalar bile, onlara bakmak gerekmediğini düşünüyorlardı"*. (Platon, 2015: 138).

Asklepios, bedenleri sağlam ve yakalandığı hastalığın geçici olduğu bireyler için gerekli olan tedavileri uygulamış; bedenleri sağlam olmayan insanlar için de ne kendilerine ne de devlete bir faydalarının dokunamayacağını düşündüğü için, onları tedavi etmeye gerek duymamıştır. Asklepios'un sergilemiş olduğu pragmatik yaklaşımda üretkenlik düşüncesinin izlerinin görüldüğü ve toplumdaki üretkenliğin ve üretkenliğe katkı sağlayacak insanların yaşatılması için öngörülen bir çabanın

bulunduğu söylenilebilir. Bu düşünceye göre ileride sağlıklı olacak ve devlete yararı dokunacak olan bireylerin yaşatılması gerekmektedir.

> *"...bu yargıç ve hekimler, bedenen ve ruhen sağlıklı olanlar ile uğraşmalı, bedenlerinde hastalık taşıyanları ise ölüme terk etmelidirler. Ruhu yaradılıştan kötü ve iyileştirilemez olanları öldürmekten başka çaremiz yok"*. (Platon, 2005: 116).

Platon'un bu düşüncelerinden toplumda yaşayan bireyler arasındaki eşitlik durumunun yok edildiği anlaşılmaktadır. Platon toplumda bedeni sağlıklı olanlar ile bedenlerinde hastalık taşıyan bireyler olarak ayrım yapmasının sebebi altında toplumsal çıkar düşüncesinin olduğu söylenilebilir. Toplumsal çıkarlar çerçevesinde Platon'un tasarlamış olduğu bu uygulama ile birlikte bedeni hastalıklı olan bireylerin toplumda ötekileştirme politikasına maruz bırakıldıklarını ya da bu insanların rızaları olmadığında dahi öldürülmeye maruz kaldıklarını dile getirmek mümkündür.

Aristoteles ise ölümün bir hak olamayacağını savunmuştur. Aristoteles'e göre bireyin kendisini öldürmesi *"devlete karşı yapılmış bir haksızlık"* tır. (Özbek, 2011: 74). Dolayısıyla insanların hiçbir zaman kendilerinde ölme gibi bir hakkı görmemeleri gerekmektedir.

Antik Yunan'da intiharın, bazı kişiler tarafından soylu davranış olarak değerlendirildiği de bilinmektedir. (K. Güven, 2000: 5). Soylu insanların yaşamlarını onurlu bir şekilde sürdürebilmelerinin mümkün olmadığı noktada, ölmeyi bir hak olarak gördükleri ve yaşamlarını sonlandırdıkları görülmektedir. Buradaki yaşamsal onurdan kasıt, yaşlılık ve iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalıktır. Bu gibi durumların kişiyi yaşamda güçsüz ve niteliksiz kılacağı için, intihar Antik Yunan'da bazı kişiler tarafından meşru görülmüş olan bir edimdir. (İnceoğlu, 1999: 19).

Stoacılar ise iyileşme imkânı bulunmayan ve acılar içerisinde kıvranan hastalar için ölme hakkının olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu hastaların yaşamlarına devam etmesinden ziyade, ölümü arzuladıkları vakit, bunun gerçekleştirilmesinde herhangi bir sakınca görmemişlerdir. (Akcan, 2013: 9).

Seneca'nın ise konuya yönelik dile getirdiği görüşünü Sibel İnceoğlu şu şekilde aktarmıştır:

> *"Eğer yaşlılık aklımı sarsmaya başlarsa, eğer melekelerimi tek tek harap ederse, bana yaşam değil de nefes bırakırsa, çürük veya yıkılmak üzere olan binayı terk ederim. Eğer iyileşme ümidim olmadan acı çekmek zorunda olduğumu bilirsem, acının kendisinin yol açtığı korkudan değil, uğruna yaşadığım her şeyden mahrum ettiği için giderim"*. (İnceoğlu, 1999: 25).

Seneca'nın bu sözlerinden, yaşlılığın bedenini olumsuz olarak etkileyeceği bir durumda intihar eylemini haklı kıldığı ve ölmeyi bir hak olarak düşünerek, bu eylemin gerçekleştirilebilmesinin doğru olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Diogenes Laertius ise gönüllü ölüm kelimesini kullanarak, acılar içerisinde sürüp giden hayatın katlanılamaz olduğu noktada, bilge kişinin intihara yönlenebileceğini belirtmiştir. (Aktaran Ünaltay, 2019: 17).

Eski Roma üzerine yapılan araştırmalarda, ötenazinin yasaklandığı ve uygulanması durumunda, uygulayan kişinin ağır cezai yaptırımlara maruz kaldığı görülmektedir. Eski Roma'da, hastanın ızdıraplarını yok etme amacıyla da olsa, doktorun bu ızdırapları ortadan kaldırmak için gerekli olan müdahaleyi uygulaması meşru sayılmamıştır. (Erdemir, 1996: 92).

Ötenazi kelimesinin ilk kez Suetonius tarafından kullanıldığı düşünülmektedir. Suetonius'un ötenazi kelimesini acısız ve kolay ölüm anlamında kullandığı düşünülmektedir. (Özaltay, 1996: 12).

Hristiyanlığın yayılması ile ötenazinin uygulanma alanı sona ermiştir. (Altay, 2005: 10). Hristiyan inancının getirmiş olduğu merhamet anlayışı, hastaları toplumdan dışlamayı ortadan kaldırmış ve onlara karşı giderek artan bir ilgi yaratmıştır. (Özaltay, 1996: 12). Herhangi bir hastalığa maruz kalan bireylere ötekileştirme gibi bir politikanın uygulanmadığı görülmektedir. Bu bireyler için toplum tarafından

dışlanmak ve tedavi süreçlerini sona erdirmek yerine, onların daha çok topluma kazandırılması hedeflenmiştir.

Thomas More ise Ütopya adlı eserinde bu duruma şu şekilde yer vermiştir:

> *"...Çaresiz hastalıklara tutulanları avutmak için, yanlarına oturur, onlarla konuşur, ellerinden geleni yaparlar. Ama hastalık hem çaresiz hem de sürekli acı ve sıkıntı veren cinstense, o zaman rahiplerle yöneticiler başka bir yol tutarlar: Böyle bir hasta, hayatta artık hiçbir iş yapamadığı gibi, canlı bir ölü olarak yaşamakla hem başkalarına yük olur hem de kendileri acı çekerler. Bu dayanılmaz hastalıktan kurtulması, ölüme razı olması için hastaya öğütler verilir. Böylece hasta yüreklenerek, bir zindan, bir işkence olan belalı hayatından ya kendi eliyle kurtulur ya da başka birisinin bu işi yapmasına bile bile katlanır. Ölmekle hiçbir şey kaybetmeyeceği, acılarına son vereceği için, bunun akıllıca bir davranış olduğunu söylerler adama. Aynı zamanda dini bütün ve erdemli bir insanın davranışıdır bu. Çünkü böyle ölen, rahiplerin, yani Tanrı'nın iradesini ve isteğini yorumlayanların öğütlerine uyar. Böylece yola getirilenler ya aç kalarak ya da uyuşturucu bir ilaçla uykuya dalıp, ölümün acısını duymadan, isteye isteye hayatlarına bir son verirler. Ama Utopia'lılar, hiçbir çaresiz hastayı zorla öldürmedikleri gibi, ona özenle ve sevgi ile bakarlar. Rahiplerle yöneticiler kurulunun iznini almadan kendini öldüren ise gömülme ya da yakılma haklarını yitirir. Ölüsünü pis bir bataklığa atıverirler".* (More, 2000: 137-138).

Thomas More, çaresiz hastalıklara tutulan bireyler için Platon gibi katı bir yaklaşım sergilememiştir. Onun bu konuya yönelik olan düşüncelerinde toplumsal çıkar ve eşitsizlik gibi bir durum söz konusu değildir. More, böyle bireyler için etrafındaki diğer insanlara manevi bir sorumluluk yüklemiş ve bu bireylere ellerinden geldiğince yardım etmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Fakat hastalığın çaresiz olduğu ve kişiye sürekli acı verdiği durumda, bu bireyi *"canlı bir ölü"* olarak tabir etmiş ve bireyin rızasıyla yaşamına son vermesini ya da yaşamına son verilmesi konusuna olumlu bir bakış açısı sergilemiştir. Onun bu düşüncelerinde hastanın rızasının olması

gerektiğinin altını çizmek gerekir. Çünkü hastanın rızasının olması, ötenazinin uygulanabilir olduğu noktada büyük bir önem arz etmektedir.

John Locke ise yaşama hakkının önemini vurgulayarak, bu hakka karşı yapılacak olan herhangi bir müdahalenin insan yaşamını tehlikeye atabileceği düşüncesiyle, yaşamı sonlandıracak olan edimlerden uzak durulmasının görev olduğunu dile getirmiştir. (Yiğit, 2003: 339).

Yaşamını çektiği acıların esir aldığı ve başkasına muhtaç bir şekilde hayatını sürdüren bireylerin ölümü arzulamaları Anadolu insanında da hâkim olan bir anlayıştır. Anadolu'da hastaların bedenlerine zegerek otu denilen bir bitki sarılmakta ve bunun hastanın daha fazla acı çekmeden erken ölümünü gerçekleştireceğini düşünülmesi, yapılan bu eylemin hastalara ötenazinin uygulandığını düşündürmektedir. (Özbek, 2011: 86).

Nietzsche'nin ise görüşleri şu şekildedir:

> *"Hasta, toplumun bir asalağıdır. Belirli bir durumda daha da uzun yaşamak küstahlıktır. Yaşamın anlamı, yaşama hakkı kaybolduktan sonra, hekimlere ve uygulamalara korkakça bir bağlılık içinde ot gibi yaşamaya devam etmek, toplumda derin bir horgörü uyandırmalıydı. Hekimler de bu horgörünün ileticileri olmalıydılar... Onurlu bir biçimde yaşamak artık mümkün değilse, onurlu bir biçimde ölmek için. Gönüllü olarak seçilen ölüm, tam zamanında, neşeyle ve sevinçle, çocukların ve tanıkların ortasında gerçekleştirilen ölüm: öyle ki gerçek bir vedalaşma mümkündür henüz, veda henüz oradadır, ayrıca ulaşılanın ve istenilenin gerçek bir değerlendirilişi, yaşamın bir özetlenişi…"* (Nietzsche, 2010: 82).

Nietzsche yaşamdan umudun kesildiği vakit, ölümün arzulanmasını yerinde bir düşünce olarak kabul etmiştir. Yaşamımızı katlanılır kılan değerler ya da anlam katan durumların olmadığı taktirde ölümün sağlanması Nietzsche'ye göre olması gereken bir şeydir. Nietzsche, yaşamın anlamının kaybolduğu ve onurlu yaşamanın mümkün olamayacağı durumlarda yaşamayı *"ot gibi yaşamak"* olarak tabir etmiş ve onurlu bir

yaşamın sağlanamadığı anda, artık sağlanılması gereken şeyin onurlu bir ölüm olacağının altını çizmiştir. Nietzsche'nin bu düşüncelerinden hareketle ölme hakkının olması gerektiğini düşündüğü söylenilebilir. Fakat Nietzsche'ye göre ölme hakkında söz edilebilmek için gerekli olan koşul; ölümün bilinçli ve özgür bir şekilde istenilmiş olmasıdır. (Nietzsche, 2010: 83). Nietzsche'nin sunmuş olduğu bireysel çözümde, kişinin ne kadar yaşayacağını yine kişinin kendisinin belirleyeceğini ve yaşamına birtakım sebeplerden dolayı devam etmek istemeyen bireylere ölme hakkının sağlanılması gerektiğini düşündüğü ifade edilebilir. Son olarak belirtilmesi gereken şey, ölümün bilinçli ve özgür bir şekilde istenilmiş olması ile iradeye bağlı ötenazinin ortaya koyulduğudur. Bu da gönüllü olarak seçilen ölümü ve aynı zamanda bireyin özerkliğini de bize göstermektedir.

1900 yılında ise hekim olan Nothnagel, yaşamının son demlerinde olan hastaların ölmelerini kolaylaştırmayı, hekimlik mesleğinin bir amacı olduğunu söylemiş ve ötenaziyi *"yumuşak, sakin ve şefkatli bir ölümün sağlanması"* olarak tanımlamıştır. (Aktaran Özaltay, 1996: 16).

"İlk ötenazi toplulukları İngiltere'de 'Voluntary Euthanasia Society' adıyla 1935'de, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 'Euthanasia Society of America' adıyla 1938'de kuruldu. Bu kuruluşların ötenazinin yasallaşması yönündeki çalışmaları başarısızlıkla sonuçlandı". (Altay, 2005: 13).

2002 yılında hekimlerin belirli koşul ve prosedürlere uyma şartıyla ötenazi ilk kez Hollanda'da yasal hale gelmiştir. (Singer, 2015: 241). Hemen ardından 2002 yılında yine belirli koşullar dahilinde Belçika ötenazinin uygulanması yasal olarak kabul etmiştir. (Aktaran Manav, 2016: 72). Ötenaziyi yasallaştıran üçüncü ülke ise Lüksemburg olmuştur. Lüksemburg' ta ötenazi 2009 yılında yasal olarak kabul edilmiştir. (Dağ, 2018: 33).

Ötenazinin hukuken yasal kılınmadığı bazı ülkeler de ise hekim yardımlı intiharın uygulanabilir olduğu bilinmektedir. Ele alınacak ülkelerin hekim yardımlı intihar ve ötenaziye bakış açıları ve ne yönden uygulanmalarını geçerli kıldıklarına hukuki ve tıbbi açıdan ötenazi adlı bölümde yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÖTENAZİ TÜRLERİ

Ötenazi, kendisine ötenazi uygulanacak olan hastanın ya da ötenaziyi uygulayacak olan doktorun temele alınmasına bağlı olarak birtakım türlere ayrılmıştır. Hekimin eylemi ya da eylemsizliği ile ilgili olan ötenazi türleri aktif ve pasif ötenazi; hastanın iradesinin olup olmadığı ile ilgili olan ötenazi türleri ise iradeye bağlı ve irade dışı ötenazi olarak karşımıza çıkmaktadır. (İlhan, 2011: 6).

Hekimin eylemi açısından yapılan ayrımda hekim yardımlı intihar da karşımıza çıkmaktadır. Hekim yardımlı intihar, ötenazinin bir biçimi olarak görülse de bunlar birbirinden farklıdır. Hekim yardımlı intihar, hekimin öldürme eylemini gerçekleştirmesi konusunda ötenaziden ayrılmaktadır. Ölüme yardımda ölüm kararı, iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa sahip olan bireyin inisiyatifindedir. (Özbek, 2011: 69). Hastanın isteği doğrultusunda hekimin hastaya kendi ölümünü gerçekleştirebilmesi için gerekli olan tıbbi malzemeyi temin etmesi ve öldürme eyleminin hasta tarafından gerçekleştirilmesi, hekim yardımlı intihar olarak karşımıza çıkmaktadır. (Özkara, 2008: 107). Görüldüğü gibi ötenazide öldürme eylemini uygulayan kişi hekimin kendisiyken; hekim yardımlı intiharda ise bu eylemi uygulayan kişi, hastanın kendisidir. Hekim yardımlı intiharda hekim sadece bireye kendisini öldürecek tıbbi malzemeyi verirken aktif konumdadır.

2.1. AKTİF VE PASİF ÖTENAZİ

Ötenazinin türlere ayrılmasında esas alınan noktalardan biri, hekimin eylemidir. (İlhan, 2011: 6). Hekimin eyleminin doğrudan ya da dolaylı olması, ötenazinin aktif ve pasif olarak ikiye ayrılmasına etken olmuştur. (Bayraktar, 1972: 150). Öldürme eyleminin dolaylı ya da dolaysız olmasından kastedilen şey, bu konuda herhangi bir eylemde bulunan ya da eylemde bulunmamakta olan hekimdir. (İnceoğlu, 1999: 157).

2.1.1. Aktif Ötenazi

Aktif ötenazi, tıbbi tekniklerin doğrudan uygulanmasıyla birlikte hastanın yaşamına son verilmesidir. (Besiri, 2009: 192). Aktif ötenazide doğrudan bir uygulama bulunmakta ve hekim hastaya dışarıdan müdahale ederek, ona öldürücü maddeyi vermektedir. (Cevizci, 2016: 109). Burada bir eylem söz konusudur ve bu eylem, iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanan ya da geçirmiş olduğu bir kaza sonucunda bireylerin çektiği acı ve ızdıraplarının dindirilmesi için ölümlerinin kolaylaştırılmasını sağlamaktadır. (Özbek, 2011: 69).

Aktif ötenazide ölüm amaçlanmaktadır. (İnceoğlu, 1999: 141). Hastanın onamıyla birlikte, ölümüne neden olacak ölümcül dozda ilaç enjekte edilmektedir. (İnceoğlu, 1999: 135). Aktif ötenaziye örnek olarak, *"hastaya yüksek dozda morfin ya da potasyum klorid verilmesi"* gösterilebilir. (Altay, 2005: 26).

2.1.2. Pasif Ötenazi

Hastayı yaşamda tutan tedavinin verilmemesi ya da bu tedavinin sona erdirilmesiyle hastanın ölümünün çabuklaştırılması, pasif ötenazi olarak adlandırılmaktadır. (İnceoğlu, 1999: 135). Pasif ötenazide doktor, hastayı yaşamda tutan tedaviyi uygulamadığı ya da sona erdirdiği için aktif değil, pasif bir konumdadır. (Güven, 2000: 15). Pasif ötenazide ölümle sonuçlanacak olan duruma müdahale edilmemektedir. (Gürcan, 2011: 265). Yani hastanın kendi doğal saatinden önce ölmesi için herhangi bir şey yapılmamaktadır. (Cevizci, 2016: 109).

Pasif ötenazi, çoğunlukla terminal dönem olarak nitelendirilen dönemdeki hastalara uygulanmaktadır. Burada hastanın doğrudan uygulanan bir eylemle öldürülmese de ölüme terk edildiği bilinmektedir. (İlhan, 2011: 24).

Pasif ötenazide dolaylı bir uygulama mevcuttur. Hastanın yaşama devam etmesini sağlayan tıbbi cihazların kapatılması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Çünkü bu durumda hekim doğrudan bir eylem uygulayarak hastanın yaşamını sonlandırmaz; hastayı yaşamda tutan tıbbi cihazları kapatarak ya da uygulanan

tedaviyi keserek hastayı ölüme terk eder. Tedavinin uygulanmasının kesilmiş olduğu durumda olumsuz bir eylem ile hastanın yaşamına son verilmektedir. (Bayraktar, 1972: 150). Yaşam destek ünitesinin fişinin çekilmesi ya da hastayı yaşamda tutan tedavinin sona erdirilmesiyle pasif ötenazide ölüm, aktif ötenaziye göre daha geç gerçekleşmektedir. (İnceoğlu, 1999: 150).

Günümüzde pasif ötenaziye daha sıcak bakıldığı söylenilebilir. Bunun nedeni, doğrudan bir öldürme eyleminin uygulanmaması olarak gösterilebilir. Çünkü pasif ötenazide hastaya doktorun direkt olarak uygulamış olduğu bir müdahale yoktur. (İnceoğlu, 1999: 154).

Aktif ötenazide öldürme eylemi vardır ve ölüm öngörülmektedir. Pasif ötenazide ise ölüme terk etme eylemi vardır ve doğal ölümün gerçekleşebilmesi için koşullar oluşturulmaktadır. (İnceoğlu, 1999: 139). Burada dikkat edilmesi gereken nokta, iki uygulamanın sonucu aynı olsa da-ölüm gerçekleşiyor olsa da- uygulanma açısından aralarındaki farklılıklardır. Dolayısıyla bir kez daha dikkate alınması gereken yer, ölümün amaçlanması aktif ötenazi, ölümün göze alınması ise pasif ötenazi olduğudur. (Centel, 2011: 88).

Aktif ötenazinin yasal olduğu Hollanda'da bunun uygulanabilmesi için birtakım koşullar bulunmaktadır. Fakat pasif ötenaziyi uygulayacak olan doktorun eylemliliği ya da eylemsizliği normal bir tıbbi uygulama olarak ele alınmaktadır. (İnceoğlu, 1999: 140-141).

Her ne kadar uygulanım ve yasal durumda farklılıklar olsa da sonuç açısından bu uygulamaların aynı neticeyi verdiği görülmektedir. Ahlaki açıdan bakılacak olunursa, bu iki uygulama arasında içkin bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sebeple pasif ötenazinin yanında aktif ötenazinin de birtakım durumlarda uygulanabilir olmasının kabul edilmesi gerekmektedir. *"Depresyon ya da diğer psişik hastalıkların etkisi"* altında olmayan ve zihinsel yeterliliğin var olduğu koşulda hastaların ötenaziye yönelik taleplerinin olumlu karşılanması gerekir. (Harris, 1998: 124; Özbek, 2011: 77). *"İnsanı bir bütün olarak deforme edici etkisi olan hastalıklarda"* sadece soluk alıp vermeyle süren niteliksiz bir hayatta kişilerin kendi ölümüne de karar verme

yetkisinin önü açılmalıdır. (Cevizci, 2016: 114). Çekilen acılara tahammül edilemez noktaya gelinmesi ve umudun kalınmamış olduğu durumlarda hekimden ölümün talep edilmesi ve hekimin de bunu gerçekleştirmesinin cinayet ile eşdeğer tutulmaması gerekmektedir. (Cevizci, 2016: 115).

2.2. İRADEYE BAĞLI VE İRADE DIŞI ÖTENAZİ

Ötenazi türleri ile ilgili olan diğer ayrım ise hastanın içinde bulunduğu durumdur. Ötenazinin uygulanıp uygulanmamasına yönelik herhangi bir karar verilirken, hastanın içinde bulunduğu durum ile ilgili farklı türler ortaya çıkmıştır. Bu türlerin temel noktası, hastanın bu konudaki iradesinin olup olmamasıdır. *"Umarsız bir hastalığın ağır ağır ölüme yaklaştırdığı"* (Özbek, 2011: 78) bilinci açık olan bir hastanın ötenaziye yönelik kendi talebini dile getirmesi iradeye bağlı ötenazi-istemli ötenazi-; hastanın iradesini kullanamadığı bir durumda yakınlarının onayıyla gerçekleştirilen ötenazi ise irade dışı ötenazi-istem dışı ötenazi- olarak karşımıza çıkmaktadır. (Aktaran Besiri, 2009: 191-192).

Ötenazinin uygulanmasına yönelik kimin karar vereceği önemli bir noktadır. "*Çünkü kendi hakkında karar verecek bilinç açıklığının olmaması ya da bu bilincin henüz gelişmemiş olması, sorunu bireyin özerkliği ilkesiyle tartışmayı"* olanaksız bir hale getirmektedir. (Özbek, 2011: 83).

2.2.1. İradeye Bağlı Ötenazi

İradeye bağlı ötenazi türünde hastanın özgürce açıklamış olduğu isteği bulunmaktadır. (K. Güven, 2000: 13). Karar verme açısından bireyin aktif bir konumda olduğu görülmektedir.

İradeye bağlı ötenazi türünde ölümle sonuçlanacak olan eylemi ya doktor etken bir durumda olup bu eylemi kendisi uygulamakta ya da edilgen bir durumda olup hastanın ölmesine yardımcı olmaktadır. Hastanın talebi doğrultusunda doktorun eylemlilik ya da eylemsizlik durumuna bağlı olarak hastanın ölümü gerçekleşmektedir. (Aktaran Besiri, 2009: 191).

İradeye bağlı ötenazinin uygulanabilmesi için birtakım şartlar bulunmaktadır. Bunlar; *"Temyiz gücü, aydınlatılmış bir onam ve istemlilik"*tir. (Özkara, 2001: 20). Sonucunda ölümün gerçekleşeceği müdahalenin, bilinci açık olan hasta tarafından her aşamasının kavranılması ve bilinmesi temyiz gücü olarak karşımıza çıkmaktadır. (Urofsky, 1993: 17). Bir başka ifade ile temyiz gücü, bireyin kendi kararlarını verecek bilişsel yeterliliğe gelmesidir. (Gök, 2015: 49). Yaşama yön verme açısından son derece önemli bir hak olarak ele alınması gerekmektedir.

Her bireyin temyiz kudretine sahip olduğundan söz edilemez. Geçirdiği bir kaza ya da yakalanmış olduğu bir hastalık nedeniyle bilincini kaybeden, koma ya da bitkisel hayatta olup refleks haricinde hiçbir harekette bulunamayan, belirli sebeplerden dolayı-akıl hastalığı, ergin olmama durumu vs.- akla uygun bir biçimde hareket edemeyen bireyler, temyiz gücüne sahip olmayan kişilere örnek gösterilebilir. (Altay, 2005: 39).

İstemlilik, hastanın yaşamı doğrultusunda vermiş olduğu kararını kendi özgür iradesiyle vermesidir. (Gök, 2015: 50). *"Çaresizlik ve acılarla sürüp giden bir yaşamı değil de ölümü yeğleyen"* bir bireyin, buna özgür iradesi sonucunda karar vermesi, istemliliği ortaya koymaktadır. (Özbek, 2011: 86).

İradeye bağlı ötenazinin uygulanabilir olmasının bir diğer şartı ise aydınlatılmış onamdır. Ötenaziyi uygulayacak olan hekimin hukuki anlamda bu eyleminin bir suç teşkil etmemesi bakımından aydınlatılmış onamın büyük bir önemi bulunmaktadır. (Kurt, 2020: 188). Tedaviye dayalı olan bütün bilgilerin hem hastaya hem de hastanın yakınlarına açıklanılması, aydınlatılmış onamdır. (Besiri, 2009: 191). Tedavinin mümkün olmadığı durumlarda hastanın çekmiş olduğu acıları dindirmek için hastanın vücuduna uygulanacak olan tıbbi müdahaleler öncesinde hasta bu konu ile ilgili bilgilendirilmeli ve sonrasında da rızasının alınması gerekmektedir. Böyle bir durumda hasta, kendi yaşamı ile ilgili önemli kararlar verebilme hakkına sahip olacaktır. (Kurt, 2020: 193).

Aydınlatılmış onam noktasında hekimlere büyük görevler düşmektedir. Hekimler hastanın hastalığına yönelik olan tüm noktaları dile getirmeli ve hastayı aydınlatmalıdır. Tıbbi müdahaleler konusunda hastayı bilgilendirmeli, uygulanacak olan işlemin sonucunu ve herhangi bir riskli durum oluşacaksa, bu konu hakkında hastaya anlaşılır bir şekilde açıklama yapmalıdır. Hastanın muhtemel durumlarla da ilgili olarak bilgilendirilmesi gerekir. Hastalığının hangi aşamasında olduğu, olası başka tedavilerin de bulunup bulunmadığı, maruz kaldığı acılara yönelik iyileşme durumunun olup olmadığı konusunda tüm bu anlatılanları kavraması doğrultusunda hasta, aydınlanmış olacaktır. (K. Güven, 2000: 154). Buradaki diğer önemli nokta ise hastanın kararı dikkate alınırken herhangi bir baskı ve tehdit içerikli unsurların varlığına yöneliktir. Hastanın rızası dikkate alınırken, baskı ve tehdit içerikli herhangi bir durumun var olup olmadığına bakılması gerekir. Hasta adına oluşabilecek her türlü soruna karşın hekimlerin titiz ve özverili bir çalışmada bulunması gerekmektedir. (K. Güven, 2000: 155). Aynı zamanda kişinin vücuduna uygulanacak olan müdahaleleri kendi onamıyla kabul etmesi, onun özerkliğini de ortaya koymaktadır. Ötenazinin yasal olması gerektiğini düşünenler, zihinsel açıdan yetkin ve terminal dönemde olan hastaların sunmuş oldukları rızalarının hukuki anlamda kabul edilebilir olmasını istemişlerdir. (Rachels, 1986: 179). Çünkü hastaların rızaları doğrultusunda ötenazinin uygulanabilmesi için, bu rızalarının hukuken hiçbir şekilde aykırılık teşkil etmemesi gerekir. (Kurt, 2020: 192). Dile getirilen tüm şartlar doğrultusunda uygulanacak olan tıbbi müdahaleler iradeye bağlı ötenaziyi ortaya koymuş olacaktır.

2.2.2. İrade Dışı Ötenazi

Temyiz gücü bulunmayan hastaların, ötenazinin uygulanmasına yönelik rızalarının alınmadan uygulanan ötenazi irade dışı ötenazi olarak ele alınmaktadır. (Altay, 2005: 37). İrade dışı ötenazide hasta rıza göstermeye muktedir değildir. Bu durumda hastaya razı olup olmadığı sorulamamaktadır. Ötenazinin gerçekleşmesi için verilen karar, hasta adına yetkili olan yakınlarından alınmaktadır. Böyle bir durumda hastanın yaşamayı ya da ölmeyi seçme yetkisine sahip olmasından söz edilemez. (Singer, 2015: 243). Hastalar "*ölüme rıza gösterme yetisinden yoksundur, çünkü kendi süren var oluşları ya da var olmayışları arasındaki seçimi anlama kapasitesinden yoksundur"*. (Singer, 2015: 270).

İrade dışı ötenazinin geçerliliğinden söz etmek pek mümkün değildir. Çünkü irade dışı ötenazide hasta temyiz gücüne sahip olmamakla birlikte, kendisinin özerkliğe bağlı olarak dile getirdiği bir isteği de mevcut değildir.

İrade dışı ötenaziye Nazilerin gerçekleştirmiş olduğu acımasız öldürmeler örnek gösterilebilir. Nazi iktidarında istismar edilen ötenazi uygulamasında çok sayıda engelli, Naziler tarafından planlı bir şekilde acımasızca öldürülmüşlerdir. *"Nazi iktidarı; sakat bebek dünyaya getirmesi muhtemel kadınların sterilize edilmesiyle işe başlayıp zayıf ve güçsüzler belirlenimini engellilerden, eşcinsellerden geçerek Yahudilere, Romanlara, komünistlere ve diğerlerine doğru"* genişletmiştir. (Özbek, 2011: 70).

Ötenazi üzerine tartışmalar genelde irade dışı ötenazi türü üzerinde şekillenmektedir. Hastanın kendisine ait olması gereken ölme kararının, hastanın yerine geçen birtakım yakınları tarafından verilmesinin özerklik hakkını hiçe saymak olduğu düşünülebilir. Nitekim kendi yaşamı ile ilgili herhangi bir karar verecek durumun olmayışı, ötenazi sorununu bireyin özerkliği ilkesiyle tartışabilir olmasını imkânsız hale getirmiştir. (Özbek, 2011: 83). Böyle durumlarda hastanın özgür iradesi ile karar verme durumu devre dışıdır. Hasta yakınlarının görüşlerine başvurulması ise özerklik ile uyuşmamaktadır. Ölümü seçmek kişisel bir karar olduğu için, terminal dönemde olan hastalar adına bir başkasının karar vermesi de son derece problemlidir.

İrade dışı ötenazide hasta ya iradesini açıklayacak bir durumda olmamakta ya da ölmek istememektedir. (İnceoğlu, 1999: 246). Sözü edilen ikinci durum ile ilgili Peter Singer'ın "Pratik Etik" adlı kitabında yaşanmış bir olay bulunmaktadır. 2005 yılında Katrina Kasırgasının yol açtığı seller sırasında New Orleans'taki bir hastanede bir olay meydana gelmiştir:

> *"Memorial Medical Center adındaki o sırada 200 hastası olan bir yerel hastane yükselen sulardan dolayı mahsur kaldı. Kasırga vurduktan üç gün sonra, hastanenin elektriği yoktu, su kaynağı bitmişti ve tuvaletlerde artık sifon çekilemiyordu. Solunum cihazına bağlı bazı hastalar öldü. Boğucu sıcakta doktorlar ve hemşireler pislenmiş*

yataklarda yatan hayatta kalmış hastalara bakmakta çok zorlandılar. Bu kaygılara bir de şehirde yasaların ve düzenin bozulduğu ve hastanenin kendisinin de silahlı haydutlara hedef olabileceği korkusu eklendi. Hastaların tahliyesi için helikopterler çağırıldı. Sağlığı daha iyi olan ve yürüyebilenlere öncelik verildi. Eyalet polisi gelip çalışanlara, sivil kargaşadan dolayı akşam 5'e kadar herkesin hastaneden ayrılmış olması gerektiğini söyledi.

Sekizinci katta Jannie Burgess adında ilerlemiş kanseri olan 79 yaşındaki bir kadına morfin veriliyordu ve ölüme yakındı. Onu tahliye etmeleri için altı kat merdivenden aşağı taşınması gerekiyordu ve başka yerlerde işleri olan hemşirelerin yardımına ihtiyaç vardı. Fakat, kendi başına bırakılsaydı uyuşturulmasının etkisi geçip acı çekebilirdi. Orada bulunan hekimlerden bir tanesi hemşireye kadının "gitmesine yetecek kadar" morfin vermesi talimatında bulundu. Başka bir hekim de hemşirelere yedinci kattaki bazı hastaların da hayatta kalamayacak kadar hasta olduklarını söyledi. Hastalara, ölene kadar nefes alışlarını yavaşlatan, morfin ve başka bir ilaç içeren iğne vurdu.

Bu öldürücü ilaç bileşiminin şırınga edildiği hastalardan en azından birinin normalde yakın bir ölüm tehlikesinin pek az olduğu görülüyor. Emmett Everett birkaç yıl öncesinde bir kazada felç olmuş 61 yaşındaki bir adamdı ve bir bağırsak tıkanması sebebiyle ameliyat için hastanedeydi. Koğuşundaki ötekiler tahliye edilirken, arkada bırakılmamasını istedi; fakat 172 kiloydu ve merdivenlerden aşağı taşımak ve sonra helikopterlerin indiği yere yukarı çıkarmak son derece zor olacaktı. Yapılmakta olan iğnenin, çektiği baş dönmesine yardımcı olacağı söylendi". (Singer, 2015: 268-269).

İrade dışı ötenaziyi bireyin yaşayacağı acılardan kurtarmak için haklı göstermek etik açısından tartışılması gereken bir konudur. Nitekim yukarıdaki örnekteki gibi bireyin yaşamaya devam etmek istemesi, hayatının yaşamaya değer olduğuna iyi bir kanıttır. (Singer, 2015: 269).

İrade dışı ötenazi, hastanın iradesini yok saymakla birlikte, kötüye kullanımların en fazla olduğu türdür. (Sulu, 2016: 558). İrade dışı ötenazinin uygulanmasına yönelik hastanın lehine olmayan birtakım argümanlar bulunmakta ve bu argümanlar suiistimaller barındırmaktadır. Bu suiistimallerin hastanın yakınları tarafından olabileceği ihtimali mevcuttur. Nitekim hastanın bakımının ağır geldiği vakit ya da hastanın var olan mirasını elde etmek amacıyla hasta adına kendilerinin ötenaziyi talep etmeleri olasılığını göz önünde bulundurmak gerekir. (Cevizci, 2016: 119).

Sonuç olarak bireyin özerkliği ile uyuşmazlık içerisinde bulunan irade dışı ötenazide, kendi hayatına yönelik verilen kararlarda hastanın rol almaması, rızasının muktedir olmaması, özgür bir seçim olarak dile getirilmemiş olması, hastanın iradesine değil de yakınlarının iradesine bağlı olarak verilen karalar mevcuttur ve sözü edilenlerin hepsi de etik açısından ele alınması gereken bir sorundur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HUKUKİ VE TIBBİ AÇIDAN ÖTENAZİ

Ötenazi üzerine olan tartışmalar uzun süredir devam etmektedir. Yapılan bu tartışmalarda ötenazinin hukuki açıdan yasal olup olmaması gerektiği dile getirilirken; tıbbi açıdan ise yasal olduğu durumda ötenazinin uygulanışında gerekli olan prosedürlerin ne olacağı, nasıl ve hangi yaş grubundaki bireylere uygulanması gerektiği üzerinde durulmuştur. (Tokaç, 2010: 76).

Hukuki açıdan ötenazinin yasal olup olmaması gerektiği üzerine olan tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Bu tartışmaların ekseninde ötenazi, yaşama hakkı ile bağdaştırılmış ve ötenazinin yaşama hakkını ihlal edip etmediği yönünde ele alınmıştır. (Altay, 2005: 57). Yaşama hakkını ihlal edeceğini savunanların, ötenazinin hukuki bakımdan suç kategorisinde ele alınması ve tıbbi açıdan hiçbir durumda uygulanmaması gerektiğini düşündükleri söylenilebilir. Hukuki açıdan ötenaziye yasallık getirilmesi gerektiği düşüncesinin temelini *"ölme hakkı"* kavramı oluşturmaktadır.

Bu bölümde yaşama hakkının birey için ne anlam ifade ettiği ve resmi açıdan ele alınış şekli değerlendirilecek, daha sonra ülkemizde ve diğer bazı ülkelerde ötenaziye hukuki ve tıbbi açıdan nasıl yaklaşım sergilendiği üzerinde durulacaktır.

3.1. YAŞAMA HAKKININ ÖTENAZİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hukukun en temel kavramlarından birisi olarak karşımıza çıkan hak kavramı "*kendisine bazı hukuki sonuçların bağlandığı belli bir yetkiyi ifade eder"* (Gürcan, 2011: 258). Hak kavramı hukuken yetki, iddia ve talep anlamlarına gelecek şekilde kullanılmaktadır (Aktaran Beysan, 2008: 3). Belirli bir haktan söz edebilmek için

yetki, talep ve saygı gösterilme sorumluluğu gibi unsurların bulunması gerekmektedir (Gürcan, 2011: 258-259).

Tüm bireyler hukuki açıdan birtakım hak ve özgürlüklere sahiptir. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan 12. maddede herkesin dokunulmaz ve vazgeçilmez hak ve hürriyetlere sahip olduğu ve 13. maddede ise sahip olunan bu hak ve hürriyetlerin özlerine dokunulmadan sadece belirli koşullarda kanunlar ile sınırlandırılabileceği şeklinde dile getirilmiştir[1]. Hemen ardından hak ve özgürlüklerin ne gibi durumlarda durdurulabileceği Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 15. maddesinde şu şekilde yer almıştır:

> *"Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.*
>
> *Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez, suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz".*[2]

Bireylerin hukuki açıdan sahip olduğu tüm hak ve özgürlüklerinin varlığını ve temelini yaşama hakkı oluşturmaktadır ve yaşama hakkı, diğer tüm hak ve özgürlüklerin öncüsü sayılmaktadır. (Şen, 2015: 2). Bu sebeple yaşama hakkı devredilemeyen ve vazgeçilemeyen bir hak olarak ele alınmaktadır. (Ömeroğlu, 2009: 96).

[1] https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf 15.05.2020.
[2] https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf 15.05.2020.

Diğer hakların öncüsü sayılabilecek olan yaşama hakkının, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda güvence altına alındığı görülmektedir (Savcı, 1980: 7). "*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz"* [3] sözlerinin bulunduğu 17. maddede yaşama hakkının önemi bu şekilde yer almıştır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3. maddesinde *"Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır"*[4] sözleriyle tüm bireylerin bu hakka sahip olduğu vurgulanmıştır. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 2. maddesinde ise yaşama hakkı "*Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez"*[5] şeklinde yer almıştır.

Ötenazinin hukuki açıdan ele alınması ile gerçekleştirilen tartışmaların temelinde, sözü edilen yaşama hakkı yer almaktadır. Hukuki açıdan yasal olup olmamasına yönelik olan tartışmalarda yaşama hakkı ile birlikte ölme hakkı denilen ve bireylerin istedikleri taktirde yaşamlarından vazgeçebileceği ve feragat edebileceği olarak tanımlanan bir hak bulunmaktadır. (K. Güven, 2000: 12). Ölme hakkı üzerine olan tartışmalar sadece ötenaziyi değil, aynı zamanda hekim yardımlı intihar ve intiharı da kapsamaktadır. (Ömeroğlu, 2009: 86). Türk Hukuk Sistemi'ne bakıldığında intiharın bir suç kategorisinde ele alınmadığı ve bu sebeple de intihara teşebbüste bulunan bireylerin hukuki açıdan cezalandırılmadıkları görülmektedir. (Ömeroğlu, 2009: 92). Fakat söz konusu ötenazi olduğunda sadece ülkemiz açısından değil, başka pek çok ülkelerde de yasal olarak kabul edilmediği ve uygulanması durumunda da ağır cezai yaptırımların bulunduğu görülmektedir. (Gülmez, 2015: 28). Yaşama hakkı ve ölme hakkı bağlamında yer alan ötenazinin uygulanmasını yasal kabul eden ülkeler ise uygulama açısından birtakım sınırlamalar ve şartlandırmalar getirmişlerdir. Ötenazinin hukuki açıdan yasal olup olmadığı ülkelerden bazılarına aşağıda yer verilecektir.

[3] https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf 15.05.2020.
[4] https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf 15.05.2020.
[5] https://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf 15.05.2020.

3.2. ÖTENAZİNİN YASAL OLDUĞU ve YASAL OLMADIĞI ÜLKELERE ÖRNEKLER

3.2.1. Hollanda'da Ötenazi

Ötenaziden söz edildiğinde genellikle akla gelen ilk ülkenin Hollanda olması tesadüf değildir. Bunun nedeni, Hollanda'nın ötenazinin uygulanmasında *"ilk yasal statü elde eden ülke"* olmasından kaynaklanmaktadır. (Altay, 2005: 66). Hollanda parlamentosu istemli ötenaziyi 2002 yılında hekimlerin belirli talimat ve prosedürlere uyması koşuluyla yasal hale getirmiştir. (Singer, 2015: 241). Bu koşulların ne olduğuna aşağıda yer verilmiştir:

1) Hastaya ötenaziyi bir doktorun uygulaması
2) Hastanın ötenazi konusunda gönüllü olması ve bu ötenazi talebini hiçbir baskı ve tehdit altında kalmadan açık ve anlaşılır bir şekilde dile getirmiş olması
3) Hastanın katlanılması zor olan acıları doğuran bir hastalığın pençesinde olması
4) Hastanın katlanmak zorunda kalmış olduğu acıları ortadan kaldıracak herhangi bir seçeneğin kalmamış olması
5) Doktorun ötenaziyi uygulamadan önce, başka doktorlara da danışarak onların da fikirlerini almış olması (Singer, 2015: 261).

Yukarıda sözü edilen koşulların hepsinin mevcut olma durumunda hastanın ötenazi talebi gerçekleştirilecektir. Ötenazinin uygulanması açısından herhangi bir sorun teşkil etmemesi için ikinci maddenin önemi büyüktür. Hastanın konu ile ilgili rızası değerlendirilirken, bu rızanın ortaya konmasında herhangi bir baskı veya tehdit gibi durumların varlığı, hastanın gönüllülüğünü ortadan kaldırarak birtakım problemler ortaya çıkaracaktır. (İnceoğlu, 1999: 292).

Dünyada ötenazi adına hizmet veren ilk klinik Hollanda'nın Lahey adlı şehrinde açılmıştır. Klinikte 18 yaşında ve 18 yaşından büyük olan, tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa sahip olan bireylerin başvuruları değerlendirmeye alınmaktadır. Bu değerlendirme işleminde bir diğer husus ise hastaya ötenazi uygulanmadan önce,

kendisinin doktoru ile görüşülmesi gerektiğidir. Tüm aşamalar olumlu bir şekilde tamamlandığı taktirde hastaya ötenazi uygulanmaktadır[6].

Hollanda'da ötenazinin yasal olması ile birlikte ötenazi talebi ile başvuran hastaların sayısının çokluğu dikkat çekmektedir. Hollanda Bölgesel Ötenazi Komitesi'nin yayınlamış olduğu rapora göre 2017 yılında toplam 6585 kişiye ötenazi uygulandığı ve bu kişilerin birçoğunun tedavisi mümkün olmayan durumda olan kanser hastaları olduğu bilgisi yer almaktadır[7].

3.2.2. Belçika'da Ötenazi

Ötenazi uygulanması konusunda genel olarak akla gelen ikinci isim ise Belçika'dır. Ötenaziyi yasal hale getiren ikinci Avrupa ülkesi Belçika'dır. Belçika'da ötenazi 2002 yılında yasal hale gelerek uygulanmaya başlamıştır. (Aktaran Manav, 2016: 72).

Belçika'da ötenazinin uygulanabilmesi için gerekli olan şart ve prosedürlere aşağıda yer verilmiştir:

1) Ötenazi uygulanacak olan hastanın 18 yaşından büyük olması
2) Hasta tarafından ötenazinin bilinçli bir şekilde istenilmesi ve bu talebinin de bilinçli bir şekilde dile getirilmesi
3) Ötenaziyi talep eden hastanın bu talebini birden fazla kez tekrarlamış olması
4) Hastanın tıbbi yönden iyileşme gibi bir ihtimalinin olmaması
5) Hastanın hastalığı ile ilgili her yönden aydınlanmış olması
6) Hastanın ötenazi uygulamasına yönelik olan talebini dile getirmesi ile ötenazinin uygulanması arasında en az bir ay sürenin olması
7) Kararın Federal Kontrol Komisyonu tarafından verilmiş olması (Aktaran Gülmez, 2015: 37-38).

Yukarıda bahsedilen koşulların tamamının mevcut olması durumunda Belçika'da ötenazi uygulaması da gerçekleşmiş olacaktır.

[6]https://www.haberler.com/dunyadaki-ilk-otenazi-klinigi-hollanda-da-acildi-3411644-haberi/ 15.05.2020.
[7]https://tr.euronews.com/2019/06/04 15.05.2020.

Ötenazinin yasallaşması yönünden ikinci isim olarak karşımıza çıkan Belçika'da ötenazi talebi ile başvuran kişi sayısı zaman geçtikçe artış göstermiştir. Verilere göre ötenazinin uygulanmasının yasal hale gelmesiyle birlikte 2003-2013 yılları arasında toplamda 8752 kişiye ötenazi uygulanmıştır. Yine Belçika'da Federal Kontrol ve Değerlendirme Komitesi tarafından hazırlanmış olan rapora göre 2016 yılında 2028 kişiye ve 2017 yılında ise 2309 kişiye ötenazi uygulandığı belirtilmiştir[8].

3.2.3. Lüksemburg'ta Ötenazi

Ötenazinin yasal olduğu Avrupa ülkelerinden diğeri ise Lüksemburg'tur. Lüksemburg'ta ötenazinin uygulanması 2009 yılında yasal hale gelmiştir. (Dağ, 2018: 33). Lüksemburg'ta ötenazinin uygulanabilmesi için gerekli olan şart ve prosedürlere aşağıda yer verilmiştir:

1) Hastanın yakalanmış olduğu hastalığının ölümcül olması
2) Hastaya ötenazinin uygulanabilmesi için iki doktorun ve bir de bilirkişinin onayının alınmış olması (Aktaran Gülmez, 2015: 38).

3.2.4. İsviçre'de Ötenazi

İsviçre'de ötenazinin uygulanması yasal olarak kabul edilmemektedir. İsviçre Ceza Kanunu'nda ötenazinin uygulanması ayrı bir suç kategorisinde ele alınmıştır. Ötenaziyi uygulayan kişiye verilecek olan cezai yaptırım, kasten adam öldürme suçuna verilen cezaya göre daha az oranda yer almaktadır. İntihara yardımın ise belli koşul ve prosedürlere uymak şartıyla yasal olduğu görülmektedir. Bu koşullardan en önemlisi ise intihara yardımın bir menfaat amacıyla yapılmaması olarak belirlenmiştir. (Aktaran Gülmez, 2015: 38).

[8] https://tr.euronews.com/2018/08/07/belcika-da-son-dort-yilda-uc-cocuga-otanazi-uygulandi- 18.05.2020.

3.2.5. Avustralya'da Ötenazi

Ötenazinin uygulanması Avustralya'da tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1995 yılında Ölümcül Hastalık Yasası Hakları çerçevesinde ötenazi yasal olarak kabul edilmiş olsa da sonrasında bu durum Avustralya hükümeti tarafından geçersiz kılınmıştır. (Naga ve Mrayyan, 2013: 33). Avustralya'da hukuka aykırı bir uygulama olarak ele alınan aktif ötenazi yasadışı kabul edilse de hastalara tedavinin uygulanmasından çekilme haklarının tanınıyor olması pasif ötenazinin uygulanabilir olduğunu bize göstermektedir. (Manav, 2016: 78).

3.2.6. ABD'de Ötenazi

ABD'de ötenazinin hukuken nasıl ele alınmış olduğunu belirtmeden önce Jack Kevorkian'dan bahsetmek yerinde olacaktır. *"Doktor Ölüm"* olarak anılan Jack Kevorkian, ABD'de yasadışı bir şekilde hastalara ötenazi uygulayan bir doktordur. (Tokaç, 2010: 75). Jack Kevorkian, iyileşmesi imkânsız bir hastalığa sahip olan bireylere intihar makinesi adı verilen bir cihaz ile hastaların talepleri doğrultusunda onların ölümlerini gerçekleştirmiş olan bir doktordur. 1990 yılında Jack Kevorkian Janet Adkins adında alzheimer hastası olan hastanın ölme talebini yerine getirmiş ve sonrasında bu durumu polislere bildirmiştir. Bu olay sonrasında Kevorkian herhangi bir ceza almamıştır. 1998 yılında ise ALS hastalığı bulunan Thomas Youk'a yardım etmeye karar veren Jack Kevorkian, Youk'un kas kontrollerini kaybettiğinden dolayı kendi ölümünü gerçekleştiremeyeceği için, öldürücü dozda bir iğne yapmıştır. Bu durum ile birlikte Jack Kevorkian'ın eylemi hekim yardımlı intihardan çıkarak, gönüllü ötenazi halini almıştır. Olayın sonucunda Jack Kevorkian cinayet suçlaması ile 8 yıl hapis yatmış ve sonrasında şartlı tahliye ile serbest bırakılarak yaşamına devam etmiştir. (Singer, 2015: 264-265).

ABD'de aktif ötenazi hukuka aykırı bir uygulama olarak ele alınmakta ve ötenaziyi uygulayan kişinin yapmış olduğu bu eylemin cinayetten farklı olmadığı düşünülmektedir. (İnceoğlu, 1999: 186). ABD'nin bazı eyaletlerinde yasal olan ötenazi değil, hekim yardımlı intihar olarak karşımıza çıkmaktadır. (Kılınç, 2018: 55). Hekim yardımlı intihar yapılan referandumlar sonucu ABD'nin Washington ve

Oregon eyaletlerinde yasal hale gelmiştir. (Singer, 2015: 238). ABD'de hekim yardımlı intiharın yasal kabul edildiği eyaletler; New Mexico, Oregon, Washington, California ve Vermont olarak karşımıza çıkmaktadır. (Aktaran Manav, 2016: 66).

3.2.7. Türkiye'de Ötenazi

Türkiye'de ötenazi ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda gerek anayasada gerekse de Türk Ceza Kanunu'nda uygulanmasının açıkça yasaklandığı ya da uygulanma durumunda ağır cezai yaptırımların bulunmadığı görülmektedir. Ötenazinin uygulanmasının suç teşkil ettiğine dair bir düzenleme bulunmasa da aktif ötenazinin gerçekleşmesi Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesinde yer alan *"kasten adam öldürme"* suçuna yönelik hükümler neticesinde değerlendirilmektedir. (Arpacıoğlu, 2019: 117).

Türk Ceza Kanunu'nun 81. Maddesine göre *"bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır"*[9]. Aktif ötenazi ülkemizde *"kasten adam öldürme"* suçu çerçevesinde değerlendirilirken, hastanın isteği sonucu tedavinin sonlandırılması olarak ele alınan pasif ötenazi ise *"taksirle adam öldürme"* suçu çerçevesinde ele alınmaktadır. (M. Güven, 2017: 46). Bu durum Türk Ceza Kanunu'nun 85. maddesinin birinci fıkrasında *"Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"* şeklinde yer almıştır[10].

Türk Ceza Kanunu'nun 84. maddesine bakıldığında hekim yardımlı intiharın da yasal olmadığı görülmektedir:

> *"Başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

[9] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf 19.05.2020.
[10] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf 19.05.2020.

İntiharın gerçekleşmesi durumunda, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Başkalarını intihara alenen teşvik eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."[11]

Ötenaziye ilişkin en net açıklama Hasta Hakları Yönetmeliği'nde yer almaktadır. Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 13. maddesinde ötenazinin yasak olduğu kesin bir şekilde dile getirilmiştir. (Altay, 2005: 65). Yine aynı yönetmeliğin 12. maddesinde vücut bütünlüğünün önemi üzerinde durularak, bu bütünlüğü ihlal edecek hiçbir şeyin yapılmaması ve talep de edilmemesi gerektiği görülmektedir[12].

Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde yer alan 13. maddede doktorun tababet ilke ve kurallarına aykırı olan bir tedavi yapmasının yasaklandığı ve 14. maddede ise hastanın hayatını kurtarma imkânı olmadığında bile doktorun görevi, hastaların acılarını azaltmak olarak belirlenmiştir[13]. Burada da hastanın talebi ya da rızasına bağlı bir şekilde uygulanacak olsa da ötenazinin doktor mesleğine aykırı sayıldığı anlatılmak istenmiştir.

Hastaya herhangi bir tıbbi yönden müdahale ya da tedavi uygulanmadan önce ilk olarak kendisinin rızasının alınması gerektiği Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 24. maddesinde belirtilmiştir. Hastanın yaşının küçük olduğu durumlarda ise vasisinden onay alınması gerektiği dile getirilmiştir[14]. Tedaviye başlangıç aşamasında hastanın rızasının önemi büyüktür. Bu önem Dünya Tabipler Birliği tarafından 1981 yılında yayınlanan Lizbon Bildirgesi'ne yansımış ve hastanın hastalığı ile ilgili bilmesi

[11] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf 19.05.2020.

[12] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 19.05.2020.

[13] https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=52:tibbdeontolojt&catid=4:t&Itemid=31 19.05.2020.

[14] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 19.05.2020.

gereken tüm bilgileri edindikten sonra tedaviyi reddetme hakkının olduğu belirtilmiştir[15].

Dünya Tabipler Birliği'nin 1987 yılında yayınlamış olduğu Ötenazi Bildirgesi'nde ise gerek hastanın kendi talebi gerekse de hastanın yakınları izniyle de olsa bir insanın yaşamını sonlandırmanın etik olmadığı belirtilmiştir[16].

[15] https://www.ttb.org.tr/kutuphane/uluslararasi_belgeler.pdf 19.05.2020.
[16] https://www.ttb.org.tr/kutuphane/uluslararasi_belgeler.pdf 19.05.2020.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DİNİ AÇIDAN ÖTENAZİ

Ötenazinin uygulanmasına karşı olan bireylerin savunmuş oldukları argümanlardan biri de insan hayatının yüceliği ve yaşamın kutsallığıdır. (Cevizci, 2016: 116). Teolojik kökenli olan yaşamın kutsallığı düşüncesini savunan kişiler, ötenazinin bütün türlerine karşı çıkmışlardır. Bu kişilere göre yaşam kutsaldır. Dolayısıyla da yaşamın ortadan kaldırılmasına yönelik herhangi bir müdahalenin varlığından söz etmemek gerekmektedir. (Özen ve Şahin, 2010: 24). Yaşama dair yapılacak ve insan hayatını olumsuz bir şekilde etkileyecek olan herhangi bir eylem, bu kutsallığı kapsamaktadır. Dolayısıyla sadece ötenazi değil, sözü edilen durum dâhilinde insan hayatına dair onun yaşamını tehlikeye atacak en ufak bir girişime dahi izin verilmemektedir. Dini açıdan bu durumun dogmatikliğinden bahsetmek mümkündür.

Teolojik açıdan tüm canlıların var olmasına olanak sağlayan Tanrı'dır. İnsanlar yaşamlarını idame etme hakkına sahip olması bakımından diğer canlılarla denk bir konumda olsalar da akıl varlığı olması ve eylemlerinin ahlaki açıdan değerlendirilmesi, insanı diğer canlılardan ayıran özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğmak, yaşamak ve ölmek bakımından diğer canlılarla benzerlik gösteren insanın yaşama amacı sadece bundan ibaret değildir. İnsan, her zaman yaşamına amaçları doğrultusunda yön veren ve sürekli üretme yapısına sahip olan bir canlıdır ve bu sebeple sadece yaşamını sürdürmekle var oluşunu tamamlayamaz. Hayatlarını belirli bir amaç doğrultusunda devam ettiren ve var oluşuna eylemleri ve düşünceleri ile anlam katan insan, yaşamı bakımından diğer canlıların yaşamlarından üstün kılınmıştır. (Ünverdi, 2015: 180).

İnsan yaşamını tehlikeye atacak olan tüm eylemlerin, dini anlamda Tanrı'nın işine karışmak ve Tanrı'ya şirk koşmak olarak yorumlanmakta ve ne kişinin kendi hayatına ne de bir başkasının hayatına yönelik olarak gerçekleştirmiş olduğu olumsuz eylemlerin meşru olmadığı düşünülmektedir. (Türkmen, 2015: 507). İnsanın kendi

yaşamı ile ilgili kararlar verebilmesi, onun tamamen özgür olduğu anlamını taşımamaktadır. Çünkü teolojik açıdan insana kendini öldürme gibi bir hak tanınmamıştır. İnsanların sahip olduğu canlarının kendisine emaneten verildiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla insan canını tehlikeye sokacak boyutta yapılan girişimlerin, emanete ihanet etme bağlamında ele alındığı söylenilebilir. İnsan her daim kendisine emaneten verilen bu canı korumakla yükümlendirilmiş ve gerek kendi yaşamı gerekse de bir başkasının yaşamı hakkında insana birtakım sorumluluklar yüklenmiştir. (Aktaran Taşdelen, 2006: 75).

4.1. İSLAMİYET, HRİSTİYANLIK VE YAHUDİLİK'TE ÖTENAZİ

İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'e bakmış olduğumuzda, günümüzde ötenazi kavramına atfedilen anlamına yönelik herhangi bir açıklama ya da yasaklanmanın bulunmadığını söylemek gerekir. Konu ile ilişkilendirilebilecek olan noktalar, öldürme ve intihar yasağı kapsamında değerlendirilecektir. (Türkmen, 2015: 506). Bu noktada da şunu belirtmek gerekir: *"İster kutsal metinler isterse bunların teolojik yorumlarıyla olsun, tek Tanrılı dinlerin aslında intihara karşı olduğu"* görülmektedir. (Özbek, 2011: 71).

İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'te insanların sahip oldukları hayat, onlara Tanrı tarafından verilmiş ve yine bu hayatı onlardan alacak olanın da Tanrı olduğu belirtilmiştir. Tanrı insanın yaşamını sonlandırmadığı taktirde kişiler hayatlarını idame ettirmeli ve herhangi bir olumsuz eylemde-yaşamını ya da bir başkasının yaşamını sonlandırmak gibi- bulunmamaları gerekmemektedir. Çünkü yaşamı sonlandırma görevi ne kişinin kendisine ne de bir başkasına aittir; bu görev Tanrı'nındır. (Altay, 2005: 17). Herhangi bir şekilde bu durumu göz ardı edecek bir eylemde bulunan kişi ya da kişilerin dinen sonsuzluk içerisinde sürekli acı çekecek oldukları düşünülmektedir. (M. Güven, 2017: 35).

İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'te yaşama olduğu kadar ölüme de pozitif değer yüklenmiştir. Yaşamın da ölümün de insanlar için bir sınama olduğu ve ölüm karşısında insanların sergilemiş olduğu tavır ya da eylemlerin, aslında dinen onların nasıl bir insan olduğunu göstereceğini ve Tanrı'ya olan inançlarını ortaya koymuş

olacağı belirtilmiştir. (Aktaran Cevizci, 2016: 118). Çünkü insan yaşamında mutluluğun ve huzurun olduğu kadar acı ve üzüntülerin de bulunma olasılığı vardır. Dinen yaşadığımız dünyada çekilen acıların başka bir alemde-ahrette-ödüllendirileceği ve insanların acı çekmesinin sonsuz bir huzura ulaşma bakımından hazırlık olduğu üzerinde durulmuştur. (Altay, 2005: 17). Bu durumda insanların yapacakları şey, acılardan sıyrılmak ya da kaçmaya çalışmak değil, bu acıların dinmesini sağlayacak vakti beklemek olarak belirtilmiştir.

İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'te insan yaşamının kutsallığı üzerinde durulmuş ve bu kutsallığa zarar verecek olan her türlü eylem yasaklanmıştır. Hiyerarşik sistemde canlılar arasında en üst tabakada insan yaşamı yer almaktadır. İnsan yapıp ettikleriyle hayatına yön verir ve hayatını bir düzen içerisinde sürdürür. Sürdürülen bu hayatta insanların eylemleri bir değer taşımaktadır. Eylemlerimizin ahlaki bakımdan iyi ya da kötü olarak değerlendirilmesi, dini açıdan da bir önem arz etmektedir. Çünkü dinin insanlara öğütlemiş olduğu şey, iyi bir insan olmaktır. Bu konuyu öldürme bağlamında ele alacak olursak da kötü bir eylemin gerek kendi gerekse de başka bir kişinin yaşamına son verme olduğu söylenilebilir. İyileşmesi olanaksız olan ve çekmiş olduğu acılardan dolayı yaşamını daha fazla sürdürmek istemeyen, yaşamaya devam etse de bu hayatın kendisine hiçbir anlam katmayacağını düşünen insanlar için, öldürme ve ölmesine yardımcı olma eylemi meşru görülmemiştir. Bu noktada dini buyruklar ve yorumlamalar kategorik imperatif bağlamında ele alınabilir. Ancak İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'te birtakım durumlarda bu buyrukların göz ardı edilebileceği bilgisinin yer alması ile dini buyrukların bazı koşullarda öldürmeye izin verdiği görülmektedir. Bu da bize dini buyrukların hipotetik imperatif bağlamında ele alınabileceğini göstermektedir.

İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'te öldürme eylemi yasaklanmış olsa da bazı durumlarda buna izin verilmesi, bu yasağın mutlak olmadığını bize göstermektedir. (Türkmen, 2015: 509). Bu konuya aşağıdaki bölümlerde yer verilecektir.

4.1.1. Hristiyanlık'ta Ötenazi

Hristiyanlık'a göre evrendeki her şeyin yaratıcısı olan ve her şeye hayat veren Tanrı'dır. Dolayısıyla tüm canlıların Tanrı sayesinde var olduğu ve yine O'nun sayesinde yaşamlarını idame ettirebildikleri inancı bulunmaktadır. (Elçilerin İşleri, 17: 24-28). Tanrı tarafından verilmiş olan bu yaşamı sürdüren insanlar için birtakım mesuliyet ve görevler mevcuttur. (Türkmen, 2015: 511). Bunlardan ilki, insanların erdemli bir yaşam sürmeleri ve daima diğer insanlara da yararlarının olması gerektiğidir. İnsanların bulunmuş oldukları eylemlerinin ahlaki bakımdan iyi olması, Tanrı'ya uygun bir edim olarak nitelendirilmiştir. (Sümer, 2016: 122). Tanrı tarafından bize sunulmuş olan hayatta sadece kendi çıkarlarını ve kendisini gözeten insan bencil bir yapıya bürüneceğinden dolayı bu durumun ortadan kaldırılması için, kişinin yaşarken sadece kendisini değil, aynı zamanda etrafındaki diğer bireyleri de düşünerek buna göre eylemde bulunması gerektiği belirtilmiştir. İnsanlar için belirtilmiş olan diğer mesuliyet ve görev ise yaşamın kutsallığına yöneliktir. Hristiyanlık'a göre ölüm de insanlar içindir ve yaşamın bir parçası olarak görülmesi gerekmektedir. Çünkü bir hakikat olarak önümüzde duran ölümden insanlar hiçbir şekilde kurtulamayacaktır. Buna yönelik atılan adımların bir manası olmadığı için de ölümü kabullenmemiz gerektiği belirtilmiştir. Her ne kadar acılarla dolu bir yaşam sürseler de bu acılardan kurtuluşu insanlara verecek olan Tanrı'dır. Bu durumda çekilen acıların Tanrı'nın yaratmış olduğu bu düzende yer alan bir parça olarak algılanması gerektiği üzerinde durulmuştur. (Sümer, 2016: 124). İnsanların hiçbir şekilde kendi yaşamlarını sona erdirecek olan herhangi bir edimde bulunmaması gerekmektedir. Çünkü kendi yaşamlarını sonlandıran insanların Tanrı'nın bize sunmuş olduğu hayatı ve O'nun yükümlülüklerini hiçe saydıkları ve bir nevi Tanrı'ya şirk koştukları görüşü hakimdir. (Türkmen, 2015: 511).

Kutsal Kitap'ta yer alan "*Eskiden atalarımıza 'Adam öldürmeyeceksin' kim adam öldürecek olursa mahkemede hesabını verecektir' dendiğini duydunuz"* (Matta, 5: 21) sözlerinden, öldürme eyleminin yasaklandığı görülmektedir. Evrendeki her

şeyin yaratıcısı olan Tanrı, bu dünyada acıları da var kılmıştır. Bu acıların Tanrı'nın insanları kurtuluşa erdirmesinde özel bir anlamı mevcuttur. (Altay, 2005: 18-19). Bu acılar bazı kişiler tarafından "*İsa'nın ızdıraplarını paylaşma ve onun Baba'nın iradesine itaat etmede sunduğu kurtarıcı fedakârlık"* olarak algılanmaktadır. (Flannery, 2002: 409).

Her ne kadar yaşamın kutsallığı bu şekilde belirtilmiş olsa da insanların maruz kalmış oldukları hastalıklarının iyileşme gibi bir olasılığının olmadığı koşulda, hastaya verilen tedavinin uygulanmaması ya da hastanın tedaviyi reddetmesi imkânı bazı durumlarda kabul edilir olmuştur. Bu da her zaman olmasa dâhi, pasif ötenazinin uygulanabilir olduğunu bize göstermektedir. Nitekim *"Protestan kilisesi 1976 yılında pasif ötenaziye izin vermiş ve sadece fiziksel olarak bu dünyada bulunmanın ahlaki ve sosyal açıdan savunulamayacağını, Tanrı'nın isteğinin de bu olmadığını açıklamıştır"*. (Aktaran Yiğit, 2003: 340).

Katolik Kilisesi de aktif ötenaziyi kabul etmemektedir. (Yiğit, 2003: 340). Bunun nedeni ise tıbbi açıdan sürekli gelişmelerin olduğuna dayanmaktadır. Aktif ötenazi, hastaların çekmiş olduğu acılara son vermek amacıyla yapılsa dahi, bir tür cinayet olarak algılanmıştır. (Sümer, 2016: 124). Fakat günümüzde bunun istisnai olduğu durumlar da mevcuttur. *"Günümüzde Katolik Kilisesi teoride ötanaziyi bir cinayet olarak ifade etse de ağır, tehlikeli ve olağandışı durumlarda bu uygulamayı bazen meşru görmektedir"*. (Sümer, 2016: 125).

4.1.2. Yahudilik'te Ötenazi

Yahudilik'e göre de Tanrı her şeyin yaratıcısı olarak görülmektedir. Her şeyde ve her yerde olan Tanrı'nın ruhundan öte hiçbir yere gidilemeyeceği ve Tanrı'ya sığınan ve O'ndan korkan insanların mutlu olacakları, hiçbir nimetten mahrum kalmayacakları belirtilmiştir. (Mezmurlar, 139: 7-13; Mezmurlar, 34: 8-10).

Yahudilik inancında da intihar bir günah olarak değerlendirilmiştir. İntihar eden kişilerin cenaze törenlerinin yapılamayacağı ve bu kişilerin bedenlerinin başka bir

mezar yerine gömülmesi gerektiğinin üzerinde durulması, intihar eylemine yönelik olan katı bir tutumun göstergesidir. (M. Güven, 2017: 35-36).

Yahudilik'te yer alan On Emir'den biri olan *"Adam öldürmeyeceksin"* (Çıkış, 20: 13) kişinin sadece kendi yaşamına son vermesini değil, aynı zamanda başka insanların da öldürülmemesi gerektiğini bize göstermektedir. (Kaşıkçı, 2008: 91). Bu kuralın istisnai olduğu durumlar da mevcuttur. *"Nefsi müdafaa, adil bir savaşta düşmanın öldürülmesi ve bazı suçluların ölümle cezalandırılması"* bu duruma örnektir. (Akbaş, 2010: 6).

Yahudilik'te ölmekte olan bir kişiye direkt olarak eylemde bulunmak, yani doğrudan onun ölmesine yardımcı olan bir edimde bulunmak kabul edilmemektedir. Fakat bu kişinin ölmesine doğrudan engel olan herhangi durumların varlığını ortadan kaldırmak-dışarıdan gelmekte olan bir gürültü ölmekte olan kişiyi rahatsız etmesi gibi- suç olarak nitelendirilmemiştir. (Sümer, 2016: 121).

4.1.3. İslamiyet'te Ötenazi

İslamiyet'te de evrende var olan her şeyin yaratıcısı ve eseri Tanrı olarak kabul edilmiş, yaşatan ve öldürenin de O olduğu ve O'nun her şeye gücünün yettiği ifade edilmiştir. (Mü'minun, 23: 80). Kur'an'da Tanrı'nın insanları sınamak için ölümü ve hayatı yarattığından bahsedilmiş, her zaman galip ve bağışlayıcı olanın Tanrı olduğu belirtilmiştir. (Mülk, 67: 1-2).

İslamiyet'e göre Tanrı yarattığı canlılar arasında insanları birçok canlıdan üstün kılmıştır. (İsra, 17: 70). Tanrı tarafından verilen bu yaşam kutsaldır ve her zaman korunması gerekmektedir. (Kaşıkçı, 2008: 95). Ölüm belli bir süreye göre yazılmış ve tüm canlıların ölümü Tanrı'nın iznine bağlanmıştır. (Al-i İmran, 3: 145).

Kur'an'a bakıldığında intiharın açıkça ve kesin bir dille yasaklanmış olduğu görülmektedir. (Özbek, 2011: 91). Nisa Suresi'nin 29. ayetinde yer alan *"ve kendinizi öldürmeyin!"* (Nisa, 4: 29) bunu kanıtlamaktadır. İnsanların kendilerini kendi elleriyle tehlikeye atmamaları gerekmektedir. (Bakara, 2: 195). Kur'an'a göre intihar eden bir

kişi dinen Tanrı'ya ait olan gücü kullanmış ve bu yüzden Tanrı'nın otoritesinin sarsılmasına neden olmuş olacaktır. Çünkü İslamiyet inancına göre insanların ölümünün zamanına ve şekline Tanrı karar vermektedir. (Özbek, 2011: 75).

İslamiyet inancına bakıldığında aktif ötenazinin intihar ile aynı anlamı taşıdığı görülmektedir. (Ünverdi, 2015: 176). Bu duruma yönelik Kur'an'da yer alan ayetler şu şekildedir:

> *"...kim, bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur"*. (Maide, 5: 32).

> *"...Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir"*. (En'am, 6: 151).

> *"Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebediyet kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır"*. (Nisa, 4: 93).

Yukarıdaki ayetlere bakıldığında gerek kendi gerekse de bir başkasının ölmesine sebep olmanın dinen çok büyük bir günah sayıldığı görülmektedir. Bu gibi durumlar Tanrı'nın ilahi planının reddedilmiş olması şeklinde algılanmaktadır. (Cevizci, 2016: 117). Dini anlamda yapılması gereken şey, her zaman Tanrı'ya şükretmek ve O'ndan şifa beklemektir. Acılar içerisinde yaşamına devam eden bir hastanın Tanrı'dan ölmeyi talep etmesi dinen hoş karşılanmamaktadır. (Taşdelen, 2006: 99).

İslam yorumcularının çekilen acıya pozitif bir değer yükledikleri söylenilebilir. Öyle ki onlar, hastanın çekmiş olduğu acıların ortadan kaldırılmasını değil, bu acıları çeken hasta ile bir olmayı ve her daim hastaya yardım etmeyi doğru olarak görmüşlerdir. (Cevizci, 2016: 117). Çünkü onlara göre hastanın çekmiş olduğu acılar, onun bu hayatta işlemiş olduğu günahlarını hafifletmektedir. (Taşdelen, 2006: 96). Bir

insanın acılarını ortadan kaldırmak için onun ölmesine yardımcı olmak, İslamiyet'te hiçbir zaman meşru bir durum olarak görülmemektedir. (Kaya, 1994: 136).

> *"Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın muhterem kıldığı cana kıymayın"*. (İsra, 17: 33).

Yukarıdaki ayet, bize öldürme eyleminde bazı istisnai durumların olduğu göstermektedir. Bu istisnai durumlara savaş hali ve meşru müdafaa durumu örnek gösterilebilir. (Altay, 2005: 20). Fakat yine de İslamiyet'te savaş halinde dahi öldürme eyleminin çok sınırlandırılmış olduğunu belirtmek gerekmektedir. (İlhan, 2011: 16).

Edindiğimiz bilgiler ışığında değerlendirecek olursak, İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'in mutlak sayılabilecek düzeyde ötenaziye karşı çıktığı ve bu karşı çıkışı da caydırıcı yaptırımlarla cezalandırma yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Dini perspektiften ötenazi ile intiharın cinayetle eş değer sayıldığı görülmektedir. Tanrı'nın iradesinden doğan yaşam, kişinin kendi yaşamı olsa dahi emanet olarak değerlendirildiği için, bir başkasının yaşamına son vermek ve kendi yaşamına son vermek arasında bir ayrım gözetilmemiştir. Bu durumun doğal sonucu olarak ötenazinin, Tanrı'nın iradesinden doğan kutsal hediyeyi reddetmek olarak görüldüğü söylenilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ETİK AÇISINDAN ÖTENAZİ

Ötenazi daha genel anlamda uygulamalı etik, özel olarak ise biyoetik alanında karşımıza çıkan bir problem olduğu için (Cevizci, 2016: 107), bu bölümde ilk olarak uygulamalı etik, tıp etiği ve biyoetik üzerinde durulacaktır. Günümüzde çokça karıştırılan ve aynı anlamı taşıdıkları düşünülen tıp etiği ve biyoetik kavramları arasındaki fark gösterilecektir. Ötenazi tıbbi açıdan uygulandığı için, hekimlerin hasta ile kuracakları ilişkide ve tıbbi teknik ve prosedürlerin uygulanmasında uyulması gereken tıp etiğinin temel ilkelerinden söz edilecektir. Bu temel ilkeler doğrultusunda "Niteliği Yitirilmiş Olan Bir Yaşamda Ötenazi Bir Hak mıdır?" başlığı altında ilk olarak niteliği yitirilen yaşamdan kastın ne olduğu belirtilecek ve ötenazinin uygulanmasına karşı çıkan bireylerin bunları hangi argümanlarla savunmuş oldukları kaleme alınacaktır. Ötenaziye karşı olan bu görüşlere getirilecek olan eleştiriler doğrultusunda niteliği yitirilmiş olan yaşamda ötenazinin hak olarak algılanması gerektiği ifade edilecektir.

5.1. UYGULAMALI ETİK

20. yüzyılda toplumda pek çok açıdan yaşanılan gelişmeler ve bu gelişmelerin beraberinde getirdiği değişimler, uygulamalı etiğin doğmasına etken olmuştur. Bu yüzyılda yaşanılan bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemeler ve modernleşme sürecinin birtakım alanlarda ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar, uygulamalı etik denilen alanın oluşmasını sağlamıştır. Bu alanlarda yaşanılan gelişme ve değişimler, birtakım ahlaki problemlerin de doğmasını beraberinde getirmiştir. (Cevizci, 2016: 19-21).

Uygulamalı etik, hekimin hasta ile kurduğu ilişkide hastaya karşı olan görev ve yükümlülükleri üzerinde duran bir etik türüdür. *"Başka bir deyişle, uygulamalı etiğin bir yönüyle çözüm bekleyen ahlaki problemlerden bir yönüyle de bir meslek etiğinden*

meydana gelen dallarından biri olarak tıp etiğinde öne çıkan, daha ziyade meslek etiğidir." (Cevizci, 2016: 71).

5.2. TIP ETİĞİ VE BİYOETİK

Tıp bilimi, insanı yaşamında sağlıklı kılar ve başına gelebilecek herhangi bir hastalık durumunda, hastayı bu hastalığından günümüzde var olan imkânlar dâhilinde en makul sürede kurtarmayı sağlar. Tıp bilimi bunları gerçekleştirirken ortaya çıkabilecek olumsuz durumlara yönelik birtakım ilkeler oluşturulmuş ve tıp etiği bu şekilde geliştirilmeye başlanmıştır. *"Tıp etiği, biyoetiğin bir bölümü olup, tıp bilimlerine yönelik uygulamalarda özellikle hekim hasta ilişkisinde ve insan üzerinde yapılan çalışmalarda ortaya çıkan değer sorunlarını ele almaktadır."* (Polat, 2015: 46). Başka bir deyişle tıp etiği, biyoetiğin bir alt dalı olarak karşımıza çıkmakta ve insan sağlığına yönelik davranışların ve tutumların iyi ya da kötü olarak değerlendirilmesini içeren bir alandır. (Metin, 2010: 1).

Tıp etiği, tıpta var olan uygulamalardaki ahlaki meseleleri incelemekte ve bu meseleler ile uğraşmaktadır. (Williams, 2005: 13). Dolayısıyla tıp etiğinde hekimlik mesleğine dair olan problemlerin çözümlenmesinin amaçlandığı söylenilebilir.

Tıp etiğine dair yapılan çalışmalarda karşımıza Hipokrattes çıkmaktadır. Antik Yunan'da tıp etiği öğretiminde Hipokrat en önemli isim olarak kabul edilir. (Metin, 2010: 9).

Biyoetik kelimesi ise Yunanca *"bios"* ile *"etik"* sözcüklerinin birleşiminden oluşmaktadır. (Cevizci, 2016: 89).

Günümüzde birtakım bireyler tarafından tıp etiği ile biyoetik kelimelerinin aynı anlama geldiği düşünülse de bu kavramlar birbirinden farklı anlamlar içerir. Tıp etiği ve biyoetik arasında bir ilişki olsa da bu kavramlar arasında anlam bakımından farklılıklar bulunur. Tıp etiği tıbbi uygulamalardaki mevzuları incelerken; biyoetik ise "*biyolojik bilimlerin gelişmesiyle ortaya çıkan ahlaki sorunlarla ilgilenen"* bir alandır.

(Williams, 2005: 13). Bu kavramlar aynı anlamı içermediğinden dolayı, aralarındaki farka dikkat edilmesi gerekir.

Biyoetik diğer bir ifadeyle *"canlı etiği"*dir. (Öner, 2019: 78). Biyoetik üzerine yapılmış olan çalışmalara ilk olarak hekimliğe dair bilgiler içeren Hammurabi kanunlarında rastlanılmıştır. (Metin, 2010: 7).

Biyoetik, tıp ve biyoloji alanına dair olan gelişmelerin ve uygulamaların ne gibi problemler oluşturabileceğini inceler ve çözüm yolları bulmaya çalışır. Biyoetik bu çözüm yollarını bulmada ahlak ve hukuk alanlarıyla da ilişki kurar. (Polat, 2015: 48). Bu nedenle biyoetiğin çalışma alanı ve kendisine konu edindiği meseleler, tıp etiğine göre daha kapsamlıdır. (Metin, 2010: 1).

Tıp etiğinin başlangıcı, biyoetiğe göre daha eskilere dayanır. Biyoetik, *"pratikte Vietnam Savaşı'nın 68 öğrenci hareketlerinin, ırk ayrımcılığını protesto eylemleriyle sivil itaatsizlik hareketlerinin ve bu arada teknolojik gelişmelerin ortaya çıkışıyla beraber, uygulamalı etiğin bir dalı olarak, esasen 1970li yıllarda gündeme gelmeye başlamıştır."* (Aktaran Cevizci, 2016: 89).

Biyoetiğin kendisine konu edindiği birtakım problemler vardır. *"Doğum, ölüm, organ nakli, ötenazi, insan deneyleri, yapay üreme, kürtaj ve bunlarla birlikte canlılarla ilgili bilimsel ve teknolojik uygulamaların tüm safhaları, sınırları ve sonuçları ve etik ilkelerin uygulanışındaki problemler biyoetiğin çalışma alanı içindedir."* (Polat, 2015: 46).

Tıpta etikten söz edilebilmesi durumu belirlenen kurallara uymayı ya da bu kuralları ihlal etmeyi kapsamaktadır. (Yıldırım ve Kadıoğlu, 2007: 78). Hekim ve hasta arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğini ve hekimin hastaya karşı sorumluluklarını inceleyen tıp etiğinde birtakım ilkeler bulunmaktadır. Tıp etiğinde yer alan ilkeler, hekimin tıbbi müdahaleleri gerçekleştirmesinde neleri dikkate alacağına dair ışık tutmaktadır. (Pieper, 1999: 86). Bu sebeple de tıp etiğinde var olan ilkelerin, etik kararların alınması ve var olan problemlerin açığa kavuşturulmasında çözümleyici bir işlevi olduğunu söylemek mümkündür. (Özgönül, 2010: 30).

Hekimlere yönelik olan etik ilkelerin varlığı tıbbın babası olarak kabul görülen Hipokrattes'e kadar uzanmaktadır. (Aydın ve Ersoy, 1995: 49). Hekimler daima hastanın sağlığını göz önünde bulundurarak, bunu tehlikeye atacak olan herhangi bir girişimden uzak durmaktadırlar. Tüm bunların gerçekleştirilebilmesi açısından da tıp etiğinde yer alan ilkelerin öneminin vurgulanması gerekir. Çünkü bu ilkeler hem hekime yol göstermekte hem de hekimin hastayla olan ilişkisini etik kurallar dâhilinde yürütmesini sağlamaktadır.

5.3. TIP ETİĞİNİN TEMEL İLKELERİ

Tıbbi uygulamada göz önünde bulundurulması gereken dört temel ilke karşımıza çıkar. Bunlar; yarar sağlama ve zarar vermeme, özerkliğe saygı, aydınlatılmış onam ve adalet ilkeleridir. (Tanrıverdi vd, 2014: 23-24). Bu ilkelerle birlikte dürüstlük ve gizlilik gibi ilkeler de tıp etiğinde kabul edilen ilkeler arasında yer alır. (Kırılmaz ve Kırılmaz, 2014: 38).

5.3.1. Yarar Sağlama ve Zarar Vermeme İlkesi

Tıp etiğinde temel ilkelerin başında gelen ve hekim için her zaman hastanın yararını gözetmek olan ilke, yarar sağlama ilkesidir. Yarar sağlama ilkesi, her zaman başkalarına yardımcı olmayı ve fayda sağlamayı gerekli kılmaktadır. (Ersoy ve Aydın, 1994: 57). Yarar sağlama ilkesi, hasta adına her şeyden önce faydalı olmayı içeren bir ilkedir. Hastaya uygulanacak olan herhangi bir tıbbi müdahalenin hastanın yararına ve iyiliğine olmasını içerir. Bu ilkeye göre zarar teşkil edecek olan durumları göz ardı etmemek ve bu durumlardan mümkün olduğunca uzak durmak gerekmektedir.

Tıp her zaman bireylerin hastalığının ne olduğunu tespit eden ve bu hastalığa yönelik gerekli olan tıbbi tedavi ve müdahalenin uygulandığı, imkânlar doğrultusunda hastalığın yok edilmesinin amaçlandığı bir alan olduğu için, yarar ilkesini de kendisiyle birlikte getirdiği söylenilebilir. Dolayısıyla hekimlerin yükümlülüklerinin başında gelen bu ilke, yarar sağlama ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıpta uygulanacak olan tıbbi müdahalelerin her zaman hastanın yararını gözetmesi ve

hekimlerin de her açıdan yarar sağlama ilkesine uyması zorunludur. Bu ilke doğrultusunda hekimlik mesleği toplumda bir kutsallık arz etmektedir. (Elçioğlu ve Kırımlıoğlu, 2003: 29). Yarar ilkesine bağlı kalan hekimler hastayı yaşamda tutmak ve hastanın çekmiş olduğu acı ve ızdıraplarını ortadan kaldırmak amacıyla mesleklerini icra ederler. (Aydın ve Ersoy, 1995: 49).

Tıp etiğinde bulunan ilkelerden zarar vermeme ilkesinin de önceliğinin bulunduğunu belirtmek gerekir. Zarar vermeme ilkesinin temelinin Hipokrat geleneğine dek uzandığı söylenilmektedir. (Shannon, 1997: 25). Zarar vermeme ilkesi *"geleneksel tıp etiğindeki 'öncelikle zarar verme' 'primum non nocere' özdeyişi bağlamında yaygın olarak kullanılmaktadır.*" (Özgönül, 2010: 31).

Hekimlerin hastalarına bilinmedik tıbbi müdahaleleri uygulamamaları gerekir. Çünkü yararlılığı kanıtlanmamış olan her tür tedavinin ya da ilaçların hastaya zarar verme ihtimali bulunmaktadır. Bir yandan hastanın hayati yönden yaşamını tehlikeye atacak bir yandan da hekimi mesleğinde zor durumlara sürükleyecek olayların yaşanmaması adına zarar vermeme ilkesi her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. (Cevizci, 2016: 81).

5.3.2. Adalet İlkesi

Hastalara tıbbi yardımda ve müdahalede bulunurken eşitlik ve hakkaniyet ile yaklaşmak, adalet ilkesini ortaya koyar. (Metin, 2010: 34). Eşitlik, bütün bireylerin ister cinsiyet ister ırk isterse de dil olsun, her bakımdan eşit sayılması, farklı görülmemesidir.

Adalet ilkesinin her zaman tam anlamıyla sağlanabilir olmasında birtakım sorunlardan söz etmek mümkündür. Dünyaya geldiğimiz andan itibaren canlılığımızı son ana sürdürene dek, herkesin eşit şartlardan faydalandığını dile getiremeyiz. Bu eşitsizlik durumunun tıpta kaynakların sınırlı olmasından dolayı nasıl uygulanacağı ya da adil bir ortamın nasıl oluşturulacağı bir problem teşkil eder. Yaşamda pek çok hastalık söz konusudur. Bazıları dünyaya sağlıklı bir şekilde gelirken, bazıları içinse bu durum geçerli değildir. Ciddi sağlık problemleriyle yaşama gelen pek çok insanın

varlığından söz etmek mümkündür. Bundan dolayı da sağlık açısından eşit olmayan insanlara da aynı muamelenin uygulanması, adaleti bazı zamanlarda sağlamamaktadır. (Cevizci, 2016: 87).

Sözü edilen probleme Ahmet Cevizci'nin kaleme aldığı örnekler şu şekildedir:

> *"... söz gelimi bir yoğun bakım ünitesindeki yatak sayısının sınırlı olması nedeniyle, bu sınırlı sayıda yataktan hangi hastaların yararlanması gerektiğine karar verirken, tüm hastaların aynı muameleye tabi tutulması adaletin tesisine zarar verebilir. Diyaliz aracının ona aynı anda ihtiyaç duyan hastaların kullanımına adalet ilkesine uygun olarak ne şekilde hayata geçirilebileceği sorusu, güçlükle ilgili başka örneği somutlaştırır. Yine organ nakli bekleyen tüm hastalara aynı şekilde eşit muamele etmek, pekala adaletsizliğe yol açabilir."* (Cevizci, 2016: 87).

Bu gibi durumlarda adaletin sağlanabilmesi için ne gibi şeylere ihtiyacın olduğu ya da başka ne gibi yollardan adaletin oluşturulacağı gibi sorunlar üzerine tartışılmaktadır.

Ülkelerin ellerinde bulundurduğu sağlık imkânlarının kıtlığı tedavi uygulanacak hastalar arasında seçim yapma zorunluluğu getirebilir. Tıbbi tedavilerin ya da yatak kapasitesinin sınırlı olduğu ülkelerde durumu ağır ya da durumu daha az ağır hastalar arasında ne tür biçim seçim yapılacağı ya da tedavinin hangi hastaya uygulanacak olduğu, adalet ilkesi kapsamında tartışılan bir problemdir. (Avşar ve Günay, 2016: 59).

5.3.3. Aydınlatılmış Onam

Tıp etiğinin temel ilkelerinden biri de aydınlatılmış onamdır. Özellikle iradeye bağlı ötenazinin temel şartlarından biri olan aydınlatılmış onamın, ötenazinin gerçekleştirebilmesi açısından büyük bir önemi mevcuttur. Aydınlatılmış onam, hastaların hastalıkları ve hastalıklarına yönelik uygulanacak olan tedavinin

aşamalarına dair hekim tarafından uygun bir dille ifade edilerek hastaların bilgilendirilmesidir. (Erdemir, 2011: 126-127).

Böylelikle hasta kendisine uygulanacak olan tedavinin her türlü aşamasını, uygulanan tedavinin hasta adına bir risk teşkil edip etmeyeceği, başarı şansı ve tedavinin ne kadar süreceği hekim tarafından kendisine ayrıntılı bir şekilde ifade edilmesi ile aydınlanmış olacaktır. (Ersoy, 2003: 214).

Hastanın onamının alınması, hastalığına dair olan tüm bilgilerin hekim tarafından anlaşılır bir dille anlatılmasının ardından gerçekleşmiş olacaktır. Hastanın uygulanacak olan tedaviyi kabul etmemesi durumunda hekimin tedavinin uygulanmadığı takdirde hastalığın ne gibi sonuçlar doğuracağını ifade etmesi gerekir. Hastanın onamı alınırken hiçbir şekilde baskı ve tehdit altında olmaması, kendi hür iradesi ile bunu dile getirdiğinden hekimin emin olması gerekir. Ötenazinin uygulanabilmesi açısından verilen kararın kişinin kendi kararının olması, en önemli koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu koşul da bireysel özerkliğin önemini vurgulamaktadır. Aydınlatılmış onamın oluşması açısından önem teşkil eden ve tıp etiğinin temel ilkelerinden olan diğer ilke ise özerkliğe saygı ilkesidir.

5.3.4. Özerkliğe Saygı İlkesi

"Grekçe 'kendi' 'kendisi' anlamlarına gelen 'auto' sözcüğü ile 'yasa' anlamına gelen 'nomos' sözcüklerinin birleşiminden meydana gelen özerklik sözcüğü, kişinin kendi kendini belirlemesi, kendisiyle ilgili kararlar alabilmesi durumunu tanımlar." (Cevizci, 2016: 82).

Bireyin kimseye bağlı olmadan karar verebilmesi, onun özerkliğini ortaya koymaktadır. (Metin, 2010: 115). Bu bakımdan özerklik, baskı ve zorlama durumu olmadan kişinin kendisini belirleme ve yönlendirmesi anlamını içermektedir. (Cevizci, 1999: 665).

Bir toplum içerisinde yaşamakta olan bireylerin, diğer bireylerle olan ilişkilerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri açısından birtakım ilkeler

mevcuttur. Bireylerin birbirleriyle olan iletişimlerinin ya da ilişkilerinin niteliksel boyut kazanması için özerkliğe saygı gösterme ilkesinin önemi büyüktür. Özerkliğe saygı ilkesinin taşıdığı bu önem, tıp bilimi açısından da ele alınmıştır. Özerkliğe saygı ilkesi, hasta ve hekim arasındaki ilişkinin daha sağlıklı olabilmesi adına önem taşımaktadır. (Cin, 2004: 15). Özerkliğe saygıda gözetilen yarar hekimin değil, hastanın yararınadır. Bu ilkenin hastanın yaşamına yönelik kararları kendisinin verebilmesi ve kendi yaşamında söz sahibi olabilme bakımından tıbbi anlamda büyük bir değeri bulunmaktadır. Kişinin kararlarını özerk bir şekilde dile getirebilme ve yaşamının yönünü belirleyebilme açısından gerekli olan bu ilkenin hukuki anlamda da önemli olduğunu dile getirmek gerekmektedir.

5.3.5. Gizlilik İlkesi

Gizlilik ilkesi, hastanın hastalığı ile ilgili olan tüm bilgilerin hasta ve hekim arasında kalmasını sağlamak açısından önemlidir. (Akdur ve Aydın, 2003: 164). Gizlilik ilkesinin önemi Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 21. ve 23. Maddelerinde şu şekilde belirtilmiştir:

> *"Madde 23: Sağlık hizmetinin verilmesi sebebiyle edinilen bilgiler, kanun ile müsaade edilen haller dışında, hiçbir şekilde açıklanamaz.*
>
> *Madde 21: Hastanın, mahremiyetine saygı gösterilmesi esastır. Hasta mahremiyetinin korunmasını açıkça talep de edebilir. Her türlü tıbbi müdahale, hastanın mahremiyetine saygı gösterilmek suretiyle icra edilir."*[17]

Hastanın hekime duymuş olduğu güvene dayalı olarak paylaşmış olduğu sırlarının hasta ve hekim arasında kalması, üçüncü bir kişinin bilmesine imkân verilmemesi etik bir davranıştır. Hekim hastasına göstermiş olduğu bu özveri ile gizlilik ilkesine uygun bir edimde bulunmuş olacaktır.

[17] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 15.06.2020.

5.3.6. Dürüstlük İlkesi

Hekimler gün içerisinde sürekli farklı sosyal ve kültürel kimliklere sahip olan hastalarla karşı karşıya gelirler. Bu durumlarda hekimlerin hastaların talebini ve buna yönelik vereceği cevabı dile getirebilmesi açısından, hekim ile hasta arasında iyi bir iletişimin olması şarttır. Burada iyi bir iletişimden kasıt, farklı sosyal ve kültürel kimliği olan hastalarla kurulacak olan sağlıklı bir iletişimdir. Hekim-hasta ilişkisinde hekim, her hastanın anlayabileceği ve kavrayabileceği bir düzeyde hasta ile iletişim kurmalı ve yılmadan hastanın sormuş olduğu soruları açık bir şekilde cevaplamalıdır.

Hekim ve hasta arasındaki ilişkilerde iletişimin karşılıklı bir şekilde sağlanmasında görevin ilk başta hekimde olduğu unutulmamalıdır. Profesyonelliği olan hekim olduğu için etik açısından sorumluluğun daha fazla olduğu taraf da hekimdir.

Hasta ve hekim arasındaki iletişimde amaç, hastanın hastalığını tedavi etmek ve bu hastalığı ortadan kaldırmak olsa da bazı zamanlarda hastanın tedavisi ardından duymuş olduğu endişeler ve kaygılar mevcut olabilir. Dolayısıyla hekim bu gibi durumlarda tüm içtenliğiyle hastaya hastalığına bağlı olan tüm süreçleri aldatmacadan kaçınarak gerçek bir şekilde açıklamak ve hastaya karşı her zaman dürüst kalarak tıp etiğinin temel ilkelerinden olan dürüstlük ilkesini gerçekleştirmiş olacaktır.

Hekim hastaya iyi bir şekilde rehberlik edebilmeli, hasta ile olan iletişiminde mimik ve sos tonu ile hastaya güven aşılamalıdır. Hastanın hastalığı ile ilgili bilgileri tüm açıklığıyla bilmesi ve aldatmacanın oluşmasına imkân sağlamama açısından dürüstlük ilkesinin önemi büyüktür. Hekimlerin ahlaki bir sorumluluğu olarak karşımıza çıkan dürüstlük ilkesinin gerçekleştirilmesinde hekimlerin birtakım yükümlülükleri bulunur. Hastalığı ile ilgili tüm gerçeklerin hastaya dürüst bir şekilde aktarılması, teknik terimlerden uzak, hastanın anlayabileceği oranda sade ve yalın bir dil ile hastayla iletişim kurulması dürüstlük ilkesinin gerekli olan koşullarıdır. (Cevizci, 2016: 85).

En doğru tedavi şekli profesyonel olan tarafın rehberliğinde uygulanır; ama

bu noktada dikkat edilmesi gereken, hekimin bu durumu kullanarak hastayı aşağılama lüksünün ortaya çıkmayacağını bilmesidir. Farklı sosyal kültürel yapılardan hastalarla bir araya gelen hekim, her hasta ile anlayabileceği şekilde iletişim kurmalı ve bilgi donanımına sahip olan taraf olarak hastanın bazen soracağı gereksiz sorulara dahi en aydınlatıcı şekilde cevap vermelidir.

Tüm bu ilkeler doğrultusunda ötenazinin uygulanması için gerekli olan koşulların ve hangi anlamda etik olarak kabul edileceğinin bir kez daha hatırlatılması gerekir:

> *"Karar verme yeterliğine sahip, aydınlatılmış ve tedavi edilemeyen hastalığı olan bir kişi, gönüllü olarak yaşamının sonlandırılmasını istiyor olmalı; işlemi uygulayacak kişi, hastanın durumunu ve ölmek istediğini biliyor olmalı; işlem birincil olarak hastanın yaşamını sonlandırmak için uygulanmalı; işlem şefkatli bir yaklaşımla ve kişisel kazanç gözetilmeden uygulanmalıdır."* (Williams, 2005: 58).

5.4. NİTELİĞİ YİTİRİLMİŞ OLAN BİR YAŞAMDA ÖTENAZİ BİR HAK MIDIR?

"Niteliği yitirilmiş olan bir yaşamda ötenazi bir hak mıdır?" sorusu üzerinde durmadan önce, ilk olarak niteliği yitirilen yaşamdan kastın ne olduğunun belirtilmesi gerekir. *"...en aşırı ucunda bitkisel hayatın bulunduğu bir hastalık durumunun olması, ikinci olarak da bu hastalığın, en azından tıbbın bugün ulaşmış olduğu nokta itibariyle tedavi edilemez olması ve kişiye çok acı ya da ızdırap vermesi"* (Cevizci, 2016: 108) niteliği yitirilen bir yaşam olarak karşımıza çıkar.

İkinci olarak da belirtilmesi gereken şey, niteliği yitirilen bir yaşamda ötenazinin bir hak olarak savunulması, sadece iradeye bağlı ötenazi türünün olduğu durumlarda geçerliliğini koruyabileceğidir.

Bireylerin hukuki anlamda *"kişi"* sayılabilmesi, onun birtakım haklara sahip olmasını da beraberinde getirir. Bu hakların geçerliliğini koruyabilmesi için de tüm

hakların başında, bütün hakların temeli niteliğinde olan *"yaşama hakkı"* karşımıza çıkmaktadır.

Ötenazinin uygulanmasına karşı olan bireylerde, yaşamdan vazgeçilemeyeceği görüşü mevcuttur. Bu bireyler yaşama hakkına yapılacak olan herhangi bir müdahalenin bireyin hayatını tehlikeye atacağı düşüncesi ile beraber, bu hakkın hem diğer insanlara hem de kişinin kendisine karşı da korunmasının gerekli olduğunu düşünürler. (Ömeroğlu, 2009: 95).

Yaşama hakkından vazgeçilmemesi gerektiğini düşünenler, ölme hakkına tamamen karşı çıkmışlardır. Ölme hakkının var olmasını, insanın hayatta tutunmasına ve hayatta var olma arzusuna engel olacağını düşünmüşlerdir. (Ömeroğlu, 2009: 95). Fakat burada dikkat edilmesi gereken nokta, hiçbir şekilde yaşama tutunamayan ve yaşamdan umudunu kesmiş olan bireylerin hayatları ile arzuladıkları bir şey kalınmamış olduğu durumdur. Ölme hakkına karşı çıkan bireyler tarafından bu durumun yok sayıldığı söylenilebilir. Bireyleri yeniden yaşama kazandırma ve yaşamda tutma üzerine yapılan girişimler sonucu herhangi bir olumlu dönüt alınamadığı noktada, bu bireylerin yaşamaya devam etmesini sağlamanın ahlaki açıdan iyi ya da kötü bir edim olacağı tartışılabilir bir noktadır. Nitekim bu durumda olan insanları yaşamda tutmaya yönelik herhangi bir çabanın olumsuz sonuçlanması ile birlikte, bunun kişiye yapılan ızdırap ya da zorunluluk olacağı bu bölümde ele alınacaktır.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini savunanların üzerinde durdukları görüşlerden biri, yaşamın kutsal olduğudur. Dini kökenli olan bu görüşe göre, ölüme yol açacak her türlü eylemden uzak durulması gerekmektedir. Yaşama kutsallık atfeden bireyler, ötenazinin ister aktif ister pasif olsun, her çeşit uygulanımına karşı çıkmışlardır. Bu karşı çıkışlarındaki kutsallık tezi, dini kökenli bir düşünce olup, diğer canlılardan üstün kılınmış olunan insan yaşamını kapsamaktadır. Yaşam insanlara Tanrı tarafından bahşedildiği için, bu yaşama ne kişinin kendisi ne de diğer başka kişiler herhangi bir müdahalede bulunamazlar. Bulundukları vakit Tanrı'nın iradesine karşı çıkmış ve yükümlülükleri hiçe saymış olurlar. (İnceoğlu, 1999: 35-36). Dini açıdan tüm canlıların Tanrı tarafından yaratıldıkları düşüncesi, insanlara kendi

yaşamlarında birtakım sınırlamalar koymuştur. Bu sınırlamalar dâhilinde olan ötenazinin uygulanması dini açıdan yasaklanmıştır. Herhangi bir şekilde bu yasağı yok sayan bireylerin Tanrı'nın kararlarını hiçe saydığı belirtilerek, Tanrı katında ağır cezalandırılmalara tabi tutulacağı ifade edilmiştir. (İnceoğlu, 1999: 38).

Önceki bölümlerde ele alınmış olunan dini açıdan ötenazi bölümünde de belirtildiği üzere ötenazi İslamiyet, Hıristiyanlık ve Yahudilik'te yasaklanmıştır. Bazı istisnai durumlar dışında bir insanın ölümüne yardımcı olmak ya da ölme isteğini gerçekleştirmek hiçbir durumda pratikte uygulanmaması gereken eylemlerdir. Tanrı tarafından yaratılmış olan tüm bireylerin sürdükleri hayat, Tanrı tarafından sonlandırılmadığı taktirde, yaşamı sonlandırma eylemini kimsenin kendi göreviymiş gibi algılamaması ve uygulamaması gerektiği belirtilmiştir. Bu yetki Tanrı'nındır ve bireyler yaşamlarında her zaman sağlıklarını göz önünde bulundurarak yaşamalı ve bu sağlığı tehlikeye atacak olan eylemlerden kaçınmalıdır. (Özen ve Şahin, 2010: 24).

Dogmatik temelli olan bu yaklaşımda insan yaşamının yüceliğinden hareketle değer açısından ele alındığında atfedilen değerin kutsallık olduğu görülmektedir. Bu kutsallığı ortadan kaldıracak ya da bu kutsallığa zarar verecek olan her türlü eylemin ahlaki bakımdan kötülük içerdiği düşüncesi mevcuttur. İnsan yaşamının özüne atfedilen bu kutsallık ilkesi, her zaman insanı yaşatmayı gerekli kılmıştır. Hasta niteliksel açıdan iyi bir yaşam koşullarına sahip olsa da olmasa da öldürme eyleminin hiçbir durumda meşru kılınmayacağı düşünülmüş ve yaşamdaki kutsallığa her zaman saygı gösterilmesi gerektiği düşünülerek, bu saygının hastayı öldürmek ya da ölüme terk etmekle değil, günümüz tıbbi imkânlarıyla her zaman onu yaşatmaya çalışmak ve yaşamasına imkân sağlamakla olabileceği dile getirilmiştir. (Cevizci, 2016: 116). Bu noktada ötenazinin uygulanma alanının önü mutlak suretle kapatılmıştır. Ötenazinin uygulanmasına bir kere olsa dahi verilen izinde yaşam değerinin yitirileceği ve insan yaşamına gösterilen saygının değer kaybedeceği düşüncesi egemendir. Üzerinde durulması gereken nokta, yaşama gösterilecek olan saygıdır. Sözü edilen saygı bu anlamda kategorik bir yapıdadır. Niteliksiz bir şekilde devam eden yaşamda dahi bu yaşama gösterilecek olan saygının her zaman insanı yaşatma anlayışı ötenaziyi destekleyenler tarafından eleştirilmiştir. Nitekim yaşamında kendisine duyduğu saygıyı yitiren ve doğal saatinden önce ölmeyi arzulayan bir hasta kendi yaşam

değerini yitirmişken, bu hastanın yaşamına gösterilecek olan saygının, hastayı kararından ne derece soyutlayacağı ya da döndürebileceği mühim bir meseledir. Çaresi olmayan bir hastalığa yakalanan insanların yaşamlarına gösterilecek olan saygı her zaman onları yaşatmayı mı yoksa kendileri istedikleri taktirde ona acı vermeden ölümünü gerçekleştirmeyi mi gerekli kılar? Soruya verilecek olan cevabın hasta perspektifinden bakıldığında acı vermeden ölümünü gerçekleştirmeyi gerekli kılacağını düşünüyorum. Çünkü böyle bir durumda olan hastaya gösterilecek olan saygının hasta adına bir değer taşımadığı söylenilebilir. Hasta açısından bir anlam ifade etmeyen durumda hastaya gösterilecek olan saygı, onları istemedikleri taktirde yaşamda tutmakla değil, taleplerinin gerçekleştirilmesi ile gösterilmiş olunacaktır.

Ötenaziye karşı çıkanların savunmuş oldukları görüşlerden biri de ötenazinin yasal olarak uygulanmasının önünün açılması dahilinde, tıbbi gelişmelerin önünün kapanacağıdır. Tıptaki gelişmeler yüzyıllardır devam eden bir süreci kapsamakta ve geçmişte var olan çaresi mümkün görünmeyen hastalıklara çözüm çoğu zaman bulunmaktadır. Ötenazinin yasallık kazandığı taktirde bu gelişmelerin duracağını düşünen bireyler, bu argümanı ciddi bir şekilde savunmuşlardır. (Bayraktar, 1972: 155).

Bugün iyileşme şansı olmayan bir hastalığın sonraki günlerde tedavisinin bulunabileceği düşüncesi ile ötenazinin uygulanmasına karşı çıkılmıştır. Fakat burada göz ardı edilen şey, *"insan ölümlü oldukça sorunun ortadan kalkmayacağıdır."* (Özbek, 2011: 80). Yarın tedavisi bulunan bir hastalığa, ertesi gün başka hastalık eklenebilir ve yine koşullar bu hastalığın yok olmasına çözüm olmayabilir. İnsanlar var olmaya devam ettikçe, bu durum bizi kısır bir döngüye götürecektir. Bugün tedavisi bulunan hastalıkların yerini, sonraki günlerde ölüme yol açacak olan yeni hastalıkların eklenmesine yönelik atılan adımların temelinde insan ömrünü var etme düşüncesi olsa da insanın var oluşuna devam etmesi, bu tür problemleri her zaman kendisiyle birlikte var edecektir. (Özbek, 2011: 80).

Ötenaziye karşı çıkan bireyler, hastaya ölme hakkının tanınmasının esasen onun elinden iyileşme fırsatının alındığını düşünmüşlerdir. (Cevizci, 2016: 118). Dikkat edilmesi gereken nokta, iyileşme durumunun kesin olmamasıdır. İyileşme

durumunun kesin olmadığı noktada da iyileşme fırsatının tam anlamıyla hastanın elinden alındığı söylenilemez. Böyle durumda olan bir hastanın iyileşmeme ve iyileşme ihtimalinin yüzdelik diliminden tam anlamıyla emin olunamaz. Bu düşünceyi savunan bireylerin duruma sadece iyileşme ihtimali açısından baktıkları söylenilebilir. Tıp da bir bilimdir; her geçen gün yeni gelişmeler ortaya koymaktadır. Fakat bu gelişmelerin zamansallığı üzerinde net bir bilgi yoktur. Hiçbir hekimin hastaya "şu an iyileşme şansın olmadığı için ölme ihtimalini düşünme, bir ay ya da birkaç ay sonra iyileşmene olanak sağlayacak olan tedavin bulunabilir" dediğini düşünmüyorum. Çünkü bunun söylenmesi, hastada bir umut yaratabilir ve o zaman geldiğinde iyileşmesine olanak sağlayacak tedavinin bulunmaması ihtimalinde hastanın umutlu bekleyişi, sonucun umutsuzluk barındırdığı için hasta yerle bir olabilir ve hasta duyduğu üzüntüden dolayı hem fiziksel hem de psikolojik olarak büyük bir yıkıma uğrayabilir. Hastaların böyle bir durumda tıbbın geldiği noktada iyileşmeyeceği bilinir; fakat ne zaman öleceği bilinmez. Dolayısıyla hekimler böyle büyük bir sorumluluğu üstlenmek istemezler.

Tıbbın temel ilkelerinden olan ve varlığının Hipokrattes'e dayandığı söylenilen yarar sağlama ilkesi, hastanın hastalığını ortadan kaldırmaya yardımcı olmak ve ona sağlıklı bir yaşamı yeniden kazandırmak üzerine kurulmuştur. Hastanın dinmek bilmeyen acılarının olduğu ve uygulanan tedavinin dönüt vermediği durumda "hastayı bu şekilde yaşamda tutmak mı yoksa hastanın rızasıyla ve gerekli şartların sağlanması koşuluyla ölümüne sebep olmak mı?" hangisinin hastaya yarar sağlayacağı üzerinde durulması gereken bir sorudur. Hastanın hastalığının tedavisi olmadığı ve yaşamayı istemediği bir noktada kendisini hayatta tutmaya çalışmanın, onun adına bir yarar sağlayacağını düşünmüyorum.

Ötenazinin uygulanmasına karşı çıkan bireylerin savunmuş oldukları diğer düşünce ise hekimlik mesleğinin kutsallığı doğrultusundadır. Toplumdaki meslek gruplarının güvenirliği oranında büyük bir yüzdeye sahip olan doktorluk mesleğidir. Hekimlerin görevi, toplumda insanların hastalıklarını tedavi etmek ve insanları sağlıklı kılmak olarak görülmektedir. Ötenazinin yasal olduğu durumlarda da toplumda hekimlik mesleğinin değerinin yitirileceği; çünkü hekimlerin görevinin hastaları öldürmek değil, aksine onları yaşamda tutmak olduğu söylenilmektedir. (Çelik, 2016:

56). Hekimlerin görevi, hastalarının acılarını azaltmak ve hastanın yitirmiş olduğu sağlığını yeniden kazandırmak olarak belirlenmiştir. Mesleki açıdan etik bir eylem olarak görülmeyen ötenazi, doktor tarafından uygulandığı taktirde, doktorun mesleki değerlerine ihanet edeceği düşüncesi mevcuttur. (Kamay, 1952: 5). Tıbbi gelişmelerle birlikte hekimlerin hastaya "iyileşebilme ihtimali olmayan" tanısı konulmasında hata olabileceğini düşününler de bulunmaktadır. (Çağlayan, 1996: 5). Burada dikkat edilmesi gereken nokta, hekimlerin de bir insan olduğunun unutulmaması gerektiğidir. Hekimler zaten meslekleri gereği hastayı her zaman yaşamda tutmanın bilincinde olan insanlardır. Uygulanabilecek olan her türlü tedavinin ardından herhangi bir çarenin kalmamış olduğu durumda ötenazi isteğini dile getiren hekim değil, hasta olduğu için, bu durumda toplumda hekimlerin meslek değerlerini yitirebileceği gibi bir durumda söz edilemeyeceği söylenilebilir. Çünkü ortada otonom bir varlık olan bir hasta ve bu talebini kendi hür iradesi ile dile getirdiği bir görüş bulunmaktadır. Nitekim ötenazinin yasal olarak uygulanabilir olduğu ülkelerde de ötenaziyi gerçekleştiren hekimlerin toplumda mesleki değerlerini yitireceği gibi bir olumsuz algının bulunmadığı görülmektedir.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini savunanların üzerinde durmuş olduğu bir diğer nokta ise kişilerin hayatlarında topluma ve ailesine de yönelik olarak birtakım yükümlülükleri olduğu ve ölme hakkının kabul edilebilir olmasında, bu yükümlülüklerin gerçekleştirilemeyecek olduğudur. Ölme hakkının hukuki açıdan yasallık kazanmasının sözü edilen yükümlülüklerden kaçınmak olduğu tartışılabilir bir konudur. Toplum içerisinde yaşamamızın gerektirmiş olduğu birtakım kurallar ve yükümlülükler vardır. Ahlaki açıdan yaşanabilir olan toplumda bireyler arasındaki iletişimin de sağlıklı olması gerekmektedir. Bu iletişimin sağlıklı olması ve yaşanabilir bir toplum olma noktasında tüm bireylerin kendilerine ait olan yükümlülükleri gerçekleştirebilmesi ve diğer insanlara saygı çerçevesinde bir hayat sürmeleri gerekmektedir.

Sözü edilen yükümlülüklerin bir sınırının olup olmadığı üzerinde durulması gerekir. Belirli bir yaşa gelmiş ve bu zamana kadar ailesine karşı olan sorumluluklarını ihmal etmemiş birinin, artık yaşamı katlanabilir kılmada hiçbir umudu kalmamışsa ve sahip olduğu hastalığının onu yaşamaktan çok hayatını dayanılamaz duruma

getirmişse, yaşamına devam etmelerini zorunlu kılmanın ahlakiliği üzerinde konuşulmalıdır. Sonuçta bu kişilerin kendilerine dair bir umudu kalmamışsa, ondan hâlâ yapılması gereken sorumluluklarını dilemenin, onu daha da beter duruma sürükleyeceği unutulmamalıdır. Ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğu noktada kişinin ölme hakkını talep etmesi ve bunun reddedilmesi sonucu kişiyi biraz daha yaşamda tutmanın ne derece ahlaki olduğunun üzerinde durulmalıdır. Yaşamının son demlerinde bulunan insanların başkalarına karşı olan yükümlülükleri bir yana, bu insanın kendi hayatına dair olan yükümlülüklerini de gerçekleştiremediği unutulmamalıdır.

Sadece soluk alıp vermeyle süren yaşamda, hastanın etrafındaki kişilerin ya da ailesinin ölümle sarılması adına hastayı birkaç zaman daha hayatta tutmak, ona yaşamı azap etmekten başka bir şey değildir. Burada acıları çeken hasta ise duruma hasta perspektifinden bakılmalıdır. Acılarla süren birkaç gün acıların son bulmasını engellemeyecek, belki de acı üstüne acıyı ekleyecek ve her gün bu acılar katlanarak çoğalmaya devam edecektir.

Kişinin ardında bırakacağı insanların yorumları burada bencilce tavır içerebilir. Çevresinde olan insanların sadece kişiyi kaybettikten sonra çekeceği acıyı düşünerek bile, hastanın içerisinde bulunduğu durumu göz ardı etmeleri mümkündür. Bu durumda bencil tavrın kendisinden kopup, empati yapmaktan kaçınılmamalıdır.

Her ne olursa olsun er ya da geç tedavisinin bulunma umudu olduğu ya da olabileceği düşünüldüğünden hastanın acıyı çekme süresi yakınları tarafından göz ardı edilebilir. Bunların hepsi temelde asıl hastanın kurtulma ihtimali değil, ileride tedavisi bulunursa "ölümden vazgeçmek için neden ikna etmedim" iç muhakemesini yaşayacakları için asıl kaçınmak istedikleri şeyin bu olabileceği de dile getirilebilir.

Yaşamdan vazgeçilemeyeceğini düşünen bireylerin üzerinde durdukları diğer görüş ise hastaların ölme kararını bilinçli olarak değil, içerisinde yaşamış olduğu ruhsal problemlerden ötürü istediği üzerine şekillenmiştir. Bu görüşü savunanlar, bireylerin *"normal koşullarda"* böyle bir isteği talep etmeyeceğini ifade ederler. (Ömeroğlu, 2009: 96). Burada normal koşulların ne olduğunun sorgulanması gerekir.

Psikolojik açıdan yetersizlik mi yoksa hastayı bu duruma getiren hastalığı mı bireylerin ölme hakkını talep etmesine etkendir? Yaşadığımız süre boyunca hayatımızda her zaman engeller bulunabilir. Bu engellerin yaşamı katlanılamaz kıldığı noktada da kişi ya ölümü seçecek ya yaşama boyun eğecek ya da engelleri aşmak için çaba sarf edecektir. Bu durumda yapılması gerekenin çaba sarf edilerek engelleri aşmak olduğunun bilinmesi gerekir. Fakat bu bölüme başlarken de belirtildiği gibi ötenazinin uygulanabilmesi açısından birtakım koşullar bulunmaktadır. Bu koşullardan da en önemlisinin tıbbın bugün gelmiş olduğu imkânlar dahilinde iyileşmesi mümkün olmayan bir hasta olduğunun bir kez daha altını çizmek gerekir. Bu noktada ölme hakkına intihar eyleminden değil, ötenazinin uygulanması yönünden bakılacaktır. Böyle bir hastalığa sahip olmayan bir kişi için de ötenazinin uygulanabilmesi meşru kılınmadığından dolayı, hastanın "normal bir yaşam" olarak nitelendirilen yaşamda tutunabilme ihtimali zorlaşmaktadır. Nitekim ötenazi problemi de ele alınan bu çalışmada *"niteliği yitirilmiş olan bir yaşamı"* kapsamaktadır. Dolayısıyla yaşamının niteliğini yitirmesi durumunda ruhen problemler yaşaması ve bu problemlerin hastanın yaşam ile ölüm arasında ikilemler yaşaması doğaldır. Bu durumun tamamen psikolojik yetersizlik olarak görülmemesi gerekir. Ötenazinin yasal olarak kabul edildiği ülkelerden biri olan Hollanda, uygulanmasının koşulu olarak belirttiği "Doktorun ötenaziyi uygulamadan önce, başka doktorlara da danışarak onların da fikirlerini almış olması" (Singer, 2015: 261) maddesinde başka doktorlardan kasıt, hastanın bir psikiyatr ya da psikolog olabileceği düşünülebilir. Durumun böyle olduğu noktada da hastanın psikolojik açıdan yetersiz olması ve kararlarını akıl çerçevesinde vermemiş olduğu anlarda doktorların bunları ölçüp tartabileceği ortamlar mümkündür.

Yaşama hakkı hukuki açıdan tüm hakların temelini oluşturmaktadır. Diğer haklara sahip olunabilmesi bakımından yaşama hakkının öncelikli yer teşkil ettiğinin belirtilmesi gerekir. Anayasa tarafından da yaşama hakkı koruma altına alınmış ve ne kişinin kendisinin ne de bir başkasının bu hakka dair tasarruf yetkisinin olamayacağı belirtilmiştir. (İlhan, 2011: 71).

Hukuki ve tıbbi açıdan ötenazi kısmında da dile getirildiği gibi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17. maddesinde yaşama hakkının önemi vurgulanmış ve birtakım haller dışında dokunulmaz bir hak olduğu belirtilmiştir.

Yaşamın dokunulmazlığı durumu çiğnenmiş olduğunda hukuki anlamda birtakım cezai yaptırımlar bulunur. Bu yaptırımları doğru bulan ve ötenazinin uygulanmasına karşı olan bireyler de kendi aralarında cezai yaptırımların nasıl olacağı bakımından birbirinden ayrılırlar. Bu bireylerden bazıları ötenazinin uygulanmasında "kasten adam öldürme" suçu ile yargılanması gerekildiğini düşünürlerken, bazıları ise "kasten adam öldürme suçundan farklı bir suç" ile yargılanması gerekildiğini savunmuşlardır. Kasten adam öldürme suçundan farklı bir cezanın uygulanması gerektiğini düşünenler, çaresiz bir hastalığa sahip olan bireylerin ölme talebini ve öldürme fiilini hastanın rızası doğrultusunda gerçekleştiği için biraz daha ılımlı yaklaştıkları söylenilebilir. (Kılınç, 2018: 34).

Ötenazinin hukuki anlamda yasal olması gerektiğini düşünenlerin, uygulanmasına karşı çıkan bireylere yönelik sunmuş oldukları en önemli tez, ötenazinin uygulanma sonucunun intihardan farkı olmadığıdır. İntihar eden bireylere yönelik hukuki açıdan verilen ceza oranı, ötenazinin uygulanması ile kıyaslandığında arada çok büyük bir farkın olduğu görülebilir. (Tunç, 1955: 181). Bu görüşün temellendirilmesi yapılırken her ne kadar intihar ve ötenazinin uygulanma şekli ya da uygulanması rolündeki bireylere dair fark göz ardı edilmiş olsa da ortaya atılan bu tezin mantıksal açıdan geçerliliğinden söz edilebilir. İntihar ve ötenazinin uygulanmasında ölüme sebep olan kişi ve eylem bakımından farklılıklar mevcuttur. Fakat hekim yardımlı intihar türünde eylemi gerçekleştiren kişinin yine bizzat kendisidir. Yani kişi kendi ölümünü kendisi gerçekleştirmektedir. Ötenazide her ne kadar ölümü gerçekleştiren kişi hekim olsa da öldürme eyleminin amacı ya da niyeti bakımından herhangi içkin bir fark olmadığının unutulmaması gerekir. Koşullar ve uygulama farklılıkları mevcut olsa da ortada talep edilen bir istek ve talebini belirlediği bir rıza vardır.

Hukuki açıdan güvence altına alınmış olan yaşama hakkını tehlikeye atacak olan her türlü eylem yasaklanmıştır. Ötenazinin uygulanmasını destekleyen bireyler

yaşama hakkının tam karşısına ölme hakkını koymuş ve kişinin yaşamasının hak olduğu kadar ölme isteğinin ve bu isteğinin gerçekleşmesinin de bir hak olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Peki, bu ölüm hangi durumlarda geçerli olmalıdır?

Yaşamın dokunulmaz olduğu düşüncesi, tıpta bugün gelinen nokta dahilinde ele alınmaktadır. Yaşamın dokunulmazlığına ve yaşamı tehlikeye atacak en ufak olumsuz bir müdahaleye karşılık ölme hakkının da hukuki anlamda bir yasallık teşkil edip etmeyeceği günümüzde de tartışılmaktadır. (Kuyurtar, 2007: 1). Yukarıda sözü edilen "Peki bu ölüm hangi durumlarda geçerli olmalıdır?" sorusu bizi niteliği yitirilmiş olan bir yaşama yeniden götürmektedir.

Yaşamının niteliğini kaybettiğini düşünen ve iyileşme şansı olmayan hastalar sadece nefes alıp vermekle sürecek olan bir yaşamda onurunu kaybettiklerini düşünebilirler. Bundan sonraki yaşamlarında kendilerine bir şey katmadığı, yaşamı yaşanılır kılan hiçbir anın olamayacağını hissettiklerinde ölüm ile hayat arasında ölümü bir tercih olarak görmeleri, onların onurunu koruyarak ölme arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu arzunun Antik Yunan'da da geçerli olduğu görülmektedir. Bu gibi hastalara ölme imkânı tanınmadığı taktirde yaşayan bir ölüden farkının bulunmayacağı düşünülmektedir. (Cevizci, 2016: 114-115). Bu düşüncenin temelinde var olan görüş şu şekildedir:

> *"...onların bir hayata sahip olmalarından bile söz edilemez. Çünkü böylesi bir durumda olan insan ya da hastalar, sadece birer organizma, organlarla hücrelerin bir toplamı ya da şebekesi olarak var olurlar. İşte böylesi bir durumda olan hastalara uygulanacak ötenazi, yani beyin ölümü gerçekleşmemiş bile olsa, beyinleri %80 nispetinde zarar görmüş insanların hayatlarını tıbbi yollarla sona erdirme bir cinayet veya kötücül bir eylem değildir."* (Cevizci, 2016: 115).

Yaşamlarında böyle bir durumda olan hastaların sadece canlılık özelliği taşımaları, onlarda yaşama isteklerinin zorunlu kılınmamasını gerektirir. Çünkü yaşamak canlılar arasında farklı bir anlam kategorisi taşımaktadır. Kanaatimce insan adına yaşamak sadece yaşamını devam ettirebilmek adına beslenmek ve nefes alıp

vermekten öte hem kendisi hem de toplum adına katkı ve üretimde bulunmak, hayatına daha fazla anı ve tecrübe katabilmek adına deneyimlere sahip olmak, akıl varlığının göstergesi olarak yaşamına dair çoğu şeyi sorgulayıp tartabilmektir. Bunların bazısını bile yerine getiremeyen insanın yaşama tutunamadığı, hayatından haz alamadığı, acılar içerisinde kıvranıp durduğu ve en önemlisi kendi var oluşunu sadece soluk alıp vermekle sürdüremediğini düşündüğü noktada ölme hakkının bu hasta adına sağlanması gerekir. Bu gibi durumlarda hastaların yaşamının dokunulmaz ya da kutsal olması, ölmeyi istedikleri taktirde onlar için bir anlam ifade etmeyecektir. Tüm bunlar adına ölmenin hastalar için bir hak olduğu durumda, ötenazinin de uygulanabilmesi için gerekli olan tıp etiğinin ilkeleri doğrultusunda uygulanmalı ve hastaya ölümünün acısız bir şekilde sağlanması gerekmektedir.

İnsanlar genel anlamda acıdan kaçıp hazza yönelen varlıklardır. Kişi hastalığından dolayı yaşamsal birçok faaliyetini yerini getiremediğinde, çoğunlukla modern tıbbın katkılarıyla solup alıp verme eylemi, onun yaşamını nitelikli kılmaz. Hastaların iyileşme ihtimalini her zaman göz önünde bulundurması ise onlara bir çıkış kapısı sunmaz. Çünkü sahip olduğumuz yanılgılardan biri de tüm insanların böyle bir durumda savaşmak zorunda kaldığı veya atlattığı bu savaş sonrası bir kahramanlık hikâyesi oluşturması gerektiğidir. Oysa uzun süre solunum cihazında kalmış bir hasta hayatının anlamı veya haz aldığı kendisi gibi olduğu zamanları hatırlamakta git gide güçlük çekmeye başlayabilir. Bunun yanı sıra sağlığını kaybettiği süreçte yaşamış olduğu dışlanma, acınma veya varsa ailesi ya da yakınları tarafından görmüş olabileceği "yük olma" algısını yıkmak da zorlayıcı bir süreç olacaktır. Yaşama gelmek bizim tercihimiz değildir. Aynı zamanda sağlığımızı kaybetmek de her zaman seçilmiş bir davranış değildir. Bütün bu içerisine düştüğümüz durumların yanı sıra elimizde devam edip etmeyeceğimize karar verebileceğimiz yaşama hakkımız vardır. Yaşamak nasıl ki bir seçenekse yaşamamamın da bir seçenek olması gerekir. Bu duruma psikolojik açıdan da yaklaşacak olursak, psikoloji biliminde ses getiren Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde insan basamakları çıktıkça "kendini gerçekleştirme" ye tırmanmış olacaktır. Dolayısıyla sadece soluk alan bir varlığın kendisini gerçekleştirmesi oldukça zor olacaktır. Yaşamının niteliğini kaybetmiş olan ve bedensel fonksiyonlarından ötürü canlı olan insan da kendince ölmüş olabilir. Bu

yüzden aramızda sadece bir vücuttan yapılmış bir heykelcesine gezmek zorunda olduğu direktifi, böyle durumlarda olan hastaya diretilmemelidir.

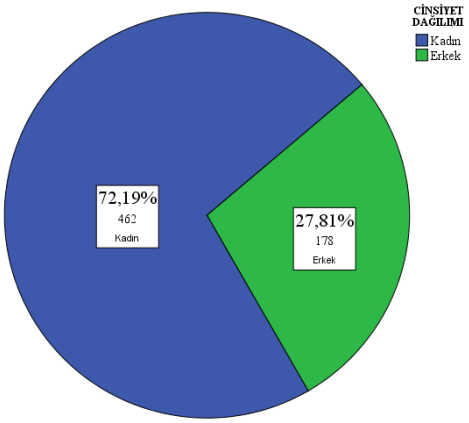
Acıya duyulan tahammül oranı her insanda farklılık göstermektedir. Dolayısıyla hem fiziksel hem de psikolojik açıdan çok büyük acılar yaşayan bir hastanın içerisinde bulunduğu süreci tam anlamıyla kavrayabilmek ya da hasta ile özdeşleşerek ötenazi hakkında beyanda bulunmak mümkün değildir. Burada dikkat edilmesi gereken şey, çekilen acıların oranı değil, bu acılarla başa çıkma kudretinin olup olmadığıdır. Eğer kişinin niteliğini yitirmiş olduğu bir yaşamda acılara baş kaldırarak yaşama devam etme isteği, zaten ölmenin talep edilmesini ortadan kaldıracaktır. Kişinin yaşamını katlanılır kılan kudretini yitirmesi, onu ıstıraplarla dolu bir çıkmaza sürüklediği vakit, hastayı inadına hayatta tutma çabası, onun ölümü arzulaması karşısında hiçbir anlam ifade etmeyecektir.

ALTINCI BÖLÜM

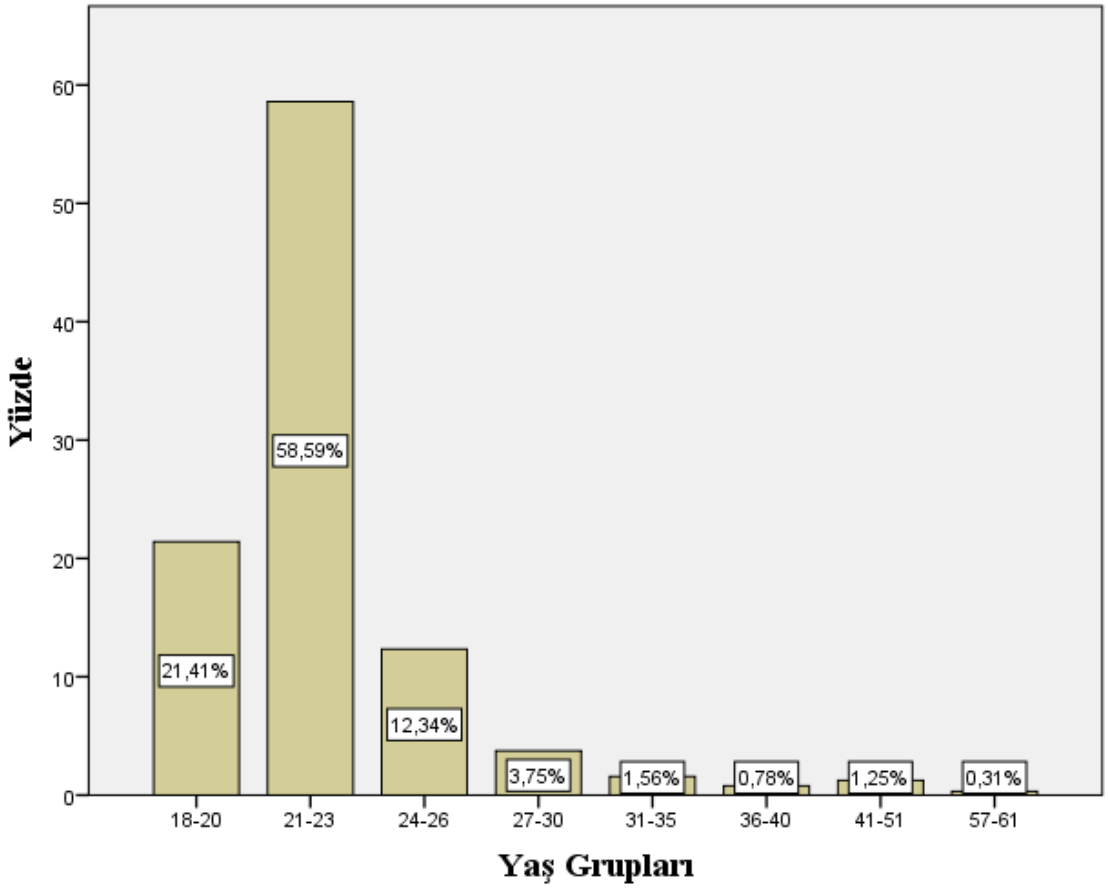
6. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ UMUTTEPE YERLEŞKESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖTENAZİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Araştırmada, 2018-2019 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi'nde eğitim gören öğrenciler arasından seçilen örneklem grubuna anket uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda oluşturulan tablo ve grafiklerden ortaya çıkan bulgular, araştırma çerçevesinde yorumlanmıştır.

Toplamda 640 kişiye uygulanan anket kapsamında öğrencilere ilk olarak cinsiyet, yaş, aile gelir durumu, aile fert sayısı, okudukları fakülte, bölüm ve sınıf gibi demografik sorular yöneltilmiştir. Bu bilgiler ile ilgili grafik ve tablolara aşağıda yer verilmiştir. Anket uygulamasına katılan toplam 640 kişinin %72,19'u (462 kişi) kadın, %27,81'i (178 kişi) ise erkektir.

Şekil 1: Cinsiyet Dağılımı

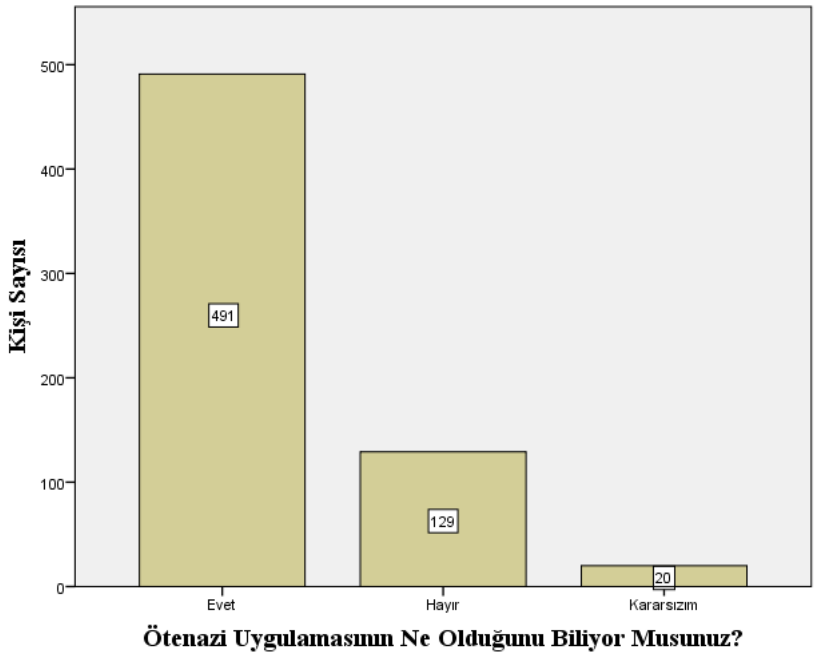
Şekil 2: Yaş Grupları

Ankete katılım sağlayan öğrencilerin yaşları gruplandırılmış olunduğunda, en büyük yüzdenin %58,59 ile 21-23 yaş arası olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 18-20 (%21,41), 24-26 (%12,34) yaş aralığı, en düşük oranla ise 27-30 (%3,75), 31-35 (%1,56), 36-40 (%0,78), 41-51 (%1,25) ve 57-61 (%0,31) yaş aralığı takip etmektedir.

Fakülteler	Frekans	Yüzde
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ	244	38,1
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	30	4,7
İLETİŞİM FAKÜLTESİ	11	1,7
HUKUK FAKÜLTESİ	28	4,4
SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	3	0,5
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ	52	8,1
İLAHİYAT FAKÜLTESİ	5	0,8
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	15	2,3
MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ	2	0,3
TIP FAKÜLTESİ	1	0,2
TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	4	0,6
EĞİTİM FAKÜLTESİ	245	38,3
Toplam	640	100,0

Tablo 1: Fakülte Dağılımı

Fakülte dağılımlarına bakıldığında, en yüksek yüzdelerin %38,3 (245 kişi) ile Eğitim Fakültesi ve %38,1 (244 kişi) ile Fen-Edebiyat Fakültesi'nde olduğu görülmektedir. En yüksek yüzdeye Eğitim Fakültesi'nin sahip olmasının nedeni, örneklem grubu içerisinde pedagojik formasyon eğitimi gören öğrencilerin de yer almasıdır. Diğer fakültelerin yüzdeleri, anket uygulamasının yapıldığı yerlerden biri olan öğrenci yurtlarında kalan kişilerin bölümleri ile değişkenlik göstermektedir.

Şekil 3: Katılımcıların Ötenazi Hakkındaki Bilgilerinin Varlığı

Örneklem grubuna yöneltilen "Ötenazi uygulamasının ne olduğunu biliyor musunuz?" sorusuna, katılımcılardan 491 kişi (%76,7) **evet**, 129 kişi (%20,2) **hayır** ve 20 kişi (%3,1) de **kararsızım** cevabını vermişlerdir. Genel olarak ötenazinin öğrenciler tarafından biliniyor olmasının, %77 civarında olduğu söylenilebilir. Grafikten de görüldüğü üzere, ankete katılım sağlayan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ötenazi hakkında bilgi sahibidirler.

Anketin devamında yukarıda yer alan soruya **evet** ve **kararsızım** cevabını veren toplam 511 öğrenciye "Ötenazi uygulaması hakkındaki bilgiyi nereden edindiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya örneklem grubunda yer alan 511 öğrenciden 94 kişi (%14,7) **kitap**, 85 kişi (%13,3) **makale**, 218 kişi (%34,1) **medya** ve 114 kişi (%17,8) ise **çevreden duyum** cevabını vermişlerdir. Elde edilen bulgulardan hareketle, konu hakkında bilgi sahibi olan bireylere bakıldığında, bu bilgiyi en çok **medya** aracılığı ile edindikleri görülmektedir. Bu durumdan da medyanın bireyler üzerindeki etkisinin yoğun olduğu sonucu çıkartılabilir. Ancak yine

de medya ve çevreden duyum yoluyla elde edilen bilgilerin genellikle hata paylarının olduğunu belirtmek gerekmektedir.

	Sizce intihar ve ötenazi kavramları aynı anlama mı gelmektedir?			
	Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Ötenazi bilgisinin çevreden duyum yolu ile edinilmesi	28 kişi (%4,4)	60 kişi (%9,4)	26 kişi (%4,1)	114kişi (%17,8)

Tablo 2: Ötenazi Bilgisinin Çevreden Duyum Yolu ile Edinilmesi ve İntihar ve Ötenazi Kavramlarının Aynı Anlama Gelme Durumlarının İlişkisi

Yukarıdaki tabloda, ötenazi bilgisinin çevreden duyum ile edinilmesi ve ötenazi ve intihar kavramlarının aynı anlama gelme durumu ilişkilendirilmiştir. Ötenazi bilgisini çevreden duyum yolu ile edinen toplam kişilerin oranı, %17,8'dir(114 kişi). Bu kişilerin %4,4'ü (28 kişi) intihar ve ötenazi kavramlarının aynı anlama geldiğini savunurken, %9,4'ü (60 kişi) bu kavramlar arasında bir farkın olduğunu belirtmiş ve %4,1'i (26 kişi) ise bu duruma kararsız kaldıklarını ifade etmişlerdir. Tabloya bakıldığı zaman, ötenazi bilgisini çevreden duyum ile edinen bireylerin büyük bir kısmının ötenazi ve intihar kavramları arasındaki farkın bilincinde oldukları görülmektedir.

Örneklem grubuna daha sonra "İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanan ve bu hastalıktan dolayı şiddetli acılara maruz kalan bir bireyin ölümü talep etmesi ve bu talebinin de tıbbi müdahaleler ile gerçekleştirilmesinin ötenazi uygulaması olduğunu biliyor muydunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu sorunun yöneltilmesinin amacı, ötenazi uygulaması hakkında bilgi sahibi olmayan bireylerin, bu uygulamanın ne olduğunu anlamalarını sağlamaktır. Araştırmanın devamında yer alan "Sizce ötenazi ve intihar kavramları aynı anlama mı gelmektedir?" sorusu, ötenazi uygulamasının ne olduğunu bilen ve bu uygulama hakkında bir bilgiye sahip olmayan

bireyler tarafından ötenazinin intihar ile bir tutulup tutulmadığı incelenecektir.

Katılımcılara yöneltilen "Sizce ötenazi ve intihar kavramları aynı anlama mı gelmektedir?" sorusuna vermiş oldukları cevaplar aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	Frekans	Yüzde
Evet	139	21,7
Hayır	360	56,3
Kararsızım	141	22,0

Tablo 3 :Ötenazi ve İntihar Kavramlarının Aynı Anlama Gelip Gelmediği Durumu

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, örneklem grubunda yer alan kişilerin %21,7'si (139 kişi) intihar ve ötenazi kavramlarının aynı anlama geldiğini ifade ederken, bu kavramların birbirlerinden farklı olduklarını düşünenlerin sayısı ise %56,3 ile 360 kişidir. Anket uygulamasına katılan öğrencilerin %22'si (141 kişi) ise konu hakkında kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. En yüksek yüzdenin **hayır** cevabında oluşu ile birlikte, örneklem grubundaki bireylerin çoğunun intihar ve ötenazi kavramları arasındaki ince çizginin farkında oldukları söylenilebilir. İntihar ve ötenazinin aynı anlama geldiğini savunan bireylerin bu düşünceleri altında yatabilecek olan etmenlere ilerideki kısımlarda yer verilecektir.

		Sizce intihar ve ötenazi kavramları aynı anlama mı gelmektedir?			Toplam
		Evet	Hayır	Kararsızım	
Ötenazi uygulamasının ne olduğunu biliyor musunuz?	Evet	109 kişi (%17)	293 kişi (%45,8)	89 kişi (%13,9)	491 kişi (%76,7)
	Hayır	27 kişi (%4,2)	57 kişi (%8,9)	45 kişi (%7)	129 kişi (%20,2)
	Kararsızım	3 kişi (%0,5)	10 kişi (%1,6)	7 kişi (%1,1)	20 kişi (%3,1)
	Toplam	139 kişi (%21,7)	360 kişi (%56,3)	141 kişi (%22)	640 kişi (%100)

Tablo 4: Ötenazi Uygulaması ve İntihar ve Ötenazi Kavramları Arasındaki İlişki

Yukarıdaki tabloda ötenazi uygulamasının bilinirliği ve ötenazi ve intihar kavramları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Ötenazi uygulamasının ne olduğunu bildiğini söyleyen toplam 491 kişiden (%76,7) 109'u (%17) intihar ve ötenazi kavramlarının aynı anlama geldiklerini belirtirken, 293 kişi (%45,8) bu kavramlar arasında bir fark olduğunu belirtmiş ve 89 kişi (%13,9) ise bu duruma kararsız kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ötenazi uygulaması hakkında bir bilgiye sahip olmayan toplam 129 öğrenci (%20,2) bulunmaktadır. Bu 129 öğrenciden (%20,2) 27'si (%4,2) intihar ve ötenazi kavramlarının aynı anlama geldiğini düşünürken, 57'si (%8,9) kavramlar arasında fark olduğunu ve 45'i (%7) ise bu duruma kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Ötenazi uygulamasının ne olduğu ile ilgili **kararsızım** yanıtını veren

öğrencilerin sayısı ise 20'dir(%3,1). Bu 20 (%3,1) öğrenciden 3'ü (%0,5) ötenazi ve intihar kavramlarının aynı anlama geldiğini belirtirken, 10 kişi (%1,6) bu kavramlarının birbirinden farklı anlamlar taşıdığını ve 7 kişi (%1,1) ise kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Tabloya bakıldığı zaman, genel olarak ötenazi uygulamasını bilen ve intihar ve ötenazi kavramları arasında fark olduğunu düşünen öğrenci sayısının diğerlerinden daha fazla olduğu ve bu sayının da yaklaşık olarak %46 civarında olduğu söylenilebilir. Ötenazi hakkında bilgi sahibi olup, ötenazi ve intihar kavramlarının aynı anlama geldiklerini savunan bireylerin düşüncelerinin temelinde pek çok nedenin bulunabileceğinden söz edilebilir. Burada asıl önemli olan nokta, örneklem grubunun ötenaziye hangi açıdan baktıkları olduğu söylenilebilir.

	Frekans	Yüzde
Dinsel	117	%18,3
Hukuksal	71	%11,1
Etiksel	178	%27,8
Tıbbi	274	%42,8

Tablo 5: Örneklem Grubunun Ötenaziye Hangi Açıdan Baktıkları

Ankete katılan toplam 640 öğrenciye "Sizce ötenazi hangi açıdan ele alınmalıdır?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 117 kişi (%18,3) **dinsel**, 71 kişi (%11,1) **hukuksal**, 178 kişi (%27,8) **etiksel** ve 274 kişi (%42,8) ise **tıbbi** cevaplarını vermişlerdir. Tabloya bakıldığında bu soruya verilen cevaplar arasında en yüksek yüzdenin %42,8 (274 kişi) ile **tıbbi** cevabında bulunduğu görülmektedir. Ötenazinin %27,8 (178 kişi) yüzde ile etiksel açıdan ele alınması gerektiğini belirtenlerin, hastanın yaşamının niteliğini kaybetmesi sonucu hayatına devam etmesini ahlaki açıdan uygun

bulmadıkları ve bu hayatın devam etse de bireye hiçbir anlam ve katkısının bulunmayacağını düşündükleri söylenilebilir. Ankete katılım sağlayan örneklem grubunun ötenazinin tıbbi açıdan uygulandığından dolayı bu soruya en çok tıbbi cevabını verdikleri düşünülebilir. Ötenazi her ne kadar tıbbi bir uygulama olsa da uygulanabilmesinin yasal olması gerektiği ve uygulanmasında hukuki açıdan ne gibi şartların olması önemli bir konudur. Dolayısıyla bu soruya verilen cevaplarda en düşük yüzdenin hukuksal cevabı olması şaşırtıcıdır.

Yukarıda sözü edilen ötenazi ve intihar kavramlarının aynı anlamı mı taşıdığı sorusuna verilen cevaplar ile örneklem grubunun ötenaziyi hangi açıdan ele aldıkları ilişkilendirilebilir.

		Sizce ötenazi hangi açıdan ele alınmalıdır?				
		Dinsel	Hukuksal	Etiksel	Tıbbi	Toplam
Sizce intihar ve ötenazi kavramları aynı anlama mı denk gelmektedir?	Evet	52 kişi (%8,1)	16 kişi (%2,5)	33 kişi (%5,2)	38 kişi (%5,9)	139 kişi (%21,7)
	Hayır	40 kişi (%6,3)	40 kişi (%6,3)	105 kişi (%16,4)	175 kişi (%27,3)	360 kişi (%56,3)
	Kararsızım	25 kişi (%3,9)	15 kişi (%2,3)	40 kişi (%6,3)	61 kişi (%9,5)	141 kişi (%22,0)
	Toplam	117 kişi (%18,3)	71 kişi (%11,1)	178 kişi (%27,8)	274 kişi (%42,8)	640 kişi (%100)

Tablo 6: Ötenazi ve İntihar Kavramları ile Ötenazinin Hangi Açıdan Ele Alındığı İlişkisi

Ötenazi ve intihar kavramlarının aynı anlama geldiklerini düşünen toplam 139 kişiden (%21,7) 52'si (%8,1) ötenazinin dinsel açıdan ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Bunun nedeninin toplumda egemen olan dini motifler olduğu söylenilebilir. Genel olarak tek Tanrılı dinlerin hepsinde var olan algı, Tanrı tarafından verilen yaşamın, yine Tanrı tarafından alınacağıdır. Bu durumda da intihar ya da ötenazinin sonucunda gerçekleşen ölüm olsa da bu kavramların uygulanış sebep ve şekillerinin farkı, ötenaziyi intihar ile bir gören bireyler için bir anlam ifade etmediği söylenilebilir.

Tabloya yeniden bakıldığında, ötenazi ve intihar kavramlarının aynı anlama gelmediğini düşünen ve bu konu hakkında kararsız olduklarını belirten 501 kişinin (%78,3) toplamda 65'i (%10,2) ötenaziye dini, 55'i (%8,6) hukuksal, 145'i (%22,7) etiksel ve 236'sı (%36,8) ise tıbbi açıdan ele alınması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Bu oranlar arasında en yüksek yüzdenin %36,8 (236 kişi) ile **tıbbi** cevabına ait olduğu görülmektedir. Yapılan karşılaştırmada toplam 501 kişiden (%78,3) 55'inin (%8,6) hukuksal cevabını vermesi şaşırtıcıdır. Çünkü hukuksal olarak intihar ve ötenazi birbirinden oldukça farklıdır.

	Frekans	Yüzde
Evet	272	42,5
Hayır	157	24,5
Kararsızım	211	33,0

Tablo 7: Ötenazinin Yasal Olması Durumu

Katılımcılara yöneltilen "Ötenazi ülkemizin de dahil olduğu pek çok ülkede yasallaştırılmış bir uygulama değildir. Sizce ülkemizde ötenazi uygulaması yasallaştırılmalı mıdır?" sorusuna, katılımcıların %42,5'i (272 kişi) **evet**, %24,5'i (157 kişi) **hayır**, %33'ü (211 kişi) ise **kararsızım** yanıtını vermişledir.

Genel olarak katılımcıların yaklaşık %43'ünün ötenazinin yasallaşması gereken bir uygulama olduğunu savundukları görülmektedir. Tabloda dikkat çeken başka detay ise bu soru üzerine kararsız kalan kişilerin, yasallaşmamasını isteyen kişilerden daha fazla olduğudur.

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplar, ötenazinin hangi açıdan ele alınması gerektiği sorusuna verdikleri cevaplar ile bağlantılı olduğu söylenilebilir.

		Sizce ötenazi hangi açıdan ele alınmalıdır?				
		Dinsel	Hukuksal	Etiksel	Tıbbi	Toplam
Ötenazi yasal olmalı mıdır?	Evet	21 kişi (%3,3)	39 kişi (%6,1)	69 kişi (%10,8)	143 kişi (%22,3)	272 kişi (%42,5)
	Hayır	67 kişi (%10,5)	10 kişi (%1,6)	49 kişi (%7,7)	31 kişi (%4,8)	157 kişi (%24,5)
	Kararsızım	29 kişi (%4,5)	22 kişi (%3,4)	60 kişi (%9,4)	100 kişi (%15,6)	211 kişi (%33)
	Toplam	117 kişi (%18,3)	71 kişi (%11,1)	178 kişi (%27,8)	274 kişi (%42,8)	640 kişi (%100)

Tablo 8: Ötenazinin Yasal Olma Durumu ile Hangi Açıdan Ele Alınması Gerektiği İlişkisi

Yukarıdaki bölümlerde de sözü edildiği gibi ötenazi uygulamasının yasal olmaması gerektiğini savunan bireylerin büyük bir kısmı, bu duruma dinsel açıdan yaklaşmışlardır. Çünkü dini açıdan kendini öldürme ya da birinin ölümüne yardım etme yasaklanmıştır. Bu durumlardan da herhangi birini gerçekleştirecek olan bireylerin dinen cezalandırılacağı anlayışı hakimdir. Ötenazinin yasal olmaması gerektiğini savunan örneklem grubundaki diğer kişilerin %1,6'sı (10 kişi) hukuksal, %7,7'si (49 kişi) etiksel, %4,8'i (31 kişi) ise bu duruma tıbbi açıdan yaklaşmışlardır. Ötenazinin yasal olmaması gerektiğini düşünen ve bu duruma tıbbi açıdan yaklaşan bireyler için hastalıklara her geçen gün tıbbi olarak yeni tedavilerin bulunduğu ve bulunan bu tedavilerle bireylerin sahip oldukları hastalıklarının iyileştirilebileceğini düşündükleri söylenilebilir. Bu duruma tıbbi olarak yaklaşanların, iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalık teşhisi koyulurken hekimlerin hata yapma olasılığını düşündükleri; hukuksal olarak yaklaşanların ise ötenazinin uygulanmasının yasal olduğu durumda bu hakkın kötüye kullanılabileceğini düşündükleri için ötenaziye karşı çıktıkları yorumu dile getirilebilir.

Ötenazinin yasal olması gerektiğini savunan toplam 272 kişiden (%42,5) 21'i (%3,3) dinsel, 39'u (%6,1) hukuksal, 69'u (%10,8) etiksel ve 243'ü (%22,3) ise tıbbi açıdan ele alınması gerektiğini savunmuştur.

Ötenazinin yasal olmasına kararsız kalan kişi sayısı ise 211'dir(%33). Bu kişilerden 29'u (%4,5) dinsel, 22'si (%3,4) hukuksal, 60'ı (%9,4) etiksel ve 100'ü (%15,6) ise tıbbi açıdan ele alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Genel olarak bakıldığında ötenazinin yasal olması gerektiğini savunan ve bu duruma karasız kalan bireylerin çoğunun, ötenazinin tıbbi açıdan ele alınması gerektiğini düşündükleri görülmektedir.

Örneklem grubundaki bireylere yöneltilen bir diğer soru şu şekildedir: "Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da olmalı mıdır?"

	Frekans	Yüzde
Evet	387	60,5
Hayır	114	17,8
Kararsızım	139	21,7

Tablo 9: Bireylerin Ölme Hakkı Olma Durumu

Tabloya bakıldığı zaman yüksek bir oran ile (%60,5) öğrencilerin ölme hakkını savunmuş oldukları görülmektedir. Ankete katılan toplam 640 öğrencinin %60,5'i (387 kişi) **evet**, %17,8'i (114 kişi) **hayır** ve %21,7'si (139 kişi) ise bu soruya **kararsız** kaldıklarını belirtmişlerdir. Bireylerin bu soruya vermiş oldukları cevaplar ile ötenaziye hangi açıdan baktıkları soruları ilişkilendirilerek genel bir yorum yapılabilir:

		Sizce ötenazi hangi açıdan ele alınmalıdır?				
		Dinsel	Hukuksal	Etiksel	Tıbbi	Toplam
Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da olmalı mıdır?	Evet	28 kişi (%4,4)	55 kişi (%8,6)	103 kişi (%16,1)	201 kişi (%31,4)	387 kişi (%60,5)
	Hayır	55 kişi (%8,6)	7 kişi (%1,1)	26 kişi (%4,1)	26 kişi (%4,1)	114 kişi (%17,8)
	Kararsızım	34 kişi (%5,3)	9 kişi (%1,4)	49 kişi (%7,7)	47 kişi (%7,3)	139 kişi (%21,7)

	Toplam	117 kişi (%18,3)	71 kişi (%11,1)	178 kişi (%27,8)	274 kişi (%42,8)	640 kişi (%100)

Tablo 10: Bireylerin Ölme Hakkı Olma Durumu ile Ötenazinin Hangi Açıdan Alınması Gerektiğinin İlişkisi

Ölme hakkının olması gerektiğini düşünen toplam kişi sayısı 387'dir(%60,5). Bireylerin ölme hakkının olması gerektiğini düşünen bu kişilerin %4,4'ünün (28 kişi) dinsel, %8,6'sının (55 kişi) hukuksal, %16,1'inin (103 kişi) etiksel ve %31,4'ünün (201 kişi) ise tıbbi açıdan ele aldıkları görülmektedir. En yüksek yüzdenin %31,4 ile **tıbbi** cevabında olduğu görülmektedir. Böylelikle ölme hakkının olması gerektiğini düşünen bireylerin ötenaziyi yasal olarak algıladıkları ve bunun tıbben de geçerli olması gerektiğini düşündükleri sonucu çıkartılabilir. Ölme hakkının yasal olması gerektiğini savunan 387 (%60,5) kişinin 103'ü (%16,1) bu olaya etiksel açıdan bakmışlardır. Elde edilen verilere dayanarak bu kişilerin, bireylerin sahip oldukları en önemli haklardan olan yaşama hakkından, yine kendi isteğiyle vazgeçilmesinin de hak olması gerektiğini savundukları yorumu çıkartılabilir. Bu bireylerin olaya etiksel açıdan bakmış olmaları ile iyi bir yaşam arasında bağlantı kurmuş oldukları ifade edilebilir. Nitekim kişi, iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalandığında, bu hastalığın vermiş olduğu acılar, onun hayatını iyi bir şekilde yaşamasından ziyade, katlanılamaz hale getirecektir. Böyle bir durumda olan bireyin yaşamına devam etmesini sağlamak, onu yaşamının sonuna kadar acılara maruz bırakmak olduğu düşünülürse, ankete katılan öğrencilerin ölme hakkını etiksel açıdan değerlendirmeleri, çaresi olmayan bir hastalığa yakalanan bireyler için ötenazinin yasal olması gerektiğinden kaynaklandığı yorumu yapılabilir. Nitekim sadece soluk alıp vermeyle sürüp gitmekte olan bu yaşamda herhangi bir üretim söz konusu olamayacağı için, böyle bireylerin yaşamı belirledikleri değerlere aykırı olduğu durumda, kendi ölümüne de karar verme hakkına sahip olması gerektiğini düşündükleri dile getirilebilir.

Ölme hakkına karşı çıkan bireylerin sayısına bakıldığında toplam 114 kişiden (%17,8) 55'i (%8,6) dinsel, 7'si (%1,1) hukuksal, 26'sı (%4,1) etiksel ve 26'sı (%4,1) ise tıbbi açıdan ele aldıkları görülmektedir. **Hayır** cevabını veren bireylerin yüksek oranı, dinsel açıdan yaklaşmışlardır. Ölme hakkına dogmatik bir yaklaşım sergileyerek

yaşamın kutsallığını benimseyen bireylerin, dini açıdan ölme hakkı gibi bir hakka karşı çıktıkları ve yok saydıkları ifade edilebilir. Ölme hakkının olmaması gerektiğini savunan bireylerin bu duruma etiksel ve tıbbi açıdan bakma oranlarının (%4,1) aynı olduğu görülmektedir. Bu düşünceye sahip olan bireylerin etiksel olarak, yaşamındaki çekmiş oldukları acıların Tanrı tarafından verildiği için, bu acılara da maruz kalınması gerektiğini düşündükleri söylenilebilir. Ölme hakkına karşı çıkan bireylerin bu duruma tıbbi açıdan bakmalarında yaşamın kutsallığı ilkesine gösterilen saygının, bireylere tıbbi yardımın -tedavinin- verilmesiyle olacağı düşüncesinden kaynaklandığı dile getirilebilir. Ölme hakkına karşı çıkan bireylerin %7'sinin bu duruma hukuksal olarak bakmasını, yaşama hakkına herhangi bir müdahalenin suç sayılacağını düşündükleri ve ötenaziyi hukuken ciddi bir suç olarak algıladıkları dile getirilebilir.

Tüm bu söylenilenlerden yola çıkarak, ölme hakkı ile ötenazinin yasal olma durumu ilişkilendirilebilir.

		Ötenazi yasal olmalı mıdır?			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Ölme hakkı olmalı mıdır?	Evet	244 kişi (%38,1)	29 kişi (%4,5)	114 kişi (%17,8)	387 kişi (%60,5)
	Hayır	16 kişi (%2,5)	78 kişi (%12,2)	20 kişi (%3,1)	114 kişi (%17,8)
	Kararsızım	12 kişi (%1,9)	50 kişi (%7,8)	77 kişi (%12,0)	139 kişi (%21,7)
	Toplam	272 kişi (%42,5)	157 kişi (%24,5)	211 kişi (%33,0)	640 kişi (%100)

Tablo 11: Ötenazinin Yasal Olma Durumu ile Ölmenin Hak Olması Durumunun İlişkisi

Tabloya bakıldığında ölme hakkının olması gerektiğini düşünen ve ötenazinin yasal olmasını isteyen kişi sayısı, 244'tür(%38,1). Ölme hakkının varlığını reddedip,

ötenazinin yasal olmasına karşı çıkan kişi sayısı, 78'dir(%12,2). Ölme hakkının olması gerektiği durumuna kararsız kalan bireylerden ötenazinin yasal olması gerektiğini düşünen kişi sayısı 12 (%1,9) ve yasal olmaması gerektiğini düşünen kişi sayısının ise toplam 50 (%7,8) olduğu görülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen "Yaşam fonksiyonlarının çoğunu yitirmiş olan bir bireyin ötenazi uygulamasını talep etmesini doğru buluyor musunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir:

	Frekans	Yüzde
Evet	358	55,9
Hayır	114	17,8
Kararsızım	168	26,3

Tablo 12: Yaşam Fonksiyonlarının Çoğunu Yitirmiş Olan Bir Bireyin Ötenazi Uygulamasını Talep Etmesini Doğru Bulma Durumu

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları çoğunluklu cevap %55,9 (358 kişi) gibi yüksek bir oranla **evet** olmuştur. Bu oranı %26,3 (168 kişi) oranıyla **kararsızım** cevabı ve en düşük olan %17,8 (114 kişi) oranla **hayır** cevabı takip etmektedir. Genel olarak bakıldığında bu talebe olumlu yanıt verenlerin, insan hayatında onurlu bir yaşam olgusuna vurgu yapmış oldukları söylenilebilir. Çaresi olmayan bir hastalığa yakalanan bireylerin kişisel istek ve ihtiyaçlarını yerine getiremeyip, bir başkasına muhtaç bir şekilde yaşamasını onurlu bir hayat olarak görmedikleri ve bu noktada bireyin ötenazi talebiyle yaşamına son verilmesini doğru buldukları yorumu

yapılabilir. Böyle bir talepte bulunan bireylerin bu talebini doğru bulmayan kişiler için de çekilen acının dikkate alınmaması gerektikleri ve insan yaşamına son vermeyi hiçbir şekilde mantıklı bulmadıkları dile getirilebilir.

Katılımcılara yöneltilen diğer soru, "İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanmış olsaydınız, kendiniz için ötenazi talebinde bulunur muydunuz?" şeklindedir. Bu soruya verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

	Frekans	Yüzde
Evet	224	35,0
Hayır	200	31,3
Kararsızım	216	33,8

Tablo 13: Katılımcıların İyileşmesi Mümkün Olmayan Bir Hastalığa Yakalandıklarında Kendisi İçin Ötenazi Talebinde Bulunma Durumları

Görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin %35'i (224 kişi) **kendim için ötenazi isterim** cevabını vermişlerdir. Fakat genel olarak bakıldığı zaman bu oran, toplamda ankete katılan öğrenci sayısı (640 kişi) için az bir yüzdeyi temsil etmektedir. Yani ankete katılanların büyük bir çoğunluğu kendisi için ötenazi talebinde bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanıp, kendisi için ötenazi talebinde bulunmayacaklarını belirten kişi sayısı, 200(%31,3)'dür. Tabloya bakıldığı zaman dikkat çeken bir diğer nokta ise ötenazi talebinde bulunmada kararsız kalan bireylerin yüzdesinin (%33,8), ötenazi talebinde bulunmayı reddeden bireylerin yüzdesinden (%31,3) fazla olduğudur.

Anket çalışması sırasında, ankete katılan öğrencilerin birçoğunun bu soruya gelmiş olduklarında duraksadıkları ve diğer sorulara verilen cevap süreleri ile bu soruya vermiş oldukları cevap süresi arasında fark olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerden birinin diğer arkadaşına "İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa örnek verir misin?" sorusu üzerine arkadaşının ona yönelttiği cevap, "Kanser türlerinden herhangi birine yakalanmış ve hastalığı ilerlemiş olan bireyler ya da ALS hastalığına sahip olan bireyler" şeklinde olmuştur. Bu cevap üzerine karşı tarafın birkaç dakika düşündüğü ve sonucunda soruyu cevaplamış olduğu görülmüştür.

Örneklem grubundaki öğrencilere daha sonra "Bir arkadaşınız iyileşmesi mümkün olmayan ve ızdırap veren bir hastalığa yakalanmış ve ötenazi talebinde bulunsaydı, bu duruma olumlu bakar mıydınız?" ve "Ebeveynlerinizden biri iyileşmesi mümkün olmayan ve ızdırap veren bir hastalığa yakalanmış ve ötenazi talebinde bulunsaydı, bu duruma olumlu bakar mıydınız?" soruları yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar aşağıdaki tablolardaki gibidir.

	Frekans	Yüzde
Evet	263	41,1
Hayır	181	28,3
Kararsızım	196	30,6

Tablo 14: Katılımcıların Arkadaşlarının Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumları

	Frekans	Yüzde
Evet	211	33,0
Hayır	234	36,6
Kararsızım	195	30,5

Tablo 15: Katılımcıların Ebeveynlerinin Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumları

Ankette yer alan bireylerin kendisi için ötenazi talebinde bulunma durumunu, arkadaşının ya da ebeveyninin ötenazi talebine nasıl bakmış oldukları durumlarını birbirleriyle ilişkilendirerek genel bir yorum yapılabilir.

		Bir arkadaşınız iyileşmesi mümkün olmayan ve ızdırap veren bir hastalığa yakalanmış ve ötenazi talebinde bulunsaydı, bu duruma olumlu bakar mıydınız?			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanmış olsaydınız, kendiniz için ötenazi talebinde bulunur muydunuz?	Evet	161 kişi (%25,2)	23 kişi (%3,6)	40 kişi (%6,3)	224 kişi (%35,0)
	Hayır	32 kişi (%5,0)	124 kişi (%19,4)	44 kişi (%6,9)	200 kişi (%31,3)
	Kararsızım	70 kişi (%10,9)	34 kişi (%5,3)	112 kişi (%17,5)	216 kişi (%33,8)
	Toplam	263 kişi (%41,1)	181 kişi (%28,3)	196 kişi (%30,6)	640 kişi (%100)

Tablo 16: Katılımcıların Kendileri İçin Ötenazi Talebinde Bulunma Durumları ile Arkadaşlarının Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumlarının İlişkisi

		Ebeveynlerinizden biri iyileşmesi mümkün olmayan ve ızdırap veren bir hastalığa yakalanmış ve ötenazi talebinde bulunsaydı, bu duruma olumlu bakar mıydınız?			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanmış olsaydınız, kendiniz için ötenazi talebinde bulunur muydunuz?	Evet	134 kişi (%20,9)	39 kişi (%6,1)	51 kişi (%8,0)	224 kişi (%35,0)
	Hayır	22 kişi (%3,4)	138 kişi (%21,6)	40 kişi (%6,3)	200 kişi (%31,3)
	Kararsızım	55 kişi (%8,6)	57 kişi (%8,9)	104 kişi (%16,3)	216 kişi (%33,8)
	Toplam	211 kişi (%33,0)	234 kişi (%36,6)	195 kişi (%30,5)	640 kişi (%100)

Tablo 17: Katılımcıların Kendileri İçin Ötenazi Talebinde Bulunma Durumları ile Ebeveynlerinden Birinin Ötenazi Talebine Olumlu Bakma Durumlarının İlişkisi

Yukarıdaki tablolarda ötenaziyi kendisi için, arkadaşlarından biri için ve ebeveyni için isteme durumları ele alınmıştır. Tablolara bakıldığında, kendisi için ötenazi talebinde bulunabilecek olan toplam kişi sayısı, 224'tür(%35,0). Fakat kişilerin bu düşünceleri, arkadaş ve ebeveyninin ötenazi talebini doğru bulmaları noktasında değişkenlik göstermiş ve bu sayının azaldığı görülmüştür.

Kendisi için ötenazi talebinde bulunabilecek olan bireylerin, arkadaşlarından birinin ötenazi talebini doğru bulmama oranı, %3,6'dır(23 kişi). Bu oran

ebeveynlerinden biri söz konusu olduğunda daha da yükselerek, %6,1'e (39 kişi) ulaşmıştır. Fakat yine de kendisi için ötenazi talebinde bulunabilecek, ebeveyni ve arkadaşlarının ötenazi talebine olumlu bakan kişi sayısının ne kendisi ne arkadaşı ne de ebeveyni için ötenaziye olumlu bakmayan kişi sayısına oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Hem kendisi hem arkadaşı hem de ebeveynlerinden biri için ötenazi talebine olumlu bakan kişiler için, bir bireyin yaşama isteği kaybolduktan sonra bile, onun yaşamına devam etmesini sağlamanın anlamsız olacağı düşüncesine sahip oldukları söylenilebilir.

Kendisi için ötenazi talebinde bulunmayacak olan kişilerin oranı, %31,3'tür(200 kişi). Bu kişilerin %5'i (32 kişi) arkadaşının ötenazi talebine olumlu bakarken, %19,4'ü (124 kişi) ise bu talebi olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Söz konusu ebeveynlerinden biri olduğunda ise bu kişilerin %3,4'ü (22 kişi) ebeveynlerinin bu görüşlerini olumlarken, %21,6'sı (138 kişi) olumsuz açıdan ele almışlardır. Genel olarak bakıldığında, kendisi için ötenazi talebinde bulunmak istemeyenler, arkadaşı ve ebeveynlerinden biri için de bu duruma olumsuz açıdan yaklaşmış oldukları görülmektedir. Bu bireylerin ebeveyn ve arkadaşlarının ötenazi istemine sebep olacak olan koşulları göz ardı edip, sonuç odaklı baktıkları anlaşılmaktadır. Ebeveyn ya da arkadaşlarının ötenazi ile yaşamına son vermelerine olumsuz görüş beyan etmelerinin nedenlerinden birinin, aralarındaki duygusal bağdan kaynaklanabileceği dile getirilebilir. Ötenazi ile yaşamına son veren ebeveyn ya da arkadaşlarının acıları son bulacak olsa da bu durum yakınlarına büyük üzüntüler hissettirebileceği için, ötenazi talebini reddettikleri ifade edilebilir.

Son olarak, anket uygulaması sırasında katılımcılardan biri, tüm soruları yanıtlayıp anketi bitirdikten sonra "Bireyin çekmiş olduğu acılar, kendisinin tahammül sınırını aşmış olduğunda, kendi bedeni üzerine vereceği kararlar, yine sadece kendisini ilgilendirir. Bu durumda çaresiz hastalığa yakalanan ve umudu kalmayan her insanın ötenazi talep etme hakkı vardır" diyerek, arkadaşları ve ebeveynlerinden birinin ötenazi talebine karşı çıkmanın, onların hak ve özgürlüklerini kısıtlamak anlamına geldiğini sözel bir şekilde ifade etmiştir.

SONUÇ

Ötenazi üzerine yapılan araştırmalar, çalışmalar ve tarihsel süreç içerisinde yaşanılan tartışmalar, ötenazinin uygulanmasının bir hak bağlamında görülmesiyle ölme hakkını meşru saydığını ve ölümün bir hak kategorisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorununun yüzyıllar öncesine dayandığı görülmektedir. Ölme hakkı bağlamında tartışılan ötenazinin, yasallık teşkil edip etmemesi gerektiği üzerine olan tartışmalar, insanın temel hakkı olan ve diğer hakların kullanılabilmesi açısından başta gelen yaşama hakkı çerçevesinde hukuk, etik, tıp ve din alanlarında ele alınmış ve konuyla ilgili görüşler beyan edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın amacını oluşturan niteliği yitirilmiş olan yaşamda ötenazinin bir hak olarak görülmesi gerektiğinin ortaya konulabilmesi için ilk olarak hukuk, tıp ve din alanlarında ötenazinin nasıl ele alınıp yorumlandığı üzerinde durulmuş ve ötenazinin uygulanmasına karşıt olan görüşler açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kapsamı niteliği yitirilmiş yaşam açısından sadece insanların yaşamlarıyla sınırlı tutulmuştur.

Hukuki açıdan yaşama hakkının dokunulmazlığı düşüncesinden hareketle, birçok ülkenin ötenazinin uygulanmasına karşı olduğu ve uygulanmasının yasal açıdan geçerli olduğu ülkelerde ise birtakım şart ve prosedürler doğrultusunda uygulanmasına izin verildiği görülmüştür. Bunun daha iyi bir şekilde aktarılabilmesi için anayasa, tüzük ve yönetmeliklerde yer alan maddeler kaleme alınmıştır. Bazı ülkelerin ötenaziye değil, hekim yardımlı intiharın uygulanmasına izin vermesinin, ötenazi ya da hekim yardımlı intiharı uygulayan hekimin eylemi ve uygulanma arasında bir fark olsa da ortaya koyacağı sonuç bakımından ikisi arasında içkin bir fark olmadığı ve hastanın iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalandığında umarsız acılar içerisinde yaşamaya çalışması, bu acılarla başa çıkacak kudretinin olmadığını düşündüğünde, kendi hür iradesiyle ötenaziyi istemesi, bu isteğinin de tıbbi müdahaleler ile gerçekleşmesinin önünün açılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ötenazinin dini açıdan nasıl ele alındığı üzerine yapılan araştırmalardan hareketle, bu çalışma İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik ile sınırlı tutulmuştur. İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'te yaşamın kutsallığı düşüncesinin ön planda

olduğu ve bu kutsallığa zarar verecek her türlü eylemin yasaklandığı gözlemlenmiştir. Dini açıdan öldürme ve ölmesine yardımcı olma eylemlerinin meşru görülmemiş olması, kategorik imperatif bağlamında ele alınmış gibi gözükse de İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik'te bazı durumlarda bu buyrukların göz ardı edilebileceği bilgisiyle, dinin bazı koşullarda öldürmeye izin verdiği ve böylece de dini buyrukların hipotetik imperatif bağlamında ele alınabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tezin asıl amacının yer aldığı etik açısından ötenazi bölümünde ulaşılan sonuçları aktarmadan önce, ötenazinin uygulanmasına karşı olan bireylerin ortaya koymuş olduğu argümanların sağlam bir yapı taşıdıklarını belirtmek gerekir. Ancak detaylı bir şekilde düşünüldüğünde, bu görüşlere olabildiğince eleştiriler getirilebilir. Niteliği yitirilmiş olan yaşamda ötenazinin bir hak olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyabilmek amacıyla, ötenazinin uygulanmasına karşı çıkan görüşlerin ele alınıp değerlendirme yolu izlenmiştir.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini düşünenler ölme hakkına karşı çıkmışlar ve bu hakkın var olma durumunda, insanın hayata tutunmasını engelleyeceğini düşünmüşlerdir. (Ömeroğlu, 2009: 95). Bu düşüncede hiçbir şekilde yaşama tutunamayan ve yaşamdan umudunu kesmiş olan bireylerin hayatları ile ilgili arzuladıkları bir şeyin kalmamış olmasının göz ardı edildiği düşünülmüştür. Bireyleri yeniden yaşama kazandırma üzerine yapılan girişimlerin olumlu dönüt vermediği vakit, gösterilecek olan çabaların bireylere yapılan ızdırap ya da zorunluluk olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini düşünen bireylerden bazıları, yaşamın kutsallığı düşüncesinden yola çıkarak, bu kutsallığa zarar verecek olan her türlü eylemin ahlaki açıdan kötülük içerdiğini, yaşama hakkına her zaman saygı gösterilmesi gerektiğini ve bu saygının hastayı öldürmek ya da ölüme terk etmekle değil, onu yaşatmaya çalışmak ve yaşamasına imkân sağlamakla olabileceğini düşünmüşlerdir. (Cevizci, 2016: 116). Bu düşünceden hareketle yaşama gösterilecek olan saygının üzerinde durulmuş ve çaresi olmayan bir hastalığa yakalanan insanların yaşamlarına gösterilecek olan saygının her zaman onları yaşatmayı mı yoksa kendileri istedikleri taktirde ona acı vermeden ölümünü gerçekleştirmeyi mi gerekli kılacağı

sorusu ele alınarak, yaşamın hasta açısından bir anlam ifade etmeyeceği taktirde, bu saygının hastaları yaşamda tutmakla değil, ölme taleplerini gerçekleştirmekle saygının olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini düşünen bireylerden bazıları ise ölme hakkının tanınmasının, hastanın elinden iyileşme fırsatının alınması olarak değerlendirmişlerdir. (Cevizci, 2016: 118). Bu düşünceden hareketle iyileşme durumunun kesin olamayacağının unutulmaması gerektiği ve hastanın iyileşmeme ihtimalinin de olabileceği doğrultusunda, bu fırsatın tam olarak hastanın elinden alınmasından bahsedilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini düşünen bireylerden bazıları ise hekimlik mesleğinin kutsallığı üzerinde durarak, ölmenin hak olması durumunda, bu kutsallığın yitirileceğini düşünmüşlerdir. (Çelik, 2016: 56). Bu düşünceden yola çıkarak ötenazinin yasal olarak uygulandığı ülkelerde hekimlerin toplumda mesleki değerlerini yitireceği gibi olumsuz bir algının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini düşünen bireylerden bazıları ise kişilerin topluma ve ailesine yönelik olan birtakım yükümlülükleri olduğunu ve ölme hakkının kabul edilebilir olmasında, bu yükümlülüklerin gerçekleştirilemeyecek olduğunu düşünmüşlerdir. Bu düşünceden yola çıkarak, sahip olduğu hastalığının hastayı yaşamaktan çok hayatını dayanılmaz duruma getirdiğinde, kendisinden yapması beklenilen sorumlulukları dilemenin onu daha da beter duruma sürükleyebileceği ihtimalinin göz ardı edildiği ve böyle durumlarda olan hastaların başkalarına olan yükümlülükleri bir yana, kendi hayatına dair yükümlülüklerini bile gerçekleştiremeyecek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşama hakkından vazgeçilemeyeceğini düşünen bireylerden bazıları ise hastanın ölme kararını bilinçli olarak değil, içerisinde yaşamış olduğu ruhsal problemlerden ötürü istediğini ve normal koşullarda böyle bir isteği talep etmeyeceğini düşünmüşlerdir. (Ömeroğlu, 2009: 96). Bu düşünceden yola çıkarak, ötenazinin yasal olduğu ülkelerden olan Hollanda'nın uygulanma koşulu olarak saydığı hekimlerin başka hekimlere danışarak onların da fikirlerinin alınması

koşuluyla, başka hekimlerden kastın bir psikolog ya da psikiyatr olabileceği ve bu gibi durumlarda psikolojik açıdan uygulanacak olan testlerden sonra ötenazinin uygulanmasına karar verilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tüm bunlardan hareketle, yaşamlarında sadece canlılık özelliği taşıyan, soluk alıp vermekten öte hem kendisi hem de toplum adına katkı ve üretimde bulunamayan ve yaşadığı koşullardan dolayı yaşamına tutunamayan, acılar içerisinde kıvranıp duran hastaların kendi talepleri doğrultusunda ölme hakkının bu hastalara sağlanılması gerektiği belirtilmiştir. Modern tıbbın katkılarıyla soluk alıp verme eyleminin hastaların yaşamlarını nitelikli kılmayacağı, iyileşme ihtimalinin göz önünde bulundurulmasının bir çıkış kapısı sunmayacağı dile getirilmiştir. Acıya duyulan tahammül oranının her insanda farklılık göstereceği için, dikkat edilmesi gereken şeyin çekilen acıların oranı değil, bu acılarla başa çıkma kudretinin olup olmadığı ifade edilerek, bu kudretin yitirildiği zaman hastaları yaşamda tutma çabasının hastalar adına hiçbir anlam ifade etmeyeceği ve acıların katlanılarak çoğalacağı durumun ise hastayı daha da umarsız bir duruma sürükleyeceği için, niteliği yitirilmiş olan yaşamda ötenazinin bir hak olarak değerlendirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Ötenazi, intihar ile çokça karıştırılan bir kavramdır. Bu kavramların arasındaki ince farkın bilinmesi ve ötenazinin doğru bir şekilde algılanmasıyla birlikte, ötenazinin uygulanmasına yönelik olan tartışmalarda var olan argümanlar ve ölme hakkı bağlamında uygulanmasının yasallık teşkil edip etmeyeceği sorununun daha iyi kavranabileceği düşünülmüştür. Bu amaçla çalışmanın altıncı bölümünde yapılmış olan anket çalışmasıyla, öğrencilerin ötenazi konusundaki görüşlerinin araştırılması bağlamında, intihar ve ötenazi kavramları arasındaki ayrımın farkındalığı, ötenazi hakkındaki bilgileri nereden edindikleri, ileride kendileri, ebeveynlerinden biri ya da arkadaşlarından birinin ötenazi talebinde bulunduğunda buna nasıl bakacakları, ötenaziyi hangi açıdan ele aldıkları ve ölme hakkı üzerine olan görüşleri ve ötenazinin yasal olmasına yönelik görüşleri belirlenilmeye ve tüm bu sorulardan hareketle elde edilen sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sözü edilen amaç doğrultusunda örneklem grubunda yer alan toplam 640 kişiye 16 soruluk bir anket uygulanmıştır. Yapılan anket; örneklem grubunun cinsiyet, yaş,

okudukları bölüm ve sınıf gibi sorularla ve genel olarak evet/hayır/kararsızım cevaplarının bulunduğu sorulardan oluşmuştur. (Bkz. EK I). Anketlerin uygulanması gerçekleştirildikten sonra, anket verilerini elde etmek ve yorumlayabilmek amacıyla SPSS istatistik programı kullanılmıştır.

Yapılan anket çalışmasının örneklem grubunu Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi öğrencileri oluşturmuş ve ankete katılım sağlayan öğrencilerin yaşları gruplandırıldığında en yüksek oranın 21-23, en düşük oranın ise 57-61 yaş aralığında olduğu belirtilmiştir.

Katılımcıların fakülte dağılımlarında en yüksek oranın Eğitim Fakültesi'nde olmasının nedeni, örneklem grubu içerisinde pedagojik formasyon eğitimi gören öğrencilerin de yer alması olduğu belirtilmiş; diğer fakültelerin oranlarının ise anket uygulamasının yapıldığı yerlerden biri olan öğrenci yurtlarında kalan kişilerin bölümleri ile değişkenlik gösterdiği ifade edilmiştir.

Katılımcıların ötenazinin ne anlama geldiğini bilme oranları yaklaşık %77 civarında çıkmış ve bu soruya cevap veren öğrencilerin ötenazi bilgisini en çok medya aracılığıyla edindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sebebi, medyanın bireyler üzerinde olan yoğun etkisi olarak gösterilmiştir. Fakat yine de medya yoluyla elde edilen bilgilerin genellikle hata paylarının olabileceği üzerinde durulmuştur.

Toplam 640 kişiden 360'ının ötenazi ve intihar kavramları arasındaki ayrımın farkında oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların ötenazinin en çok tıbbi açıdan ele alınması gerektiklerini düşünmesi, ötenazinin her ne kadar tıbbi bir uygulama olsa da uygulanabilmesinin yasal olması gerektiği ve uygulanmasında hukuki açıdan ne gibi şartların olmasının önemli konular olması nedeniyle en düşük oranın hukuksal cevabında olmasının şaşırtıcı bir sonuç olduğu belirtilmiştir.

Katılımcılardan intihar ve ötenazi kavramlarının aynı anlama geldiğini düşünenlerin, ötenazinin dinsel açıdan ele alınması gerektiğini belirtmelerinde, dini motiflerin egemen olduğu ve dinen Tanrı'nın vermiş olduğu canı, yine Tanrı'nın alacağı düşüncesine sahip olabilecekleri aktarılmıştır.

Ölme hakkı bağlamında ele alınan ötenazinin yasal olması gerektiğini düşünen kişi sayısıyla, ölme hakkının olması gerektiğini düşünen kişi sayısının en yüksek orana sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcıların kendisi için ötenazi talebinde bulunma durumları ile ebeveynlerinden biri ya da arkadaşlarından birinin ötenazi talebine doğru bulmaları oranları değişiklik göstermiş ve bu oranın azaldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebinin, kişiler arasındaki duygusal bağlardan ya da büyük üzüntülerin duyulabileceğinden kaynaklandığının ifade edilebileceği belirtilmiştir.

Tüm bunlardan hareketle çalışmanın amacı kapsamında yer alan soruların iyi bir şekilde aktarıldığı Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi öğrencilerinin çoğunun intihar ve ötenazi kavramları arasındaki ince farkın bilincinde oldukları ve bireylere ölme hakkının tanınması gerektiğini düşünerek, ötenazinin yasal olmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışma Umuttepe Yerleşkesi'ndeki öğrencilerden 640 kişiye uygulanmasıyla sınırlı tutulmuştur. Katılım oranının fazla olmasıyla sonuçların değişebileceği ya da aktarılan sonuçların geçerliliğini daha fazla koruyabileceğini de belirtmek gerekir. Bu çalışma ileriye yönelik yapılabilecek olan çalışmalara örnek teşkil etmesi ile yukarıda sözü edilen durumların olması açısından daha farklı sonuçlara da ulaşılabilir.

Son olarak çalışmada ele alınan etik, dini, tıbbi ve hukuki açıdan ötenazi bölümlerinde anlatılanların bu alanda görev yapan bireyler tarafından konuya nasıl yaklaşım sergiledikleri ve bu yaklaşımlarının anlatılanlar dahilinde fayda sağlayabilmesi amacıyla röportajlar yapılmıştır. Yapılan röportajlardaki soru ve cevaplara Ekler bölümünde yer verilmiştir (Bkz. EK II, III, IV, V).

Etik açısından ötenazi bölümünde ele alınanlar doğrultusunda Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde görev yapan Doç. Dr. Sevinç TÜRKMEN AKSU ile röportaj yapılmıştır. Değerli hocam Sevinç TÜRKMEN AKSU'nun bazı koşullarda ölme hakkını olumladığı, temyiz kudretini ve bireyin

özerkliğini ön planda tutarak, bireyin irade gücü olmadığında yakınlarının da kararlarının önemine vurgu yaptığının söylenebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Hukuki ve tıbbi açıdan ötenazi bölümünde ele alınanlar doğrultusunda Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Bölümü'nde görev yapan Ass. Dr. Mahsun ÇINAR ile röportaj yapılmıştır. Mahsun ÇINAR'ın ise ölümün bir hak değil, tercih olabileceğini düşündüğü ve ötenazinin uygulanabilme şartları olarak belirlediği koşulların niteliği yitirilmiş yaşamı verdiği ve ötenazinin yasal olduğu durumda sadece iradeye bağlı ötenazinin geçerliliğinden söz edilebileceğini düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Dini açıdan ötenazi bölümünde ele alınanlar doğrultusunda İzmit'te bulunan Şehit Özcan Kan Fen Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak görev yapan Yüksel GÜNGÖR ile röportaj yapılmıştır. Yüksel GÜNGÖR'ün ölümün doğal saati dışında gerçekleştirilmesine karşı çıktığı, yaşamın kutsallığını kabul ettiği ve ötenazinin hiçbir türünün uygulanmaması gerektiğini düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Hukuki ve tıbbi açıdan ötenazi bölümünde ele alınanlar doğrultusunda Çağdaş Muş Hukuk Bürosu'nda görev yapan Av. Ahsen Eda TEK ile röportaj yapılmıştır. Ahsen Eda TEK'in ise bireyin en zor anlarda dahi ölmeyi bir tercih olarak görmemesi gerektiğinden ölme hakkına karşı olduğu, ölmenin bir hak olduğu ve uygulamaya geçirildiği durumda ise sadece iradeye bağlı ötenazi türünün geçerliliğinden söz edilebileceğini düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKDUR, Recep, Erdem AYDIN (2003). Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi. Ankara: Songür Yayıncılık.

ANNEMARİE, Pieper (1999). Etiğe Giriş (çev. Veysel ATAYMAN, Gönül SEZER). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ARTUK, Mehmet Emin, Ahmet GÖKÇEN, A. Caner YENİDÜNYA (2002). Ceza Hukuku Makaleleri. İstanbul: Güven Kitabevi.

BAYRAKTAR, Köksal (1972). Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu. İstanbul: Sermet Matbaası.

CENTEL, Nur (2011). Hukuk ve Etik Boyutuyla Ötanazi. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

CEVİZCİ, Ahmet (1999). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Paradigma Yayınları.

CEVİZCİ, Ahmet (2016). Uygulamalı Etik. İstanbul: Say Yayınları.

ÇOBANOĞLU, Nesrin (2009). Kuramsal ve Uygulamalı Tıp Etiği. Ankara: Efil Yayınevi.

ELÇİOĞLU, Ömür, Nurdan KIRIMLIOĞLU (2003). "Tıp Etiği İlkeleri". Şu kitapta: Editörler Ayşegül Erdemir DEMİRHAN, Özhan ÖNCEL, Şahin AKSOY. Çağdaş Tıp Etiği. İstanbul: Nobel Kitabevi, 26-40.

ERDEMİR, Ayşegül Demirhan (1996). Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi. Bursa: Güneş & Nobel Yayınları.

ERDEMİR, Ayşegül Demirhan (2011). Tıpta Etik ve Deontoloji (Yirmibirinci Yüzyılda). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

ERSOY, Nermin (2003). "Aydınlatılmış Onam". Şu kitapta: Editörler Ayşegül Erdemir DEMİRHAN, Özhan ÖNCEL, Şahin AKSOY. Çağdaş Tıp Etiği. İstanbul: Nobel Kitabevi, 204-230.

GÜVEN, Kudret (2000). Kişilik Hakları ve Ötenazi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

HARRİS, John (1998). Hayatın Değeri: Tıp Etiğine Giriş (çev. Süha SERTABİBOĞLU). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İNCEOĞLU, Sibel (1999). Ölme Hakkı (Ötanazi). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kutsal Kitap Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil), Kitabı Mukaddes Şirketi (2016). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

METİN, Sevtap (2010). Biyo-tıp Etiği ve Hukuk. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

MORE, Thomas (2000). Ütopya (çev. Vedat GÜNYOL, Sabahattin EYÜBOĞLU ve Mina URGAN). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

NİETZSCHE, Friedrich (2010). Putların Alacakaranlığı (çev. Mustafa TÜZEL). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ÖZBEK, Sinan (2011). Pratik Felsefe Yazıları. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.

ÖZKARA, Erdem (2001). Ötanazide Temel Kavramlar ve Güncel Tartışmalar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

PLATON (2005). Devlet (çev. Cenk SARAÇOĞLU). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.

PLATON (2015). Devlet (çev. Hasan İLHAN). Ankara: Yason Yayınları.

RACHELS, James (1986). The End of Life: Euthanasia and Morality. New York: Oxford University Press.

SAVCI, Bahri (1980). Yaşama Hakkı ve Boyutları. Ankara: SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.

SHANNON, Thomas (1997). An İntroduction to Bioethics. New York: Paulist Press.

SİNGER, Peter (2015). Pratik Etik (çev. Nedim ÇATLI). İstanbul: İthaki Yayınları.

UROFSKY, Melvin I. (1993). Letting Go: Death, Dying and the Law. New York: Macmillan Press.

WİLLİAMS, John R. (2005). Dünya Tabipler Birliği Tıp Etiği El Kitabı (çev. M. Murat CİVANER). Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları.

YAZIR, Hamdi Elmalılı (2008). Kur'an-ı Kerim Renkli Kelime Meali. İstanbul: Asır Yayınları.

Makaleler

AĞARTAN, Canan Aldırmaz (2009). "Sanat Eserlerinde Yaşayan Bir Mit: Sağlık Tanrısı Asklepios ve Kızı Hygieia". Zeynep Kamil Tıp Bülteni, 40(1), 49-52.

AKBAŞ, Muhsin (2010). "Biyoetik Bir Sorun Olarak Ötanazi: Tarihi, Çeşitleri ve Felsefesi". Felsefe Dünyası, (51), 1-15.

AKCAN, Esra Alan (2013). “Ötanazi”. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 71(1), 3-26.

ARPACIOĞLU, Işıl Tüzün (2019). “Ötanazi: Türk Hukuku Açısından Bir Değerlendirme”. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 4(7), 110-122.

AVŞAR, Nahide, Pelin GÜNAY (2016). “Çoklu Politika Penceresinden Ötanazi: Türkiye’ye Bakış”. Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 1(1-2), 54-66.

AYDIN, Erdem, Nermin ERSOY (1995). “Tıp Etiği İlkeleri”. Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 3(2), 48-52.

BESİRİ, Arzu (2009). “Ötanazi ve Yaşam Hakkı”. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (86), 188-203.

ÇAĞLAYAN, Muhtar (1996). “Ötanazi ve İntihar”. Adalet Dergisi, 57(1), 3-33.

ERSOY, Nermin, Erdem AYDIN (1994). “Tıbbi Etik'te ‘Özerklik’ ve ‘Özerkliğe Saygı İlkesi’”. Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2(2), 71-74.

FLANNERY, Austin (2002). “Ötanazi Üzerine Beyanname” (çev. Osman TAŞTAN). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 43(2), 405-412.

GÜRCAN, Ertuğrul Cenk (2011). “Ötanazi: Yaşama Hakkı Açısından Bir Değerlendirme”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60(2), 255-280.

GÜVEN, Murat (2017). “Ötanazi Hakkına Dair Genel Bir Değerlendirme”. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (131), 31-56.

KAMAY, Behçet Tahsin (1952). “Ötanaziler (Ölümü Yaklaşan Hastayı Istırabsız Öldürme)”. Ankara Barosu Hukuk Dergisi, 8(93-94), 1-6.

KAŞIKÇI, Osman (2008). “Hukuk Tarihinde Ötanazi”. Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi, (6), 85-99.

KAYA, Ali (1994). “İslam Hukukuna Göre Ötanazi”. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6(6), 133-146.

KIRILMAZ, Harun, Selma Kılıç KIRILMAZ (2014). “Sağlık Hizmetlerinde Etik İkilemlerde Ampirik Etik Çalışmalarının Yararları”. İnsan & İnsan Dergisi, 1(1), 35-44.

KURT, Munise Gülen (2020). “Tıbbi Müdahalelerde Aydınlatılmış Onam”. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (146), 187-218.

KUYURTAR, Erol (2007). “Ötanazi Üzerine Kısa Bir Tartışma”. Felsefelogos, (33-34), 155-161.

NAGA, Bilal S. H., M. T. MRAYYAN (2013). "Legal and Ethical İssues of Euthanasia: Argumentative Essay". The Middle East Journal, 7(5), 31-39.

ÖMEROĞLU, Ömer (1993). "Ötanazi". Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (2), 187-205.

ÖMEROĞLU, Ömer (2009). "Hukuksal Açıdan Ölme Hakkı ve Kabul Edilebilirliği Sorunu". Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(3-4), 85-106.

ÖZEN, Muharrem, Meral Şahin EKİCİ (2010). "Ötanazi". Ankara Barosu Dergisi, (4), 15-36.

ÖZKARA, Erdem (2008). "Ötanaziye Farklı Bir Bakış: Belçika'da Ötanazi Uygulaması ve Ülkemizdeki Durum". Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (78), 105-122.

SULU, Muhammed (2016). "Ötanazi Üzerine". Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), 551-574.

SÜMER, Necati (2016). "Yahudilik' te, Hıristiyanlık' ta ve İslam'da Ötanazi". Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7(14), 115-132.

ŞEN, Y. Furkan (2015). "Yaşam Hakkı: İdam, Kürtaj, Ötenazi ve Siyasal Sorumluluk". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(2), 1-26.

TANRIVERDİ, Haluk, Orhan AKOVA, Banu ÇEVİK (2014). "Tıp Etiği Açısından Hekim Hakları". Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(1), 21-30.

TOKAÇ, Mahmut (2010). "Ötanazi". SD Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu, (14), 74-79.

TUNÇ, Sevim (1955). "Ötanazi". Ankara Barosu Dergisi, (2), 700-705.

TÜRKMEN, Hasan (2015). "Ötenazi Sorunsalına Teolojik Açıdan Bir Bakış". KADER Kelam Araştırmaları Dergisi, 13(1), 495-519.

ÜNVERDİ, Mustafa (2015). "İnsan ve Hayatın Bağlamında Ötanazi". Bilimname: Düşünce Platformu, (28), 167-199.

YILDIRIM, Gülay, Selim KADIOĞLU (2007). "Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramları". Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 29(2), 75-84.

YİĞİT, Yaşar (2003). "İslam Ceza Hukuku Açısından Ötanazi ve Hukuki Sonuçlarının Değerlendirilmesi". İslami Araştırmalar Dergisi, 16(3), 337-349.

Tezler

ALTAY, Gül (2005). Nitelikli Yaşam Hakkı İçin Ötanazi. Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BEYSAN, Nazime (2008). Hak Kavramının Hukuk Felsefesi Açısından Analizi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

CİN, Onursal (2004). Tıp Etiği ve Cezai Sorumluluk. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÇELİK, Alime (2016). İslam Hukuku Açısından Yaşama Hakkı ve Ötanazi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DAĞ, Mehmet Yusuf (2018). Kişiler Hukuku Açısından Ötanazi. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

GÖK, Ahmet (2015). Aristoteles'in Etik Görüşü Bağlamında Ötanazi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

GÜLMEZ, Özge (2015). Türkiye'deki Hukuk Profesyonellerinin Ötanaziye Bakış Açısı. Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Ankara.

İLHAN, Hatice (2011). "Ötenazi" Kavramının Ahlak Felsefesi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KILINÇ, Bilal (2018). Mukayeseli Hukukta Ötanaziye İlişkin Yaklaşımlar ve Hukukumuzda Ötanazinin yeri Sorunu. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

MANAV, Süreyya Cem (2016). Ötanazi ve Yaşam Hakkı. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÖNER, Rümeysa Buket (2019). Akademisyen Hekimlerin Etik Değerleri ve Belirleyen Unsurlar: Süleyman Demirel Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

ÖZALTAY, Bülent (1996). Ötanazi ve Getirdiği Etik Sorunlar. Yayınlanmamış Adli Tıp Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.

ÖZGÖNÜL, Mustafa Levent (2010). Türkiye'de Tıp Etiği ve Hukuk Açısından Tıbbi Hata Kavramı. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

POLAT, Selçuk (2015). Tıpta Aydınlatılmış Onam ve Özerklik İlkesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TAŞDELEN, Murat (2006). İnanç Açısından İntihar. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÜNALTAY, Ahmet Altay (2019). Durum Etiği Penceresinden Ötanazi ve Tarihi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Elektronik Kaynaklar

https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf 15.05.2020.

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf 15.05.2020.

https://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf 15.05.2020.

https://www.haberler.com/dunyadaki-ilk-otenazi-klinigi-hollanda-da-acildi-3411644-haberi/ 15.05.2020.

https://tr.euronews.com/2019/06/04 15.05.2020.

https://tr.euronews.com/2018/08/07/belcika-da-son-dort-yilda-uc-cocuga-otanazi-uygulandi- 18.05.2020.

https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf 19.05.2020.

https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 19.05.2020.

https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=52:tibbdeontolojt&catid=4:t&Itemid=31 19.05.2020.

https://www.ttb.org.tr/kutuphane/uluslararasi_belgeler.pdf 19.05.2020.

https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 15.06.2020.

EKLER

EK I

Anket No:

Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi Öğrencilerinin Ötenazi Konusundaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi Anketi

1. Cinsiyetiniz:
   □ Kadın □ Erkek

2. Okuduğunuz fakülte/bölüm ve sınıfınız:
3. Yaşınız:
4. Ailenizin fert sayısı:
5. Ailenizin toplam gelir durumu:
   □ 2000 ve altı □ 2001-3500 TL □ 3501-5000 TL □ 5001 ve üstü

6. Ötenazi uygulamasının ne olduğunu biliyor musunuz? (**Hayır ise 8. soruya geçiniz**)
   □ Evet □ Hayır □ Kararsızım

7. Ötenazi uygulaması hakkındaki bilgiyi nereden edindiniz?
   □ Kitap □ Makale □ Medya □ Çevreden duyum

8. İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanan ve bu hastalıktan dolayı şiddetli acılara maruz kalan bir bireyin ölümü talep etmesi ve bu talebinin de tıbbi müdahaleler ile gerçekleştirilmesinin ötenazi uygulaması olduğunu biliyor muydunuz?
   □ Evet □ Hayır

9. Sizce ötenazi ve intihar kavramları aynı anlama mı gelmektedir?
   □ Evet □ Hayır □ Kararsızım

10. Yaşam fonksiyonlarının çoğunu yitirmiş olan bir bireyin ötenazi uygulamasını talep etmesini doğru buluyor musunuz?
    □ Evet, buluyorum □ Hayır, bulmuyorum □ Kararsızım

11. İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanmış olsaydınız kendiniz için ötenazi talebinde bulunur muydunuz?
    □ Evet, bulunurdum □ Hayır, bulunmazdım □ Kararsızım

12. Bir arkadaşınız iyileşmesi mümkün olmayan ve ızdırap veren bir hastalığa yakalanmış ve ötenazi uygulaması talebinde bulunsaydı, bu duruma olumlu bakar mıydınız?
    □ Evet, bakardım □ Hayır, bakmazdım □ Kararsızım

13. Ebeveynlerinizden biri iyileşmesi mümkün olmayan ve ızdırap veren bir hastalığa yakalanmış ve ötenazi uygulaması talebinde bulunsaydı, bu duruma olumlu bakar mıydınız?
    □ Evet, bakardım □ Hayır, bakmazdım □ Kararsızım

14. Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da olmalı mıdır?
    □ Evet □ Hayır □ Kararsızım

15. Sizce ötenazi hangi açıdan ele alınmalıdır?
    □ Dinsel □ Hukuksal □ Etiksel □ Tıbbi
16. Ötenazi ülkemizin de dahil olduğu birçok ülkede yasallaştırılmış bir uygulama değildir. Sizce ülkemizde ötenazi uygulaması yasallaştırılmalı mıdır?
    □ Evet □ Hayır □ Kararsızım

EK II

Etik Açısından Ötenazi Bölümünde Ele Alınanlar Doğrultusunda Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde Görev Yapan Doç. Dr. Sevinç TÜRKMEN AKSU ile Yapılan Röportaj

Röportajın Yapıldığı Tarih: 22.05.2019.

Ezgi ÇENGELOĞLU: Yaşamın değerini nasıl ifade edersiniz?
Sevinç TÜRKMEN AKSU: Özgürlük ve üretim.
E.Ç.: Etik alanında ele alınan iyi bir yaşam sizce nasıl olmalıdır?
S.T.A.: Herkes için özgürlüğün mümkün olduğu ve geliştirildiği koşullar.
E.Ç.: Niteliği yitirilmiş olan bir yaşamı nasıl tarif edersiniz?
S.T.A.: Anlamın ve yaşama gücünün tükenmesidir.
E.Ç.: Niteliği yitirilmiş olan bir yaşamda sizce ötenazi bir hak mıdır?
S.T.A.: Her koşulda olmasa bile bazı koşullarda evet.
E.Ç.: Kişinin çekmiş olduğu acılar, onun hayatını yaşamaktan çok katlanılamaz hale getirmiş olduğunda ötenazinin yasal olmamasını etik açısından nasıl değerlendirirsiniz?
S.T.A.: Bir insanın bireysel hakkına müdahale olarak.
E.Ç.: Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?
S.T.A.: Evet, olmalıdır.
E.Ç.: Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?
S.T.A.: Kişinin düşünme gücü yerindeyse ve ruhsal herhangi bir sorunu yoksa kendi iradesiyle, bu gücü yoksa yakınlarının kararıyla bu seçenek gündeme gelebilir.
E.Ç.: Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?
S.T.A.: Kişinin durumuna ve ötenazi gerekçelendirmesine göre karar verilmeli.
E.Ç.: "Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez" düşüncesine katılıyor musunuz?
S.T.A.: Hayır, katılmıyorum.

Yapılan röportaj sonucunda değerli hocam Sevinç TÜRKMEN AKSU'nun niteliği yitirilmiş olan yaşamda ötenazinin uygulanmasının bazı durum ve koşullarda hak olması gerektiğini düşündüğü söylenilebilir. Kendisine yöneltilen "'Yaşamın değerini nasıl ifade edersiniz?" ve "Etik alanında ele alınan iyi bir yaşam sizce nasıl olmalıdır?" gibi sorulara vermiş olduğu cevapların birbirleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Röportajın devamında Sevinç TÜRKMEN AKSU'nun niteliği yitirilen yaşamı anlamın ve yaşama gücünün tükenmesi olarak tarif ettiği ve niteliği yitirilen yaşamda bazı koşullarda ötenazinin bir hak olması gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Sevinç TÜRKMEN AKSU'nun "Niteliği yitirilmiş olan bir yaşamı nasıl tarif edersiniz?" ve "Kişinin çekmiş olduğu acılar, onun hayatını yaşamaktan çok katlanılamaz hale getirmiş olduğunda ötenazinin yasal olmamasını etik açısından nasıl değerlendirirsiniz?" sorularına vermiş olduğu cevaplar arasında bağlantı kurulacak olduğunda kişinin çekmiş olduğu acılar, onun hayatını yaşamaktan çok katlanılamaz hale getirmiş olduğunda, böyle durumlarda olan hastaların yaşama güçlerinin tükenebileceği için kendisinin bu durumu etik açısından insanların bireysel hakkına müdahale olarak değerlendirmesi, bu durumda olan hastalar için ötenazinin uygulanmasını hak olarak gördüğü söylenilebilir. Etik açısından ötenazi bölümünde

de belirtilenlerden hareketle Sevinç TÜRKMEN AKSU'nun çekilen acıların oranını değil, bu acılarla başa çıkma kudretinin olup olmadığının sorgulanmasını ve yaşama gücünün yitirilip hastaların acılarla dolu bir çıkmaza sürüklendiği vakit, hastayı inadına yaşamda tutma çabasının hasta adına bir anlam ifade etmeyeceğini düşündüğü dile getirilebilir. Bu da etik açısından ötenazi bölümünde anlatılanlar ile bağdaşmaktadır. Ötenazi genel anlamda yaşama ve ölme hakkı bağlamında tartışıldığı için röportaj yapılan bireylere yöneltilen ortak sorulardan olan "Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?" ve "Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?" sorularına Sevinç TÜRKMEN AKSU'nun ölme hakkını bazı koşullarda olumladığı ve kişinin düşünme gücünün yerinde olmasıyla birlikte herhangi bir ruhsal sorununun olmadığı vakit, kendi iradesiyle ya da kendi iradesi yoksa yakınlarının kararıyla ölme hakkı seçeneğinin gündeme gelebileceğinden söz ettiği görülmektedir. Kendisinin bu cevabından hareketle temyiz kudretini ve bireyin özerkliğini ön planda tuttuğu söylenilebilir. Röportajda yöneltilen ortak sorulardan olan "Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?" ve "'Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez' düşüncesine katılıyor musunuz?" sorularına Sevinç TÜRKMEN AKSU'nun vermiş olduğu cevaplardan hareketle, bireyin irade gücü olmadığında yakınlarının da kararlarının önemine vurgu yaptığı sonucuna ulaşılabilir.

EK III

Hukuki ve Tıbbi Açıdan Ötenazi Bölümünde Ele Alınanlar Doğrultusunda Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Bölümü'nde Görev Yapan Ass. Dr. Mahsun ÇINAR ile Yapılan Röportaj

Röportajın Yapıldığı Tarih: 30.05.2020.

Ezgi ÇENGELOĞLU: Sizce ötenazi talep eden kişinin psikolojik testlerden geçmesi gerekir mi?
Mahsun ÇINAR: Evet, gerekir.
E.Ç.: Ötenazi talebi ile gelen bireylere sizce doktorların tepkilerinin nasıl olması gerekmektedir?
M.Ç: Hemen değerlendirmek ve yargılamaktan kaçınılmalı, hastanın psikolojisi iyi değerlendirilmelidir.
E.Ç.: "Ötenazinin yasal olduğu durumda toplumda geçerli olan doktorluk mesleğinin değeri yitirilir" düşüncesine katılıyor musunuz?
M.Ç.: Hayır, katılmıyorum.
E.Ç.: "Yaşamının herhangi bir evresinde çaresi olmayan bir hastalığa yakalanan bir bireyin ölümü hiçbir şekilde talep etmemesi gerekmektedir. Çünkü bilimsel gelişmeler her gün artmaktadır" düşüncesine katılıyor musunuz?
M.Ç.: Evet, katılıyorum.
E.Ç.: Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?
M.Ç.: Ölümün bir hak olduğunu düşünmüyorum. Fakat bazı durumlarda insanların tercih edebileceğini düşünüyorum.
E.Ç.: Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?
M.Ç.: Kişinin yaşamsal faaliyetlerini hiçbir şekilde yerine getiremeyeceği ve hastalığın hiçbir şekilde iyileştirilemeyeceği, yakın zamanda ölümün beklenildiği belli bir yaşın üzerindeki insanlar için geçerli olabilir.
E.Ç.: Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?
M.Ç.: Hayır, veremez.
E.Ç.: "Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez" düşüncesine katılıyor musunuz?
M.Ç.: Evet, katılıyorum.

Yapılan röportaj doğrultusunda hukuki ve tıbbi açıdan ötenazi bölümünde anlatılanlar ile Mahsun ÇINAR'ın sorulara vermiş olduğu yanıtlar arasında bağlantı kurulabilir. Ötenazinin uygulanmasının yasal olduğu ülkelerde uygulanması için birtakım şart ve prosedürler bulunmaktaydı. Tıbbi açıdan ötenazinin uygulanmasına karşı çıkan bireylerden bazıları hastanın psikolojik yetersizliğini vurgulayarak, bu durumda hastaların yaşamları adına doğru karar veremeyeceklerini savunmuşlardı. Fakat bu konuda hastaların birtakım psikolojik testlerden geçmeleri doğrultusunda verilecek olan kararın bir sorun oluşturmayacağı belirtilmişti. Röportajda Mahsun ÇINAR'ın da bu testlerin olması gerektiğini ifade ettiği görülmektedir. Etik açısından ötenazi bölümünde ele alınan tıp etiğinin temel ilkelerinden detaylı bir şekilde bahsedilmiş ve hekim ile hasta arasındaki ilişki ve iletişimin nasıl olacağı konusu üzerinde durulmuştu. Mahsun ÇINAR'a yöneltilen "Ötenazi talebi ile gelen bireylere

sizce doktorların tepkilerinin nasıl olması gerekmektedir?" sorusuna kendisinin vermiş olduğu cevabın da bu doğrultuda olduğu söylenilebilir. Tıbbi anlamda ötenazinin uygulanmasına karşı çıkan bireylerin savunmuş oldukları argümanlardan biri de ötenazinin yasal olduğu durumda toplumda geçerli olan hekimlik mesleğinin değerini yitireceğiydi. Bu düşünceyi değerlendirirken ötenazinin yasal olduğu ülkelerde bu durumun olmadığı belirtilmişti. Bu noktada Mahsun ÇINAR'ın da aynı görüşte olduğu görülmektedir. Ötenazi genel anlamda yaşama ve ölme hakkı bağlamında tartışıldığı için röportaj yapılan bireylere yöneltilen ortak sorulardan olan "Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?" ve "Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?" sorularına Mahsun ÇINAR ölümün bir hak değil, bazı durumlarda tercih olabileceğini ve bu durumları ise yaşamsal faaliyetlerini hiçbir şekilde yerine getiremeyen, hastalığının iyileşmez olduğu, yakın zamanda ölümün beklenildiği, belli bir yaşın üzerindeki insanlar olarak belirlediği görülmektedir. Bu noktada kendisinin ölüme hak olarak bakılmaması gerektiğini düşündüğünü, ölümün bir tercih olsa da bu tercihin eyleme geçirilebilmesi açısından sıralamış olduğu durumlar, ötenazinin uygulanabilme şartlarıyla benzerlik göstermektedir. Kendisinin sıralamış olduğu bu şartlarda niteliği yitirilmiş yaşamın bulunabileceğinin mümkün olabildiğinden söz edilebilir. Mahsun ÇINAR'ın *"*'Yaşamının herhangi bir evresinde çaresi olmayan bir hastalığa yakalanan bir bireyin ölümü hiçbir şekilde talep etmemesi gerekmektedir. Çünkü bilimsel gelişmeler her gün artmaktadır' düşüncesine katılıyor musunuz?" sorusuna vermiş olduğu cevaptan hareketle, kendisinin ölümün son çare olarak görülmesi gerektiğini düşündüğünden söz edilebilir. Röportajda yöneltilen ortak sorulardan olan "Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?" ve *"*'Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez' düşüncesine katılıyor musunuz?" sorularına verdiği cevaplardan kendisinin ötenazinin yasal olduğu durumda sadece iradeye bağlı ötenazinin geçerliliğinden söz edilebileceğini düşündüğü sonucuna ulaşılabilir.

EK IV

Dini Açıdan Ötenazi Bölümünde Ele Alınanlar Doğrultusunda İzmit'te Bulunan Şehit Özcan Kan Fen Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Olarak Görev Yapan Yüksel GÜNGÖR ile Yapılan Röportaj

Röportajın Yapıldığı Tarih: 20.06.2019.

Ezgi ÇENGELOĞLU: Yaşamın kutsallığı ilkesi ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
Yüksel GÜNGÖR: Yaşam kutsaldır. Yaşamın kutsallığına katılıyorum.
E.Ç.: Ötenazinin dini açıdan yasaklanmasının nedeni sizce ne olabilir?
Y.G.: Tanrı insana herhangi bir sebep olmadan bir yaşam veriyor. Bir süre sonra Tanrı'nın iradesi ve isteği dışında ya da kaderin gerçekleşmesi dışında kişinin kendi hayatına son vermesi, kendisini Tanrı'nın iradesinin yerine koymak anlamına gelmektedir. Tanrı'nın görevini kişi, Tanrı'nın elinden alıyor. Olması gereken şey, doğal seyrinde hayatın devam etmesi ve ölüm ne zaman gerçekleşiyorsa-yazgı dediğimiz olay- kişinin o zaman ölmesidir.
E.Ç.: Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?
Y.G.: Bence yoktur. Yaşamadan ziyade doğma diyelim. Çünkü doğum ve ölüm, birbirine tam zıt olan iki kavramdır. Kişinin doğma hakkı yoktur, ben doğarken bana sorulmuyor. Dolayısıyla ölürken de bana sormamaları lazım.
E.Ç.: Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?
Y.G.: Ölme hakkı olmadığı için, herhangi bir durum da söz konusu değildir.
E.Ç.: Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?
Y.G.: "Ötenaziyi kabul ediyorum" anlamında veremez. Kişinin kendisi de böyle bir karar vermemeli. Ama yine de böyle bir durumda kişinin ailesinin böyle bir karar verme yetkisi yoktur.
E.Ç.: "Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez" düşüncesine katılıyor musunuz?
Y.G.: Katılıyorum. Ama kişinin kendi iradesi de böyle bir duruma izin vermemeli.

Yapılan röportaj sonucunda Yüksel GÜNGÖR'ün sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda dini açıdan ötenazi bölümünde ele alınan yaşamın kutsallığı argümanını kabul ettiği ve ötenazinin uygulanmasına dini anlamda karşı çıktığı söylenilebilir. Ötenazinin uygulanmasına dini anlamda karşı çıkanlar, insanlara yaşamın Tanrı tarafından verildiğini ve yine Tanrı tarafından kendisinden alınacağını, yaşamı sonlandırma gibi bir eylemin yapılmasını Tanrı'ya şirk koşmak ya da kendisini Tanrı'nın iradesinin yerine koymak olduğunu savunmuşlardı. Yüksel GÜNGÖR'e yöneltilen "Ötenazinin dini açıdan yasaklanmasının nedeni sizce ne olabilir?" sorusuna vermiş olduğu cevabın anlatılanlar ile özdeşleşmekte olduğu görülmektedir. Kendisinin olması gereken şey olarak belirlediği hayatın doğal seyrinde devam etmesi ve ölümün ne zaman gerçekleşiyorsa kişinin ancak o zaman öleceği düşüncesine bağlı olarak, ölümün doğal saati dışında gerçekleştirilmesine karşı çıktığı ve bunun da ancak Tanrı tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğini düşündüğü söylenilebilir. Ötenazi genel anlamda yaşama ve ölme hakkı bağlamında tartışıldığı için röportaj yapılan bireylere yöneltilen ortak sorulardan olan "Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?" ve "Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?" sorulara Yüksel GÜNGÖR'ün ölme hakkına karşı çıktığı ve kişinin doğma gibi bir hakkının

olmadığı gibi, ölme gibi bir hakkın varlığından da söz edilemeyeceğini ifade ettiği görülmektedir. Bu durumda kendisinin yaşama hakkına bir zorunluluk açısından baktığı söylenilebilir. Röportajda yöneltilen ortak sorulardan olan "Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?" ve "'Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez' düşüncesine katılıyor musunuz?" gibi sorular birbirleriyle ilişkilendirildiğinde Yüksel GÜNGÖR'ün kişinin kendisinin böyle bir karar vermemesi gerektiği düşüncesinden yola çıkarak ailesinin de veremeyeceğini savunmasından, iradeye bağlı ve irade dışı ötenazi türlerinden ikisinin de uygulanmaması gerektiğini savunduğu sonucuna ulaşılabilir.

EK V

Hukuki ve Tıbbi Açıdan Ötenazi Bölümünde Ele Alınanlar Doğrultusunda Çağdaş Muş Hukuk Bürosu'nda Görev Yapan Av. Ahsen Eda TEK ile Yapılan Röportaj

Röportajın Yapıldığı Tarih: 27.05.2020.

Ezgi ÇENGELOĞLU: Ötenazinin ülkemizde yasal olmaması ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
Ahsen Eda TEK: Temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından yerinde bir uygulamadır.
E.Ç.: Ötenazi yasal olsaydı, hukuksal açıdan ne gibi sakıncaları olurdu?
A.E.T.: Yaşam hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı olan ve her bireyin sahip olduğu en temel haktır. Bir hakkın sınırlandırılması ancak kanunlarla ve anayasa ile hakkın özüne dokunmaksızın yapılabilir. Bu haktan kolayca vazgeçebilmenin mümkün olmaması kanaatindeyim. Zira böylesine en temel hakkı bu şekilde yorumlama imkanı tanınırsa, sahip olunan diğer hakların yorumlanması açısından da tehlike arz edebilir. Örneğin; kişi hürriyetine ilişkin haktan feragat edildiğinde kölelik durumunun baş göstermesi kaçınılmaz olabilir.
E.Ç.: Ötenazi yasal olsaydı, bu uygulamanın talebi için gerekli olan şart ne olmalıydı?
A.E.T.: Kişinin sağlık durumu, bakiye ömrünü ne kadar verimli yaşayabileceği, psikolojik durumunun gözden geçirilmesi gerekebilir.
E.Ç.: Ötenazinin yasal olduğu ve yasal olmadığı ülkeler arasında sizce temel fark nedir?
A.E.T.: Temel hak ve özgürlüklerin değerlendirilmesi bu konuda bir farklılık oluşturabilir; fakat bu konuda tam anlamıyla görüş birliği yoktur.
E.Ç.: Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?
A.E.T.: Açıkçası bu konuda görüş birliği yok. Kişinin sahip olduğu hak ve özgürlüğü, özgürce tasarruf edebilmesi en büyük hakkıdır. Fakat bu tasarruf aynı zamanda en temel hak olan yaşam hakkından vazgeçmeyi de barındırıyor. Ötenaziyi bir hak olarak tanımlarsak, her bireyin bu hakkı özgürce tasarruf etmesi gerekir. Bu konuda biraz da ötenazinin tanımına, şartlarına yani kısaca özüne inilmesi gerekebilir. Kanaatimce en temel haktan vazgeçmek bu kadar basit olmamalıdır.
E.Ç.: Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?
A.E.T.: Eğer ötenaziyi bir hak olarak kabul edersek ve uygulamaya geçirirsek; çok ağır hastalarda yani tıbbi anlamda yapılacak hiçbir şeyin kalmadığı ve ölümün beklendiği durumlarda uygulanabilir**.**
E.Ç.: Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?
A.E.T.: Yaşam hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan, bu hakkın tasarrufunu kişinin kendisinden başka birisinin yapabilmesi mümkün değil.
E.Ç.: "Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez" düşüncesine katılıyor musunuz?
A.E.T: Evet, katılıyorum.

Yapılan röportaj sonucunda Ahsen Eda TEK'in ötenazinin uygulanmasının ülkemizde yasal olmamasını doğru bulduğu görülmektedir. Kendisine yöneltilen

“Ötenazinin ülkemizde yasal olmaması ile ilgili ne düşünüyorsunuz?” ve “Ötenazi yasal olsaydı, hukuksal açıdan ne gibi sakıncaları olurdu?” sorularına temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından bir yaklaşım sergileyerek, ötenazinin yasal olmamasını yerinde uygulama olarak tabir etmiştir. Vermiş olduğu bu cevap ile hukuki ve tıbbi açıdan ötenazi bölümünde anlatılan, hukuki çerçevede yaşamın dokunulmazlığı düşüncesi ile bağlantı kurulabilir. Bireylerin toplumda sahip oldukları birtakım hak ve özgürlüklerinin olduğu, bunların temelinde yaşama hakkının geldiği ve tüm bu hakların hukuken korunduğu, ötenazinin uygulanmasının yasal olması durumunda da bu temel hak ve özgürlüklerin hiçe sayılabileceği ya da kötüye kullanımlarının olabileceği düşüncesi hukuki anlamda ötenazinin uygulanmasına karşı çıkanların savunmuş oldukları temel argümanlardan biriydi. Ahsen Eda TEK’in de vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda konuya bu açıdan yaklaşım sergilediği söylenilebilir. Ötenazi genel anlamda yaşama ve ölme hakkı bağlamında tartışıldığı için röportaj yapılan bireylere yöneltilen ortak sorulardan olan “Sizce bireyin yaşama hakkı olduğu kadar ölme hakkı da var mıdır?” ve “Ölme hakkı sizce hangi durumlarda geçerli olmalıdır?” sorularına Ahsen Eda TEK’in temel olarak bir “hak” sayılabileceği noktada, yaşama hakkından bu kadar basit bir şekilde vazgeçilmemesi gerektiği düşüncesinden, bireylerin en zor anlarda dahi ölmeyi bir tercih olarak görmemesi gerektiği ve ölme hakkına karşı olduğu söylenilebilir. Ölmenin hukuki anlamda bir hak olduğu durumlarda ise bu hakkın hangi durumlarda geçerli olabileceğini Ahsen Eda TEK tıbbi anlamda yapılacak hiçbir şeyin kalmadığı ve ölümün beklenildiği durumlar olarak belirlemiştir. Kendisinin belirlemiş olduğu bu durumlardan hareketle, çalışmada sözü edilen niteliği yitirilmiş yaşam düşüncesine varılabilir. Nitekim kendisinin dile getirdiği bu koşulların ötenazinin uygulanmasının yasal olduğu ülkelerde gerekli olan şart ve prosedürler ile özdeşleştiğini belirtmek gerekir. Röportajda yöneltilen ortak sorulardan olan “Yasal olarak reşit sayılmayan bir bireyin ötenaziyi talep ettiği durumda, bu kararı onun adına ailesi verebilir mi?” ve “’Kişinin kendi iradesi dışında hiçbir kimse ötenaziye karar veremez’ düşüncesine katılıyor musunuz?” gibi sorular birbirleriyle ilişkilendirildiğinde, Ahsen Eda TEK’in sadece iradeye bağlı ötenazi türünün geçerliliğinden söz edilebileceğini düşündüğü sonucuna varılabilir.

ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında Balıkesir'in Bandırma ilçesinde doğdu. İlk öğrenimini 2001-2008 yılları arasında Marmara İlkokulu'nda, lise öğrenimini ise 2008-2012 yılları arasında Kemal Pireci Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2012 yılında başlamış olduğu Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nden 2016 yılında mezun oldu. 2017 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Felsefe Programı'nda yüksek lisansa başladı.